

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**KIRSAL TARIM POLİTİKAMIZIN AB'YE
ENTEGRASYONUNDA TKDK (TARIM VE KIRSAL
KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU), ANKARA İL
KOORDİNATÖRLÜĞÜ ÖRNEĞİ VE SÜREÇ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Kadir BAHTİYAR**

**Danışman
Doç. Dr. Mahmut AKPINAR**

Ankara-2015

**TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

**KIRSAL TARIM POLİTİKAMIZIN AB'YE
ENTEGRASYONUNDA TKDK (TARIM VE KIRSAL
KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU), ANKARA İL
KOORDİNATÖRLÜĞÜ ÖRNEĞİ VE SÜREÇ ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Kadir BAHTİYAR**

**Danışman
Doç. Dr. Mahmut AKPINAR**

Ankara-2015

Turgut zal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu niversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Kadir BAHTİYAR
16.02.2015

ONAY

Kadir BAHTİYAR tarafından hazırlanan “Kırsal Tarım Politikamızın AB’YE Entegrasyonunda TKDK, Ankara İl Koordinatörlüğü Örneği ve Süreç Analizi” başlıklı bu çalışma, 14/02/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (*oybirliği/oyçokluğu*) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında *Yüksek Lisans* tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mahmut AKPINAR

Yrd. Doç. Dr. Nurettin ALTUNDEĞER

Yrd. Doç. Dr. S. Cem KARAMAN

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, AB uyum sürecinde Türkiye'nin Kırsal Kalkınma çalışmaları TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu) örneği üzerinden incelenmiştir. Çalışma kurumun süreç olarak işleyişini, çalışmalarını ve kırsal kalkınmamıza sağladığı katkıları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Öncelikle bu çalışmayı gerçekleştirmemde bana yardımcı olan değerli fikir ve tavsiyeleriyle çalışmama katkıda bulunan tüm mesai arkadaşlarıma,

Tez hazırlama sürecinde değerli zamanını ayırıp sabırla yönlendirmelerde bulunan değerli danışman hocam Mahmut AKPINAR' a,

Sağladıkları motivasyon, gösterdikleri sabır ve fedakarlıklardan dolayı değerli eşim Hatice BAHTİYAR, çocuklarım Fatma, Selma ve Belma'ya teşekkürlerimi sunarım.

Kadir BAHTİYAR

ÖZET

Çalışmada TKDK ve Türkiye'nin kırsal kalkınmasına yaptığı katkılar Ankara İl Koordinatörlüğü çalışmaları örneği üzerinden süreç analizi metoduyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu fonların ülkemizde yatırıma dönüştürülmesinde kurumun ne kadar başarılı olduğu, sürecin nasıl işlediği, karşılaşılan problemlerin neler olduğu ve buna yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır.

İlk olarak kamu politikası ve analiz yöntemleri üzerinde durulmuş, bu yöntemlerden süreç analizi yöntemine, tez çalışmasında bu yöntem kullanıldığından dolayı değinilmiş ve neden bu yöntemin tercih edildiği anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca Kırsal Kalkınmanın öneminden bahsedilip, Türkiye'de Kırsal Kalkınma çalışmalarının neler olduğu anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde AB süreciyle birlikte, kalkınma planlarında kırsal kalkınma olgusunun artan bir ivmeyle yer almaya devam ettiğinden, kırsalda verimli ve kaliteli üretimin gerçekleşmemesi, istihdam imkânlarının azlığı, kırsal tarım eğitiminin düşüklüğü, makineleşme yetersizliği, yatırım için gerekli sermaye yetersizliği ve bunların sonucu gerçekleşen kente göç gibi problemlere bağlı olarak bu sorunların giderilmesine dönük çalışmalar başlıca kırsal kalkınma politikaları haline geldiğinden bahsedilmiştir. Buna bağlı olarak Türkiye Tarım Politikalarının AB'ye entegrasyonu ve Kırsal Kalkınmanın topluluk standartlarına yükseltilmesi için yapılan çalışmalarda, ihtiyaç duyulan bir aracı kurum olarak TKDK'nın oluşması, teşkilatlanması, görev ve yetkilerinin neler olduğu süreci ele alınmıştır. Son bölümde ise TKDK ve Türkiye'nin kırsal kalkınmasına yaptığı katkılar Ankara İl Koordinatörlüğü çalışmaları örneği üzerinden süreç analizi metoduyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu fonların ülkemizde yatırıma dönüştürülmesinde kurumun ne kadar başarılı olduğu, sürecin nasıl işlediği, karşılaşılan problemlerin neler olduğu ve buna yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kırsal kalkınma, IPA, IPARD, TKDK

ABSTRACT

In this research, Agriculture and Rural Development Support Institution (ARDSI) and its contributions to Turkey's rural development tried to be revealed through the instance of Ankara Provincial Coordination Agency, by using the method of process analysis. The issues of the success of the Agency while converting these funds to investment in Turkey the operation of the process, the problems faced and the solution proposals for these problems.

Firstly, there were focused on public policy and analysis method, there was touched upon the method of process analysis by virtue of using that method in the thesis and the reason behind preferring this method has been explained. In this chapter the importance of Rural Development also mentioned, and then the studies carried out in Turkey about Rural Development were expressed.

In this second chapter of the research has been cited that, with the beginning of the EU process, the phenomenon of rural development took place in developmental plans with an increasing momentum and the solutions to eliminate the problems caused from lack of efficient and high quality production in rural areas, scarcity of employment opportunities, low level of rural agricultural education, lack of mechanization, lack of capital for the investment and the urban migration as the consequence of these problems. Hence, ARDSI's formation, establishment, duties and Powers as the intermediary agency which is always needed for the studies on Turkey's agricultural integration policies to the EU and on promotion of Rural Development to the standards of the community, has been handled. In the last chapter, ARDSI and its contributions to Turkey's rural development tried to be revealed through the instance of Ankara Provincial Coordination Agency, by using the method of process analysis. The issues including success of the Agency, while converting these funds to investment in Turkey, how the process works, what are the problems during the process and solution proposals for these problems is discussed.

Keywords: European Union, Rural Development, IPA, IPARD, ARDSI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR.....	VII
TABLolar	IX
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

KAMU POLİTİKASI

1.1. KAMU POLİTİKASI TANIMI	5
1.2. KAMU POLİTİKASI ANALİZİ	7
1.3. KAMU POLİTİKASI SÜRECİ	11
1.3.1. Kamusal Problemin Tanımlanması	11
1.3.2. Gündem ve Şekillendirme	11
1.3.3. Seçenekler ve Politika Transferleri	12
1.3.4. Kanunlaşma	12
1.3.5. Politikanın Uygulanması ve İzlenme Süreci	13
1.3.6. Politika Sonuçlarının Değerlendirilmesi	13
1.4. TARIM VE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARIMIZ	14
1.4.1. Kırsal Kalkınma ve Önemi.....	14
1.4.2. Kırsal Kalkınma Politika- Planları ve Uygulayıcıları	17

BÖLÜM II

TKDK VE SÜREÇ ANALİZİ

2.1. PROBLEMİN TANIMI (KIRSAL KALKINMA PROBLEMİ)	26
2.2. GÜNDEM VE ŞEKİLLENDİRME	29
2.3 SEÇENEKLER VE TRANSFER (ÜYE ÜLKELERİN KURUMLARININ İNCELENMESİ)	32
2.3.1. Polonya.....	33
2.3.2. Bulgaristan	35
2.3.3. Romanya.....	37
2.4. KANUNLAŞMA (HUKUKSAL - İDARİ YAPILANMASI).....	38
2.5. UYGULAMA VE İZLEME (UYGULAMA VE ÇALIŞMALARIN İZLENMESİ)	41
2.6. DEĞERLENDİRME.....	43

BÖLÜM III

TKDK ANKARA İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ VE KIRSAL KALKINMA UYGULAMA ÖRNEĞİ

3.1. ANKARA İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ VE KIRSAL KALKINMA ÇALIŞMALARI	45
3.2. “101-1 SÜT ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER” ALT TEDBİRİ PROJE SÜRECİ ÜZERİNDEN AB STANDARTLI KIRSAL KALKINMA PROJESİ UYGULAMA ÖRNEĞİ VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER	51
3.2.1. Proje Başvuru Süreci	52
3.2.1.1. Başvuru Dönemi.....	52
3.2.1.2. Başvuru Şekli ve Yapılacak İşlemler	53
3.2.1.3. Başvuruların Kabulü ve Değerlendirilmesi.....	56
3.2.1.4. Uygun ve uygun olmayan harcamaların değerlendirilmesi	57
3.2.1.5. Uygun Başvuruların Değerlendirilmesi ve Seçim.....	58

3.2.1.6. Sözleşme İşlemlerinin yapılması.....	59
3.2.1.7. Sözleşme sonrası yatırımın başlaması.....	60
3.2.2. Yerinde Kontrol Süreci	60
3.2.2.1. Sözleşme öncesi yerinde kontrol.....	60
3.2.2.1.1. Kontrol Öncesi Büro Hazırlığı	60
3.2.2.1.2. Yerinde Kontrol.....	61
3.2.2.1.3. Kontrol Sonrası Büro Çalışması.....	61
3.2.2.2. Ödeme öncesi yerinde kontrolü.....	62
3.2.2.2.1. Kontrol Öncesi Büro Hazırlığı	62
3.2.2.2.2. Yerinde Kontrol.....	62
3.2.2.2.3. Kontrol Sonrası Büro Çalışması.....	63
3.2.2.3. Uygulama sonrası yerinde kontrol	63
3.2.3. Ödeme Süreci	63
3.2.3.1. ÖTP süreci ve kabulü	64
3.2.3.2. ÖTP Kontrolü	64
3.2.3.3. Ödemenin Yapılması.....	65
3.3. SÜRECİN DEĞERLENDİRİLMESİ	65
3.3.1. Proje Birimi Açısından.....	65
3.3.2. Yerinde Kontrol Birimi Açısından.....	69
3.3.3. Ödeme Talep Birimi Açısından.....	76
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	85

KISALTMALAR

- AB:** Avrupa Birliği
- DAKP:** Doğu Anadolu Kalkınma Programı
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- GAP:** Güneydoğu Anadolu Kalkınma Programı
- KÖYDES:** Köy Altyapısını Destekleme Projesi
- BELDES:** Belediyelerin Altyapısını Destekleme Projesi
- IFAD:** International Fund for Agricultural Development
(Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu)
- IPA:** Instrument for Pre-accession Assistance
(Katılım Öncesi Yardım Aracı)
- IPARD:** Instrument for Pre-accession Rural Development
(Katılım Öncesi Yardım Aracı-Kırsal Kalkınma Bileşeni)
- OECD:** Organisation for Economic Co-operation and Development
(Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
- OSB:** Organize Sanayi Bölgesi
- OTP:** Ortak Tarım Politikası
- ÖTB:** Ödeme Talep Birimi
- ÖTP:** Ödeme Talep Paketi
- ÖTU:** Ödeme Talep Uzmanı
- PBB:** Proje Başvuru Birimi
- PBU:** Proje Başvuru Uzmanı
- SAPARD:** Special Accession Programme For Agriculture and Rural
Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım
Programı)

SGK:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TKDK:	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
YK:	Yerinde Kontrol
YKB:	Yerinde Kontrol Birimi
YKU:	Yerinde Kontrol Uzmanı
YPK:	Yüksek Planlama Kurumu

TABLÖLAR

Tablo 1: Türkiye Geneli Fert Yoksulluk Oranı (Kent ve Kırsal)	28
Tablo 2: (01/10/2007 - 30/09/2008) Yasama Dönemi'nde Çıkarılmasında Yarar Görülen Düzenlemeler	40
Tablo 3: Türkiye'de fon tahsisi yapılabilecek eksen ve tedbirler	41
Tablo 4 : Çağrılar ve Katkı Oranları	42
Tablo 5 : 9. Çağrı Dönemi	47
Tablo 6 : 10. Çağrı Dönemi	48
Tablo 7 : 11. Çağrı Dönemi	48
Tablo 8 : 12. Çağrı Dönemi	49
Tablo 9 : Başvuru ve Destek Verilen Proje Sayıları ve Tutarları	50
Tablo 10 : Desteklenen Yatırımların İlçe Dağılımı	50
Tablo 11 : Proje Seçim Kriterleri	59

GİRİŞ

1-Tezin Konusu

Ülkemizde Tarım ve Kırsal Kalkınmanın topluluk standartlarına ulaştırılmasına yönelik çalışmalar AB üyelik süreci içerisinde önem kazanmıştır. Bu doğrultuda tarım sektöründe bir ilk olarak 21 Aralık 1999 tarihinde Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu teşkil edilmiştir (99/13759 sayılı Kararname). AB, üye ve aday ülkelerin Kırsal Kalkınmada topluluk standartlarına uyumlu hale gelmeleri için bu ülkelere fonlar tahsis ederek bu süreci hızlandırmaktadır. Türkiye aday statüsünde Kırsal Kalkınmaya sağlanan bu desteklerden yararlanmakta olup Kırsala ait problemlerin giderilmesinde bu fonları azami ölçüde istifade etmesi büyük önem arz etmektedir. Uyum sürecinde AB fonlarının Türkiye’de kırsal kalkınmanın sağlanması için kullanılması konusu bu tezde ele alınacak ve fonların dağıtılmasından sorumlu olan TKDK’ nın bu fonların yatırıma dönüştürme süreci ele alınacaktır.

Kırsal kalkınma kavramı 19.yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve uluslararası alanda duyulmaya başlanmıştır. 1980’li yıllardan sonra dünyada kırsal kalkınma yaklaşımlarında değişimler yaşanmıştır. Büyümeye dayalı politik öncelikler yerini giderek toplumun tamamını kapsayan entegre kalkınma arayışlarına bırakmıştır. Günümüzde kalkınmanın temel amacı zenginliğin oluşturulması değil, zenginliğin eğitilmiş insan kapasitesiyle oluşturulması ve herkesin mutlu olabildiği bir yaşam alanı oluşturmaktır.

Türkiye geçmişten bugüne yaygın kırsal yerleşim deseni, kırsal nüfus yoğunluğu, çeşitlenmiş tarımsal ürün deseni ve yüksek tarımsal istihdamıyla dünya ölçüğünde önemli bir tarım ülkesidir. Türk tarımının işletme profili, dünya pazarları için üretim yapan rekabetçi ticari işletmeler ile yakın yerel pazarlar ve hane tüketimi için üretim yapan geçimlik/yarı-geçimlik aile işletmelerinin bir arada olduğu ikili bir yapı arz etmektedir. Kırsal kalkınma politikaları bir taraftan daha güçlü bir Türk

tarımı için ticari işletmelerin rekabet güçlerini iyileştirmeyi diğer taraftan ise kırsal ekonominin ve kültürel mirasın omurgasını oluşturan geçimlik işletmelerin verimlilik temelinde sürdürülebilirliğini birlikte gözetmektedir. Geçimlik işletmelere özel geliştirilen politika araçları çoğunlukla kırsal kalkınma kapsamında değerlendirilmektedir. Zira bu işletmelerin tarımsal üretimde kalmaları sadece dinamik bir kırsal ekonomi için değil, kırsal çevre ve doğal hayat açısından da önemli bulunmaktadır.

Bu çalışmada AB sürecinde Kırsal Kalkınma politikaları bağlamında TKDK (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu)'nın Türkiye Kırsal Kalkınmasındaki rolü, katkıları, AB fonlarının Türkiye'de değerlendirme sürecinde ki etkisi, fonların etkin ve verimli şekilde değerlendirilip değerlendirilmediği konusu incelenecektir.

2- Tezin Amacı

Bu yüksek lisan tezi;

Kırsal Kalkınma kavramının AB süreciyle birlikte kurumsal anlamda ele alındığı süreçte bu amaçla oluşturulan destekleme kurumunun çalışmalarını incelemektedir. Ekonomisi içerisinde Tarımın önemli bir yer teşkil ettiği Türkiye'nin özellikle Kırsala yapılacak destek ve yatırımlarla AB seviyelerinde güçlü bir kırsal kalkınma yakalama hedefine TKDK ile ne kadar yaklaştığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. AB'nin aday ülke statüsü kazanmış ülkelerin Tarım ve Kırsal Kalkınmalarının sağlanması ve topluluk standartlarına yükseltilmesi amacıyla sağladığı mali yardım ve hibelerin TKDK aracılığıyla Türkiye'de ne şekilde değerlendirildiğini ve sürecin olumlu ve olumsuz yönlerinin neler olduğunu tespit etmektir.

3-Tezin Önemi

Türkiye'de gerek bölgeler arası gelişmişlik farklarını gerekse de göçlerle şekillenen hızlı ve çarpık kentleşmeyi besleyen ana dinamiklerden birinin kırsal yörelerdeki kalkınma meseleleri olduğu yaygın kabul görmektedir. Bu sebeple,

ulusal refahın ülke sathına daha dengeli bir şekilde yayılması amacıyla bölgesel politikalar nezdinde kırsal yörelerdeki az gelişmişlik koşulları da irdelenmeye başlanmıştır. Daha çok kırsallığı baskın bölgelerde hayata geçirilen bölgesel gelişme projeleri ağırlıklı olarak tarım ve gıda sektörü temelinde tasarlanmakta, bu yörelerdeki yerel yönetimlerin hizmet sunum kapasiteleri güçlendirilmekte ve bölgesel yatırım teşviklerinde bu yöreler lehine pozitif ayrımcılığa gidilmektedir. Bu anlayışla, bölgesel politikalar çerçevesinde kırsal yörelerin rekabetçi oldukları ürün ve zenginliklere dayanan yerel kalkınma projeleri hayata geçirilmektedir.

4-Yöntem

Kırsal kalkınma ve topluluk standartlarına uyum amaçlı hibe ve desteklerin yatırıma dönüşme süreci, yatırımla ilgili tüm taraflar dikkate alınarak incelenecektir. Yatırımı gerçekleştirecek olan potansiyel faydalanıcı, yatırımın prosedürlere uygun gerçekleşmesini takip edecek ve destek sağlayacak olan kurum ve ikisi arasında çalışan aracı danışmanların sürece bakışları da ele alınarak süreç baştan itibaren birim birim gerçekleşen işlemler şeklinde ele alınacaktır. Hayata geçmiş bir proje den yola çıkılarak yatırım süreci incelenecek, sürecin aksayan yönleri faydaları kolaylık ve zorlukları, yatırımın kırsala ve Türk ekonomisine istihdam, üretim, çevre hijyeni, hayvan sağlığı ve refahı, üretim teknolojisi açısından katkısı olup olmadığı taraflarla yapılan mülakatlarla ve yatırımlardan örneklemelerin sahada incelemesiyle desteklenerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma yöntemi olarak tarafların sürece bakışını ortaya koymada etkili olacağından mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Mülakat yöntemi kullanılmak suretiyle sürecin içerisindeki tüm aktörlere sorulan sorular neticesinde elde edilen verilerle, sürecin olumlu ve olumsuz yönlerinin objektif olarak ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

5- Kapsam ve sınırlılık

Türkiye’de 42 ilde kurumsallaşmış olan TKDK’ nın Ankara ili merkez ve çevre ilçelerdeki çalışmaları ele alınmıştır. Kurumun yatırım desteğinde bulunduğu tedbirler arasından ‘101 Süt Üreten Tarımsal İşletmelerin Desteklenmesi ve AB

standartlarına Ulaştırılması' tedbiri örneği üzerinden süreç ele alınmıştır. Ankara'da yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir.

BÖLÜM I

KAMU POLİTİKASI

1.1. KAMU POLİTİKASI TANIMI

Amerika'da doğan kamu politikası çalışmalarının diğer gelişmiş ülkelerde ortaya çıkışında ve yayılmasında dönemsel bir yakınlık söz konusudur. Örneğin İngiltere'de kamu politikası ve politika analizi 1970'lerde akademik çalışma anlamında ayrı bir alan olarak gelişmiştir. Fransız yazınına Paris Siyasal Etütler Enstitüsü'ne bağlı olarak kurulan ve Amerikan etkisinin olduğu Örgüt Sosyolojisi Merkezi ile 1961'de giren kamu politikası, Hollanda'da tüm kamu politikalarında politika yapımını rasyonelleştirmek için plan ve programlı bir çaba olarak 1970'lerde gelişmiştir. İsveç'te 1960'lı ve 1970'li yıllar sosyal bilimler ve kamu yönetimi gibi alanlarda Amerika teorilerinin etkisinin yoğun olduğu dönemdir (Erat, 2013).

Kamu politikası en basit tanımıyla, hükümetin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği şeyler olarak ifade edilebilir. Bu tanım biraz genel, geniş kapsamlı niteliktedir. Çünkü hükümetin bütün önemli ve önemsiz işlerinin kamu politikası olarak tanımlanması yanlış olacaktır. Ancak, hükümetin yapmaya karar verdiği şeyleri değil, aynı zamanda yapmamaya ya da hareketsiz kalmaya karar verdiği şeyleri de içeren bir tanım olması açısından önemlidir. Yönetimin herhangi bir konuda olumlu bir eylem ya da işlem yapmamasının da kamu politikası olduğu ifade edilmektedir. Fakat bu tanım tek başına kamu politikası kavramını açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Çevik, 1998: 1).

Babillere, 4000 yıl öncesi döneme gidildiğinde kamu politikası çalışmalarının bugün uygulamalı ve bilimsel olarak ortaya konduğu görülmektedir. Henry' e göre: Kamu politikası, devlet tarafından benimsenen ve uygulanan bir eylem tarzıdır. Kamu politikası analizi ise, devlet politikalarının nasıl oluşturulduğunun ve uygulandığının incelenmesi ve politika oluşumu ve

uygulamasını geliştirmek amacıyla bu politikalara mevcut bilgilerin tatbikidir (Henry, 2004: 305).

Jenkins (1978) ise, kamu politikasını, siyasi aktör ve grupların aldığı birbiriyle bağlantılı kararlar serisi olarak tanımlar. Dye kamu politikasını bir tercih, seçim olarak tanımlarken, Jenkins, kamu politika yapımını bir süreç olarak değerlendirmektedir. Hükümet bir problem karşısında tek bir karar almaz. Politika, birçok karar serisini içerir. Jenkins aynı zamanda hükümetlerin karar alırken ya da politika belirlerken bazı kısıtlar altında olduğunu vurgulamıştır. Hükümetin yapmayı seçtiği bir politika kaynak yokluğu ya da yerel ve ulusal karşı çıkışlar gibi nedenlerle sınırlandırılabilir (Çevik, 1998).

Dunn politika analizini “siyasa problemlerini çözmek için siyasi ortamlarda kullanılabilir siyasetlerle ilgili bilgilerin üretilmesi ve dönüştürülmesi için pek çok sorgu metodu ve argüman kullanan bir uygulamalı sosyal bilim disiplini” (Dunn, 1981, s:35) olarak tanımlamaktadır.

Politika analizi, belli başlı bazı politikaların ele alınarak onların savunuculuğunu yapmaktan çok bu politikaların nedenlerinin ve neticelerinin ortaya konmasıdır. Politika yapanların bu politikaları neden yaptığının bunun sonucunda neler olabileceğinin bilinmesi ile Hükümete yol gösterip neyi nasıl yapacağını söylemek ve onun kararlarına yön vermek aynı şey değildir. “Politika analizi ise akademisyenler ve öğrencileri kritik siyaset konularına sistematik sorgulama ile yaklaşmaya teşvik eder. Ancak belirli bir politikanın avukatlığını yapmak için politika analizi gerçekleştirmenin bir ön koşul olduğu da doğrudur; dolayısıyla politika analizi ile politika avukatlığı arasında bir bağlantı vardır” (Demir, 2011).

Ergun, kamu politikaları çalışmalarını, “siyasi otoritelerin aldığı bağlayıcı kararlar... benzer ya da yinelenen durumlarda alınması gereken önlemlerin takdir hakkı alanını daraltan genel ilke ya da kurallar” olarak tanımlamıştır (Ergun, 2004).

Bu sistemde politika oluşturan ve uygulayan aktörler ise şunlardır:

- Birincil politika oluşturucular; yasama, yurütme ve yargı organlarıdır. Bunlar yetkilerini anayasadan alırlar.

- İkincil politika oluşturucular, kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Bunlar ise yetkilerini birinci gruptan alır ve onlar tarafından denetlenirler.

- Üçüncü bir tür olarak, resmi olmayan politika oluşturucular denilebilecek bir grup içerisinde de siyasal partiler, çıkar grupları ve vatandaşlar bulunur (Yıldız, 2011).

1.2. KAMU POLİTİKASI ANALİZİ

Kamu politikası analizi, devletin merkezde olduğu kamu politikası sürecini incelemeyi amaçlar ve bu sürecin içerisinde onun bir parçası gibi iş görür (Yıldız ve diğ, 2013).

Kamu politikaları analizi, kamu politikalarının oluşturulmasından uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesine kadar devam eden süreçleri inceleyen bir çalışma alanıdır. Ana akım politika analizcileri kamu politikalarının analizini, politikaların bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilip bunun sonucunda elde edilen problemlere ussal bir şekilde çözme bulma yöntemi olarak görür. Bu yaklaşım hem içeriden hem de diğer sosyal bilim alanlarından gelen eleştirilere konu olmuştur (Yıldız ve Sobacı, 2013).

Kamu politikalarını oluşturma sürecinin farklı yönünün bulunması, sürece etki eden faktörlerin dinamik olması ve süreç işleyişinin karmaşık olması gibi hususlardan dolayı birçok araştırmacı analiz sürecini karmaşık bulmaktadır. Bu noktadan hareketle bu karmaşık sürecin anlaşılması için sistematik bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmış ve kamu politikalarını oluşturma sürecini açıklayan teoriler ortaya konulmuştur (Kaptı, 2013: 17).

Kamu politikaları analizi, hükümet faaliyetlerinin neden ve sonuçlarını tanımlamaya çalışması ve aktörlerin kamu politikalarının içeriğine yaptığı etkileri

incelemesi itibariyle, siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanına yeni bir boyut kazandırma iddiasındadır. Dolayısıyla bir kamu politikası analizi bir yandan devlet içindeki ilgili aktörleri ve politika ağlarını; diğer yandan toplum içerisindeki diğer ilgili aktörleri ilgilendirir (Usta, 2013).

Kamu Politikalarının analizinde kullanılan birçok analiz metodu olmakla birlikte politikaları birine ya da bir teoriye göre analiz yapmak eksik bir analiz olacaktır. H.H. Çevik'e göre politika analiz modelleri şu şekilde sayılabilir.

1-Grup Modeli; Bu modelde bir grup kamu politikalarını yönlendirmeye çalışır ve büyük oranda bu politikalar bu grubu oluşturanların beklenti ve hedefleri doğrultusunda oluşur.

Politik gruplar arasında var olan çatışma ve çekişmeler sonucunda kamu politikaları oluşur (Anderson, 1994: 29-31). Teorinin başlangıcı yine gruplar arasındaki etkileşimlerle başlamaktadır. Bu etkileşim beraberinde çıkar birliğiyle ortak hareket etmeyi getirir, birlikte hareket etmenin neticesi olarak oluşan talepler kamu yönetimine tek ses olarak iletilir. Dolayısıyla bu gruplar devlet birey arası bir iletişim köprüsü haline gelir. "Politika, gerçekte, kamu politikasını etkilemek amaçlı olarak gruplar arasındaki mücadele ile şekillenmektedir. Politik sistemin görevi ise; (1) grup mücadelesinde oyunun kurallarını koyarak, (2) uzlaşmaları düzenleyerek ve çıkarları dengeleyerek, (3) uzlaşmaları kamu politikası şeklinde düzenleyerek ve (4) uzlaşmaları yürürlüğe koyarak grup çatışmasını yönetmektir" (Dye, 1995: 23-24).

2-Kurumsal Model; Genel idari kurumlar ve aralarındaki ilişkilerin biçimsel ve yasal yönlerini tanımlamakla ilgilenen yaklaşımdır. "Kurumsalcı model yaklaşımı ile kamu politikası analizi; politikanın oluşturulması ya da uygulanması sürecinde rol oynayan örgütlerin yapısal ve yasal yönlerinin incelenmesine ağırlık vermektedir. Burada, "politika analizi çerçevesindeki temel analiz birimi, örgüt sınırları içerisindeki bireyler arasındaki "işlemler" ile ilişkilidir." (Howlett ve Ramesh,2005: 26-28).

"Geleneksel olarak, kurumsal yaklaşım, belirli kamu yönetimi kurumları, bunların yapıları, örgütlenmeleri, görevleri ve işlevleri üzerinde odaklanmakta,

kurumsal özelliklerin politika çıktıları üzerindeki etkilerini ya da kamu yönetimi kurumları ile kamu politikası içeriği arasındaki ilişkileri çok fazla sorgulamamaktadır” (Dye, 1995: 19-20).

Anderson, kurumsalcı modeli, kamu politikalarının oluşumunda kurumsal düzenleme ve kuralların önemine vurgu yapan bir kuram olarak tanımlamaktadır.

3-Elit Modeli; Yönetici elit kişilerin kamu politikalarını nasıl etkilediği ve yönlendirdiği üzerinde durmaktadır.

Model göre yönetilenler kamu politikaları hususunda yeterli bilgiye sahip ve ilgili değildir. Dolayısıyla kamu politikaları hususunda etkileyen konumda olan halk değil elitlerdir. Halkı etkileyerek kamu politikalarının oluşmasında seçkinler tercih edici olmaktadır. Böylelikle seçkinlerce yapılan tercihlere göre kamu politikaları şekillenmektedir (Parsons, 1995: 248-252).

Elit model halkı tesir edilen ve büyük oranda bilgisiz görmektedir. Seçkinlerin etken bir şekilde vatandaşın düşüncelerini etkilemekte ve onların duygularını yönlendirmektedir. Seçkinler ile halk arasındaki bu yukarıdan aşağı iletişime göre seçim ve siyasi rekabet şekillenmektedir. Siyaset halktan ziyade elitleri hedef alarak politikalar belirlerler. Vatandaşın politik sistemin bir parçası olduğu ise seçimlerde onların önüne seçilecek bir parti koymak ve seçim yapmak şeklinde hatırlatılır (Tomzak, 2007: 47).

4-Sistem Modeli; Siyasal sistemin etrafı tarafından istenenlere cevap verebilmesini amaçlayan bir kamu politikasıdır. İlk defa David Easton tarafından ele alınan bu modelde politik sistem tüm çevresiyle birlikte bir bütün olarak ele alınmaktadır.

Sistem Modele göre politika oluşturulmasıyla ilgili olarak yine politika çevresinde gerçekleşen problem ve çekişmelerden hareket alarak kamu yetkilileri tarafından politikaya dönüştürülür. Politik kültürel farklılıklar kamu politikalarını etkiler. Bu farklılık, gerek ferdi gerekse grup olarak politika yapma sürecine tesir eder (Anderson, a.g.e: 46).

5-Süreç Analizi yaklaşımı; kamu politikalarının oluşturulmasında önemli tartışmaların yaşandığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Model kamusal bir problem ya da ihtiyacın giderilmesinde uygulanacak politikaları bir süreç çerçevesinde oluşturmaktadır.

1970’li yıllarda, müdahaleci devlet anlayışının gündeme geldiği dönemde süreç yönetimi yaklaşımı Charles O. Jones tarafından formüle edilmiştir (Usta, 2002). Modelin hareket noktası bir problemin varlığının tespiti ve tanımlanmasıdır. Problemin gündem yapıp ilgililerce konuşulup değerlendirilmesi ve şekillendirilmesi gerekir. Kamuoyunda değerlendirilen problemin hangi politikayla çözülebileceği hususu benzer uygulamalar incelenerek değerlendirilir. Seçimi yapılan politikanın uygulanabilir olması kanunlaşmasını gerektirir. Son olarak uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi yapılır.

Kamu politikası süreç modeli, stratejik planlama modelidir. Bu model, yukarıdaki iki modelin de olumlu yönlerini alarak örgütlerde yerel ve kısa dönemli hedeflerle örgüt çapındaki uzun dönemli hedeflerin uzlaştırılabileceği iddiasındadır. Ayrıca çevresel değişimlere duyarlı ve çalışanların katılımını sağlayan bir model olduğunu savunur (Ergun, 2004:313-315; Çevik ve Demirci, 2008:168-170).

Bu süreçte, problemlerin tanımlanarak ortaya konması, probleme ilişkin gündemin belirlenmesi, buna ilişkin politikanın formüle edilmesi ve yasal zemine oturtulması, uygulamaların takip ve değerlemesi sürecidir. Süreçte politikanın içeriğinde ziyade politikanın oluşturulma süreci önem kazanmaktadır. Diğer yandan model, “kim, neyi ve neden yaptı gibi sorularla ilgilenmemekte, çalışmalarını politika süreciyle sınırlandırmakta, politikaya ilişkin kararların nasıl alındığı ya da politikanın nasıl yapıldığı üzerine bilgi üretmemektedir” (Tomzak, 2007: 44).

1.3. KAMU POLİTİKASI SÜRECİ

1.3.1. Kamusal Problemin Tanımlanması

Kamu politikalarının oluşumu öncelikle bir sorunun varlığını gerektirmektedir. Kişi, grup ya da kurumlar bir sorunun varlığı durumunda talep ve beklentilerini dile getirir ve bunları otoritelere iletirler. Konunun gündeme gelişi ancak hükümetin halkın sorunlarını gündemine alması ile mümkün olabilir. Siyasi iktidarın da hassasiyeti ile bazı konular hükümet gündemine hemen alınırken, bazıları ancak toplumsal baskının yeterli seviyeye gelmesiyle hükümet gündemine girebilir. Bazı durumlarda ise hükümet halkın gündeminde olsa dahi konuyu hükümet gündemine almaktan kaçınır, direnir veya sorunu görmezden gelir. Çıkar çatışmalarından dolayı bazı kişi, kurum ve kuruluşlar bir sorunun gündeme gelmemesi için direnebilirler. Bunun için gündemi değiştirme, en önemli gündem değiştirme organları olan medya organlarını (reklam veya rüşvet karşılığı) kullanma, yollarına başvurabilirler (Kartal, 2004).

Kamu politikalarının ortaya çıkmasının başlıca sebebi toplumsal ve kamusal sorunların ortaya çıkışıdır. Sosyo-ekonomik gelişmeler neticesinde farklı toplumsal gruplar arasında çıkar ilişkilerinden ya da farklı kamusal isteklerden kaynaklanan problemler söz konusudur. Bu durum ülkelerin siyasal sistemlerine ve sosyo ekonomik durumlarına göre farklılık gösteren kamu politikaları oluşturulmasına sebep olur (Çevik ve Demirci, 2012: 54-56).

1.3.2. Gündem ve Şekillendirme

Kamu politikası kamusal problemi tanımladıktan sonra artık ikinci aşama olan gündem belirleme ve şekillendirme aşamasına geçer. Sürecin bu kısmında devlet ilgili kurumlarıyla kamusal nitelikteki probleme odaklanır ve probleme ilgi göstererek çözüm arayışlarına başlar. Bu tanıma göre, kamu politikası gündem belirleme ve problemin şekillendirilmesi çalışmaları konu ve aktör olarak iki farklı bağımlı değişken üzerinden incelenebilecektir (Akdoğan, 2013).

Kamusal problemin gündem yapılmasında devletle herhangi bir bağı bulunmayan baskı grupları ya da sivil toplum örgütleri çok önemli olmaktadır. Bunun yanında medya diğer bir aktör grup olarak gerek yazılı gerekse görsel yayınlarıyla gündem oluşturmaktadır. İnternette milyarlarca insan rahatlıkla bir konu problem ya da ihtiyacı takip edebilmektedir (Çevik ve Demirci, 2012)

1.3.3. Seçenekler ve Politika Transferleri

Kamu politikalarında her zaman ilk alternatif, “hiçbir şey yapmamak” veya farklı bir şekilde ifade edecek olursak, “mevcut yönelimleri devam ettirmek”tir. Bardach, “mevcut yönelimleri devam ettirmek” ile “hiçbir şey yapmamak” seçeneklerinin aynı olmadığını, çünkü bir konuda “hiçbir şey yapmamanın” mümkün olmadığını savunur (Bardach, 2000).

Gerçekten de bazen bir kamu politikası sorununu çözmek için gereken şey, şartların olgunlaşmasını veya değişmesini beklemektir. Değişmesi beklenen şey, çözüm iyi daha uygun bir siyasi atmosfer, keşfedilmesi beklenen yeni bir teknolojik ya da tıbbi uygulama olabilir. Hiçbir şey yapmamak şeklindeki ilk çözüme ek olarak, başka alternatif çözümler de analizin bu ikinci aşamasında sıralanır. Çözümlerin ortaya konmasında geniş kapsamlı başlayarak analizin ilerleyen aşamalarında alternatif çözüm sayısını azaltmak tavsiye edilir. Analiz ilerledikçe bazı çözüm seçeneklerini birleştirerek toplam seçenek sayısını azaltmak da mümkün olabilir (Bardach, 2000)

1.3.4. Kanunlaşma

İdarenin yapılanması ve işleyişine yasaların egemen olması, idarenin bu faaliyetlerinde yasalara uygun davranması, böylece yönetilenlerin, idarenin keyfi eylem ve işlemlerine karşı korunması yanında karar alıcılar tarafından belirlenen politikanın uygulanabilmesi için bu politikanın yasal zemine oturtulması gerekir. Zira politika uygulayıcısı hükümeti sınırlayan ya da politikayı uygulamaya müsaade

eden bir mevzuatın olması şarttır. Bu politikanın, ihtiyaç hissedilen hususa çözüm getireceği konusunda politikanın kanunlaşması sürecine dâhil tüm kesimlere bilgi verilerek, onların desteği alınarak kanunlaşması gerekmektedir.

1.3.5. Politikanın Uygulanması ve İzlenme Süreci

Bu süreç oluşturulan politikanın sahaya indirilmesi, belli bir formülasyonla somut alanda denenmesi sürecidir. Devlet kurumları kanunlaşma evresinden sonra oluşturulan politikaların tatbikini bu süreçte yapmaya başlar.

Politikaların uygulanması ve izlenmesi süreci, belirlenmiş politika hedefleri doğrultusunda arzu edilen sonucun elde edilmesi için uygulayıcılar tarafından sürecin izlenmesi ve şekillendirilmesidir. Politikanın ilk defa deneniş olması yönüyle uygulama süreci önemlidir. Uygulama sürecinde oluşabilecek problemler ve meydana gelebilecek olumsuzluklar çıktı itibariyle istenen neticenin alınamamasına yol açabilecektir. Uygulayıcılar bu yüzden uygulama alanında araştırmalarını yoğun bir şekilde yaparlar oluşabilecek problem ve olumsuzlukların hedefe ulaşmada meydana getireceği sapma açısından önem arz etmektedir (Yıldız ve diğ., 2011).

1.3.6. Politika Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Politikaların uygulama sonuçları uygulayıcılar tarafından değerlendirilecek ve politikaların problemlere ne ölçüde çözüm getirdiği belirlenecektir. Hükümetler politikaların başarısı ya da başarısızlığını değerlendirirken ilgilileri bu politikadan etkilenenleri göz önünde bulundurmaya zorundadır. Politikalar toplumsal bir sorunun giderilmesi ya da mevcut durumun daha işler hale getirmek için yapılır ancak değerlendirmesi yapılan politikanın toplumda farklı problemlere yol açmadığının da kontrolü gerekir. Hükümetler politikalarını hedefleri doğrultusunda oluştururlar, seçmene açıklanan hedeflerin yakalanması bir takım politikaların oluşturulmasını gerektirir. Politika sonuçlarını değerlendirmek aynı zamanda politik ve siyasi hedefin ne ölçüde yakalandığını, seçmene ve halka verilen sözün ne ölçüde yerine

getirildiğini de ortaya koyacak siyasi bir sonucu içerir. Bu durum popülist bir yaklaşım olacak ve kamusal problemin ne ölçüde giderildiğinden daha önemli hale gelebilecektir.

Kamu politikasının değerlendirilmesi yukarıdan aşağı ya da aşağıdan yukarı şekilde veya ikisinin ortaklaşa kullanılması sonucu değerlendirilebilir. Yukardan aşağı uygulama modelinde karar alıcı tepe yöneticilerin uygulama emriyle zincirleme faaliyetler başlar. Bu faaliyetler bütününde uygulayıcıların kapasite ve işe iştiaklarının tam olduğu varsayımıyla hareket eder. Aşağıdan yukarı uygulama modelinde ise politika uygulayıcılarının halkla temasta olan son kamu görevlilerinin esas rol oynayan kişiler olduğundan hareket eder. Her iki modelinde olumlu yanları alınarak ara bir model kullanılması da söz konusu olmaktadır.(Çevik ve Demirci, 2012)

1.4. TARIM VE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARIMIZ

1.4.1. Kırsal Kalkınma ve Önemi

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kırsal alanı; “nüfus yoğunluğunun düşük olduğu; ekonomik hayatın daha çok tarım üzerine kurulu olduğu; doğal koşulların ve geleneksel değerlerin hayatın şekillendirilmesinde etkin olduğu; eğitim, sağlık ve haberleşme gibi sosyal imkânların yeterince gelişmemiş olduğu; şehirli nüfus ile güçlü sosyal bağları olan ve bu kesim için dinlenme hizmeti sunan, toplumun her kesimi için değerli olan doğal zenginliklere de kaynaklık eden alanlar” (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2003) olarak tanımlamaktadır. OECD’nin değerlendirmesine göre, km²’ye 150’den daha az kişinin düştüğü alanlar, kırsal alan olarak kabul edilmekte ve bu temel saptama üzerinden üç bölgeyi kırsal alan saymaktadır (Önen ve Albayrak, 2011).

Kırsal kalkınma küçük toplulukların, içinde buldukları ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların, devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusal bütünlük içerisinde kaynaştırılması

ve ulusal kalkınma çabalarına gerekli katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir (Eraktan ve Yıldırak, 1989).

Kırsal kalkınma çoğu zaman tarımsal kalkınmayla birlikte anılmıştır. Bu sebeple tarımsal kalkınma adına ortaya konan şeyler çoğu zaman kırsala istenen ölçüde inmemiş kırıaldaki beklentiler bu yönüyle giderilememiştir. Kırsal kalkınma tarım dışındaki sektörlere paralel ve dengeli bir büyümeyle sağlanabilir. Sanayi gelişmeden tarımın makinalarının ihtiyaca cevap vermesi düşünülemez, turizm ve hizmet sektörü o ölçüde tarım sektörünü yakından ilgilendirmektedir (Akça ve ark., 2001).

Türkiye’de kırsal kesime yönelik kalkınma çabalarının başlangıcı Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Bu yöndeki iradenin en somut örneği 1924 tarihinde yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunudur. Halen yürürlükte olan bu ana mevzuata ilave olarak, tarıma ve köye yönelik çok çeşitli kamusal hizmet ve yatırımlar da ardı ardına hayata geçirilmiştir. Öne çıkan başlıca faaliyetleri; tarımsal üretimle ilgili yeni teşkilatların kurulması, çiftçinin yeni tarımsal ürünler ve üretim yöntemleriyle tanışması, tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik sanayilerin kurulması, çiftçiyi topraklandırma çalışmaları, devlet üretme çiftliklerinin kurulması, tarımın finansmanına ilişkin bankacılık faaliyetleri, çiftçilerin kooperatifleşmesi, tarımda makineleşmenin teşviki, sulama yatırımlarının artması, ziraat ve veterinerlik fakültelerinin açılması, köy enstitülerinin kurulması, köylerin temel fiziki altyapı ihtiyaçlarının karşılanması ile birinci basamak eğitim ve sağlık hizmetlerinin köylere ulaştırılması olarak saymak mümkündür (TKDK Çalışma Raporu, 2014: 4).

Türkiye’de 1924 tarihli Köy Kanunu’na göre 20.000’den daha az nüfusa sahip yerleşim birimleri kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Genel bir tanıma ise Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Kalkınma Planını Kırsal Kalkınma Raporunda yer verilmiştir. Kırsal alan; yaşam ve ekonomik faaliyetlerin, önemli ölçüde doğal kaynakların kullanımı ve değerlendirilmesine bağlı olduğu, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme süreçlerinin yavaş ilerlediği, geleneksel değerlerin hayatın şekillenmesinde etkili olduğu, yüz yüze ilişkilerin önemini koruduğu, teknolojik gelişmelerin yaşama ve üretime yansımalarının daha uzun bir zaman aldığı,

sosyoekonomik nitelikleriyle kentsel alanlar dışında kalan mekânlardır. Kısacası kırsal alanlar gerçek anlamda değişik tiplerde alanlar, ormanlar, tarımsal araziler, küçük topluluklar ve onların altyapılarını içermektedir. Kırsal alanlarda ekonomi tarıma dayalı olduğu için, yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın fazla gelişmediği ve toplu yaşam tarzının egemen olduğu gözlenmektedir.

Planlı dönemle birlikte köye ve köylüye ilişkin kalkınma sorunları tarım politikalarından bağımsız olarak irdelenmeye başlanmıştır. Bu dönemde küresel eğilimler de gözetilerek doğrudan kırsal kalkınmaya yönelik politika araçları geliştirilmiştir. Bu yöndeki başlıca örnekler toplum kalkınması ya da diğer adıyla köy kalkınması, merkez köy ve köy-kent çalışmaları ile entegre kırsal kalkınma projeleridir. Ancak kırsal alanlardaki kalkınma sorunlarına karşı bütüncül çözümler geliştirilmesi yönündeki arayışlar dünyada olduğu gibi Türkiye’de de entegre kırsal kalkınma projeleri tercihini öne çıkarmıştır (Çelik, 2005/2).

Tarım Stratejisi, tarım sektörünün, “yapısal dönüşüm sürecinde rekabetçi ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını” sektörel hedef olarak amaçlarken; Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, bu hedeflerin tamamını da içererek “kırsal toplumun refahının artırılması için kırsal kalkınmanın hızlandırılmasını” şeklinde daha geniş bir hedefi belirlemiştir. Bu hedef aynı zamanda sosyal hedefleri de içermektedir. Başta doğal kaynakların korunması ve bunların geliştirilmesi, tarım sektörünün aynı düzeyde geliştirilip sürdürülebilir kılınması, çevre tarım bağlamında bu ilişkilerin geliştirilmesi önemli olmaktadır (Başarır, 2008).

Sanayileşmenin kırsalda hayatıyeti daha ziyade tarıma dayalı olan ve hammaddesi yine kırsalın kaynakları olacak şekilde bir sanayileşmedir. Kırsal alanlarda hammadde tarımsal ürünlerdir ve kurulabilecek sanayiler bu ürünler eksenli tesisler şeklinde düşünülecektir. Tahılın işlenmesiyle, yetişen meyve sebze ürünlerinin işlenmesiyle veya hayvansal ürünlerin işlenmesi şekliyle oluşturulabilecek bir sanayileşme mümkün olacaktır (Yücer ve ark., 2009). Kırsalda yetişen ürünler yine kırsalda kurulan tarımsal işletmelerde kırsalın potansiyeli olarak değerlendirilmeli, kırsalda yaşayan kesim ürettiğini kendi oluşturduğu tesiste

işlemeli, ürünlerin direk tarladan satılması yerine bu tesislerde yine kırsal işgücüyle işlenip pazara sürülmelidir. Günümüzde kentte yaşayan kimi insanlar doğal üretimi tercih etmekte, bunun için zaman zaman kırsala yönelmeler olmaktadır. Ürünlerin 'köy yumurtası, köy tarhanası, tarla domatesi vb.' şeklinde anılmaya ve farklılık ifade ettiği nazara verilmektedir.

1980'li ve 1990'lı yıllarda hayata geçirilen projeler, Türkiye'nin kırsal kalkınma politikaları ve uygulamaları konusundaki ulusal kapasitesini oldukça güçlendirmiştir. 2000'li yıllarda başlayan AB adaylık süreci ise, Türkiye'de kırsal kalkınmanın kavramsal ve kurumsal açıdan münferit bir politika alanı olarak benimsenmesini kolaylaştırmıştır.

1.4.2. Kırsal Kalkınma Politika- Planları ve Uygulayıcıları

Türkiye'de kırsal kesime yönelik kırsal kalkınma çalışmaları Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. Bu çalışmaların somut örneği 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunudur. Planlı dönemle birlikte köye ve köylüye ilişkin kalkınma sorunları tarım politikalarından bağımsız olarak irdelenmeye başlanmıştır. Bu dönemde küresel eğilimler de gözetilerek doğrudan kırsal kalkınmaya yönelik politika araçları geliştirilmiştir. Bu yöndeki başlıca örnekler toplum kalkınması ya da diğer adıyla köy kalkınması, merkez köy ve köy-kent çalışmaları ile entegre kırsal kalkınma projeleridir. 1970'li yılların ikinci yarısından başlayarak 1980'li ve 1990'lı yıllarda hayata geçirilen bu projeler, Türkiye'nin kırsal kalkınma politikaları ve uygulamaları konusundaki ulusal kapasitesini oldukça güçlendirmiştir. 2000'li yıllarda başlayan AB adaylık süreci ise, Türkiye'de kırsal kalkınmanın kavramsal ve kurumsal açıdan münferit bir politika alanı olarak benimsenmesini kolaylaştırmıştır. (TKDK, 2014).

Türkiye'de kırsal kalkınma çalışmaları genel olarak planlı dönem öncesi ve planlı dönem sonrası olmak üzere iki ana döneme ayrılarak açıklanmaktadır. Buna göre:

- Planlı dönem öncesi Cumhuriyetin kuruluş dönemini kapsamaktadır. Ağırlıklı olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminin enkazını kaldırmayı amaçlamıştır ve nüfusunun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Bu kapsamda İzmir İktisat Kongresi ile birlikte Aşar Vergisinin kaldırılması ve makineleşmeye geçilmesi gibi uygulamalara gidilmiştir. Bu dönemde Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu da kırsal kalkınma amacıyla yapılmıştır.

- Planlı dönemde öncelikli olarak kırsal alanda yaşayan insanların gönüllülük ve işbirliği esasları çerçevesinde örgütlenmeleri sağlanmıştır ve merkezi idare ile ortaklaşa çalışmalarını teşvik edecek kırsal kalkınma politikaları yürürlüğe sokulmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise kırsal kalkınma çok yönlü kırsal alan planlamaları ve kırsal kalkınma projeleri ile sağlanmaya çalışılmıştır (Yılık, 2011).

Kırsal kalkınmanın tarım sektörü ve bölgesel gelişme politikaları açısından işlevi aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

Tarım politikaları: Türkiye geçmişten bugüne yaygın kırsal yerleşim deseni, kırsal nüfus yoğunluğu, çeşitlenmiş tarımsal ürün deseni ve yüksek tarımsal istihdamıyla dünya ölçeğinde önemli bir tarım ülkesidir. Türk tarımının işletme profili, dünya pazarları için üretim yapan rekabetçi ticari işletmeler ile yakın yerel pazarlar ve hane tüketimi için üretim yapan geçimlik/yarı-geçimlik aile işletmelerinin bir arada olduğu ikili bir yapı arz etmektedir. Kırsal kalkınma politikaları bir taraftan daha güçlü bir Türk tarımı için ticari işletmelerin rekabet güçlerini iyileştirmeyi diğer taraftan ise kırsal ekonominin ve kültürel mirasın omurgasını oluşturan geçimlik işletmelerin verimlilik temelinde sürdürülebilirliğini birlikte gözetmektedir. Geçimlik işletmelere özel geliştirilen politika araçları çoğunlukla kırsal kalkınma kapsamında değerlendirilmektedir. Zira bu işletmelerin tarımsal üretimde kalmaları sadece dinamik bir kırsal ekonomi için değil, kırsal çevre ve doğal hayat açısından da önemli bulunmaktadır (TKDK, 2014).

Bölgesel politikalar: Türkiye’de gerek bölgeler arası gelişmişlik farklarını gerekse de göçlerle şekillenen hızlı ve çarpık kentleşmeyi besleyen ana dinamiklerden birinin kırsal yörelerdeki kalkınma meseleleri olduğu yaygın kabul

görmektedir. Bu sebeple, ulusal refahın ülke sathına daha dengeli bir şekilde yayılması amacıyla bölgesel politikalar nezdinde kırsal yörelerdeki az gelişmişlik koşulları da irdelenmeye başlanmıştır. Daha çok kırsallığı baskın bölgelerde hayata geçirilen bölgesel gelişme projeleri ağırlıklı olarak tarım ve gıda sektörü temelinde tasarlanmakta, bu yörelerdeki yerel yönetimlerin hizmet sunum kapasiteleri güçlendirilmekte ve bölgesel yatırım teşviklerinde bu yöreler lehine pozitif ayrımcılığa gidilmektedir. Bu anlayışla, bölgesel politikalar çerçevesinde kırsal yörelerin rekabetçi oldukları ürün ve zenginliklere dayanan yerel kalkınma projeleri hayata geçirilmektedir (Anonim, 2000)

Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma projelerinin başlıcaları şunlardır:

Köy Altyapısını Destekleme Projesi (KÖYDES); Suyu olmayan veya yeterince suyu bulunmayan yerleşim yerlerinde yaşayan insanların su ihtiyaçlarını karşılamak onların sağlıklı suya kavuşmalarını sağlamak bunun yanında ulaşım ve köy yollarının geliştirilmesi iyileştirilmesi amacını gütmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanmasında bu yerleşim yerlerinin ihtiyaçları ve sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurulmakta bu belirlemeler neticesinde bütçeler oluşturulmaktadır. Köy altyapı destekleme projelerinde daha ziyade yıllık yatırım ve çalışma programlarına bölgesel gelişme planlarına, stratejik planlara ve uygun projelere, il gelişme planlarına öncelik verilmektedir.

Belediyelerin Altyapısını Destekleme Projesi (BELDES); BELDES (Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesinin Projesi) büyük şehir ilçe ve belde belediyeleri başta olmak üzere nüfusun 10.000 den aşağı olduğu yerleşim yerlerinin öncelikle altyapılarının kurulması geliştirilmesi, belediyelerce sunulan hizmetlerin kalite ve standartlarının yükseltilmesini amaçlamaktadır. Yine bu yerleşim yerlerinin içme suyu ve yol alt yapılarının yapılması bakım ve onarımı, bunlar için gerekli malzemenin sağlanması su içme tesislerinin inşa edilmesi gibi amaçları da vardır. (Anonim, 2009).

Tarım Reformu Uygulama Projesi; Avrupa Birliği üyeliği öncesi aday ülkelerin topluluk seviyesinde bir tarım politikasının olması, sahip olunan ekonomik

yapıyla AB ortak pazarında rekabete uyum sağlayabilecek bir yapıda olabilmek AB için önemli bir kriterdir. Ortak pazarın bu kriterine uyum sağlayabilmek, tarımsal sektörün buna bağlı olarak üretim işleme pazarlanma yönlü olarak verimliliğin artırılması çalışmalarını önemsemeyi gerekli kılmaktadır. Dünya Bankasının bu anlamda uygulamakta olduğu ‘Tarım Reformu Uygulama Projesi’ bulunmaktadır. Dünya Bankası bu projeye tarım reformlarının kamu üzerinde oluşturmakta olduğu yükü almak ve yapılmakta olan teşviklerin hedefe uygun gerçekleşmesi hususunda yardımcı olmak amacını gütmektedir. Program hedeflerine ulaştığı takdirde bu programı uygulayan ülkenin tarım sektörünü AB standartlarında ve Dünya pazarında rekabete açık bir sektör haline getirebilecektir (Göktürk, 2003).

Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP); Bölgesel bir programdır ve Bitlis, Van, Hakkâri, Muş illeri kapsamaktadır. Bu program bu bölgelerde tarım ve hayvancılığın, turizmin desteklenmesi ve geliştirilmesi yine küçük işletmelerin desteklenerek sürdürülebilirliklerinin sağlanmasını amaçlamaktadır (Ekim, 2006).

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP); Projesi (GAP) kapsadığı alan itibariyle yüz ölçüm ve nüfus olarak ülkemizin önemli bir kısmını ihtiva etmektedir. Bu oran Türkiye’nin yaklaşık %10’na tekabül etmektedir. Bu projenin amacı öncelikle bu bölgelerdeki toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi, sosyo-ekonomik kalkının sağlanması yönlü çalışmalardır. Bu amaçların gerçekleştirilmesinde insan kaynaklarının yetiştirilmesi ve geliştirilmesi ön plandadır. Bölgede alt yapı, eğitim, barınma, sağlık, ulaşım, turizm gibi konularda bölgesel-kentsel ve sosyo-ekonomik gelişmelerin sağlanması hedeflenmektedir (Anonim, 2008).

Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi; Projenin hedefi doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla, tarım, ormancılık ve çevreci çalışma ve faaliyetlerin bunu yanında toplumsal bilinç ve kapasitenin arttırılmasına yönelik katılımcı programların yapılmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda projenin hedefleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Mera yönetiminin geliştirilmesi, mera ve orman alanlarının rehabilitasyonu,
- Bu alanların bitki örtüsü bakımından zenginleştirilmesi,

- Yem bitkisi üretiminin artırılması,
- Nadasa bırakılan tarım alanlarının azaltılması,
- Çevre dostu tekniklerinin benimsetilmesi,
- Tarım tekniklerinin yol açtığı kirliliğin azaltılması (Anonim, 2008).

Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi; Bu proje 1984-1989 yılları arasında uygulanmıştır. Ülkemizde uygulanan kırsal kalkınma programlarından ikincisi bu programdır. Bu projeye şu hedeflere ulaşmak amaçlanmıştır;

- Bölgede üretimin arttırılması
- Çiftçilerin ekonomik imkânlarının ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi
- İş ve istihdam olanaklarının geliştirilmesi
- Köyden kente göçün engellenmesi
- Kredi hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması
- Çiftçilerin eğitim seviyelerinin yükseltilmesi
- İlde yaşayan çiftçilerin sosyo-ekonomik yönden kalkındırılması.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmalarda 137 milyon dolar maliyet gerçekleşmiştir. Bu maliyetin 77 milyon dolarlık kısmı ulusal kaynaklardan, 40 milyon doları Dünya Bankası, 20 milyon doları Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) tarafından sağlanmıştır. Projenin tarım sektörümüze katkısı ise üretimin artması, tarım teknolojisi kullanım oranının artması, bunlara bağlı olarak göç eden nüfusun azalıp geriye göçün yaşanması, köy yollarının alt yapısının yapıp geliştirilmesi, birçok köye içme suyunun götürülebilmesi, çiftçilere 18,8 milyar TL seviyesinde kredi desteği sağlanmış olması sayılabilir (Çakar, 2007).

Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi; Bu bölgesel kalkınma projesi de Bingöl ve Muş illerinde gerçekleşmiş ve 1990-1999 yılları arasında gerçekleşen çalışmalar

neticesinde 52,5 milyon dolarlık bir bütçe kullanılmıştır. Bu bütçenin 20,5 milyon doları IFAD kredisi olarak kullanılmıştır (Ayanoğlu, 2008). Programın amacı ise Kırsalda yaşam standartlarının yükseltilmesi, tarım ve hayvansal üretimin arttırılması ve buna bağlı olarak bu işlerle uğraşan çiftçilerin ekonomik yapılarının iyileştirilip daha yüksek gelirler elde etmesinin sağlanmasıdır (Anonim, 2005).

Çorum-Çankırı Entegre Kırsal Kalkınma Projesi; Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma projelerinin ilkidir. 1975 yılında Dünya Bankası ile yapılan anlaşma ile 75 milyon dolarlık bir proje bütçesi oluşturulmuştur. Bu bütçe kırsalda 63 köyde sosyal tesislerin oluşturulması amacıyla çamaşırhane, hamam, umumi tuvalet, köy konağı gibi tesislerin yapımı için kullanılmıştır. Yine bu proje kapsamında çiftçiye tarımsal üretimin arttırılması amaçlı krediler verilmiştir. Projelerin uygulanması toplam 207,2 milyon dolarlık bir maliyetle olmuştur. Projenin hayata geçmesinden sonra bölgede atıl bununla birlikte de üretimin arttığı, verimlilik ve miktar açısından ilerlemeler kaydedilmiştir (Altundağ, 2008).

Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi; Proje Yozgat doğal kaynaklarının ilde yaşayan gelir seviyesi düşük çiftçilerin yaşam standartlarını yükseltmek bunu yaparken doğal kaynaklara zarar vermeksizin onları etkin ve bir şekilde kullanarak bu amacı gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Proje daha ziyade kırsal yaşayan nüfusun ihtiyaç duyduğu alt yapı, içme suyu, köy yolları, hayvancılık, ormancılık, tarım gibi alanların geliştirilmesi faaliyetlerini içermektedir. Proje 1991-2001 yılları arasında uygulanmış ve 40,5 milyon dolarlık bir maliyetle gerçekleşmiştir (Anonim, 2004).

Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi; Proje Ordu ve Giresun illerinde kırsal kesimde doğal kaynaklara zarar vermeksizin ve sürdürülebilirliklerini etkilemeden, orada yaşayan insanların yaşam kalitelerini yükseltmek, gelirlerini arttırarak ekonomik imkânlarının iyileştirilmesini amaçlamıştır. Proje kapsamında gelir getirici tarımsal tedbirler, kırsal altyapının geliştirilmesi, kredi imkânlarının arttırılması ve yaygınlaştırılması çalışmaları yapılmıştır. Proje 1995-2006 yılları arasında uygulanmıştır. Diğer kalkınma projelerinde olduğu gibi tarımsal üretimin arttırılması hayvan, bitkisel üretim verimliliğinin arttırılması, tarımsal faaliyetlerde teknolojinin kullanılması, orman alanlarının genişletilmesi, küçük ve orta ölçekli tarımsal

işletmelerin geliştirilmesi, köy yollarının yapılması, köy içme suyu tesislerinin kurulması, kek çaplı sulama tesislerinin yapılması hedeflenmiştir. (Anonim, 2005).

Sivas-Erzincan Kalkınma Projesi (2005-2012); Proje Sivas ve Erzincan bölgesinde gelir seviyesi dşek nüfusun desteklenmesi, kek aile işletmelerinin sürdürülebilirliklerinin sağlanması böylece tarımsal üretim arttırılması ve sosyal alt yapının geliştirilip yaşam standartlarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır (Anonim, 2010).

Diyarbakır-Siirt-Batman Kalkınma Projesi (2006-2011); Diyarbakır, Batman ve Siirt illerindeki fakir kırsal nüfusun proje kapsamında, yoksulluklarının azaltılması yönündeki ekonomik ve sosyal iyileştirme çalışmalarıdır. Program hedeflerine ulaşmak için üç başlık belirlemiştir;

-Köy Geliştirme Programı

-Kırsal Ekonomik Büyüme

-Kırsal Fakirliği Azaltmaya yönelik Bireysel ve Kurumsal Kapasite Oluşturma (Anonim, 2010).

Türkiye’de uygulanan ve uygulanmakta olan Kırsal Kalkınma projelerinde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, DPT ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi yetkilidir. Bütün bu projeler, bölgesel düzeydeki projeler olup ülke genelini kapsamamaktadır (nen ve Albayrak, 2011). Kırsal Kalkınma politika- planları ve uygulayıcıları ise;

-Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

-evre ve Şehircilik Bakanlığı

-AB Bakanlığı

-Orman ve Su İşleri Bakanlığı

-Ekonomi Bakanlığı (Hazine Müsteşarlığı)

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Kalkınma Bakanlığı (Kalkınma Ajansları)
- Belediyeler, OSB'ler, İl Özel İdareleri
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

Türkiye bu bölgesel kalkınma programlarını gerçekleştirirken ihtiyaç duyulan fon ve kredileri büyük ölçüde Dünya Bankasının bu maksatlı destek ve kredilerinden sağlamıştır. Bugün halen AB, gelişmekte olan ülkeler tarım sektörünün geliştirilmesi amaçlı fon ve kredi imkânı sunmaya devam etmektedir. Avrupa Birliği'nin temel finansman kaynağını oluşturan 3 temel öz kaynağı bulunmaktadır. Bunlar, geleneksel öz kaynaklar (temel olarak gümrük vergileri ile tarım ve şeker vergisi), KDV temelli gelirler ve üye ülkelerin gayri safi milli hâsıllarının bir bölümünü birliğe aktarmaları suretiyle oluşan gelirlerdir. Diğer gelir kaynakları ise; AB kurumlarının verdiği para cezaları, AB faaliyetlerinde elde edilen gelirler ve AB çalışanlarından yapılan kesintiler, üye ülke katkıları, özel ödemeler gibi gelirlerdir (Zülfüoğlu, 2011).

AB, bünyesinde bulundurduğu üye ülkelere ve aday konumundaki ülkelere, onları topluluğun gelişmişlik seviyesinde belli standartlara yükseltmek ya da uyumlaştırmak amacıyla bu ülkelere ekonomik, sosyal bir takım yardımlar veya fonlardan istifade imkânı vermektedir. Bu yardım ve fonlar hibe ya da kredi şeklinde istendiğinde üye ya da aday olmasına bakılmaksızın başka ülkelere de verilebilmektedir. (Karataş, 2010; Karabacak, 2004).

AB süreciyle birlikte Türkiye'de uyum çalışmaları hız kazanmıştır. Bu uyum sürecinin takip-uygulama ve koordine edilmesi görevi için yeni bir Bakanlığın kurulması, ülkemizin uyum adına ilk adımlarından biri olmasının yanında sürece verdiği önemde bir göstergesi olmuştur. (Can ve Esengün, 2007). 35 fasıldan oluşan süreçte Türkiye için önemli bir yer teşkil eden Tarım ve Kırsal Kalkınma faslı da bulunmaktadır.

Türkiye, Kırsal Kalkınma konusunda 8. Beş yıllık Kalkınma Planından itibaren daha belirgin bir çalışmalar yapmıştır (Çelik, 2005). AB süreciyle birlikte,

Kalkınma Planlarında Kırsal Kalkınma artan bir ivmeyle yer almaya devam etmiştir. Kırsalda verimli ve kaliteli üretimin gerçekleşmemesi, istihdam imkânlarının azlığı, kırsal tarım eğitiminin düşüklüğü, makineleşme yetersizliği, yatırım için gerekli sermaye yetersizliği ve bunların sonucu gerçekleşen kente göç gibi problemlere bağlı olarak bu problemlerin giderilmesine dönük çalışmalar başlıca Kırsal Kalkınma Politikaları haline gelmiştir. (Günaydın, 2000: 1-6; YPK, 2013; DPT, 2006).

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, AB katılım öncesi mali yardım aracı IPA'nın 5. Bileşeni olan Kırsal Kalkınma bileşeninin uygulayıcı kurumu olarak 2008 yılında kurulmuştur.(R.G: 5648 Sayılı Kanun 18/5/2007 Sayı: 26526) Kurum, AB ve Türkiye'nin oluşturduğu fonlarla Kırsal Kalkınma yatırımlarına proje bazlı hibe şeklinde desteklerde bulunmaktadır.

BÖLÜM II

TKDK VE SÜREÇ ANALİZİ

2.1. PROBLEMİN TANIMI (KIRSAL KALKINMA PROBLEMİ)

Dünya üzerinde kalkınma ile ilgili tartışmalar ve çalışmalar bilimsel olarak kullanımı İkinci Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Bu dönemde kalkınma kavramı yeni dönemin eşit olmayan ilişkilerinin ve hiyerarşinin meşrulaştırıldığı bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Kavramın bu dönemde ortaya çıkmasının en önemli nedeni savaş sonrasında sömürgeciliğin tasfiye edilmesi ve bağımsız birçok devletin ortaya çıkmasıdır. Savaş sonrası ortaya çıkan Batılı devletler sömürgelerini daha fazla elde tutamamış ve gelişen özgürlük akımlarının etkisi ile bu ülkelere yavaş yavaş bağımsızlıklarını vermek durumunda kalmışlardır (Başkaya, 2005)

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, 1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanmış Brundland raporuyla kullanılmaya başlanmış, o tarih sonrasında da umut verici bir yaklaşım olarak dünya kamuoyunda büyük ilgi görmüştür. Günümüzde kıtlık, yoksulluk, çevre, küresel kirlenmeler, dramatik göç hareketleri, toprak kirlenmeleri, içilebilir su kaynaklarının azalması ve marjinal nüfus grupları tüm toplumları ilgilendirmekte ve yerel toplumların ve ulusların kendi başlarına çözebilecekleri boyutları da aşmaktadır. Küresel çalışmalar ve stratejiler gerektiren bu sorunlar, ancak küresel yaklaşımlar ve ulusal önceliklerle çözümler hale gelmiştir. BM, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kuruluşlar kırsal kalkınma olgusuna daha fazla kaynak, bilgi ve zaman ayırmak durumunda kalmaktadır (Yılmaz ve Tolunay, 2007).

Kırsal kalkınma kavramı dünyada son yıllarda önemli bir konu haline gelmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi giderek artan yoksulluktur. Kırsalda yaşayan kesim yoksulluktan en çok etkilenen kesimdir öyle ki dünyada her 4 yoksul insandan 3'ü maalesef kırsal kesimdedir ve kırsal alanda yaşamını sürdürmektedir.

Gıda üretiminin artmasına rağmen açlık sorunu çekenlerin sayısı da artmakta, insan onuruna yakışmayan göç hareketliliği yaşanmakta, açlıktan ve susuzluktan ölenlerin sayısı hızla artmakta, küreselleşmenin ve neoliberalizmin ortaya çıkardığı sorunlar derinleşmektedir. Türkiye’de de yoksulluğun boyutları giderek derinleşmektedir. Yoksulluk, gelir kaynaklarının ve meslek çeşitliliğinin sınırlı olduğu kırsal alanda daha da ön plana çıkmaktadır (Gülçubuk ve diğ., 2014).

AB’nin Kırsal Kalkınma Fonlarının AB standartlarında yatırıma dönüştürülmesinde uygulayıcı kurum olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ve çalışmaları, Kırsal Kalkınmanın büyük bütçeler gerektiriyor olması, AB mali yardımlarının ülke kırsal kalkınmasına sevk edilmesi, dolayısıyla yatırım finansmanı haline getirilmesi, Türkiye açısından önem arz etmektedir.

Adaylık statüsü verilmiş bir Türkiye’nin sağlanan bu fonlarla topluluk standartlarında Kırsal Kalkınmayı sağlayacak olması AB açısından önem arz etmektedir. Türkiye açısından da özellikle Kırsalda tarımın geliştirilmesi politikaların oluşturulduğu veya geliştirildiği bir alandır. Ekonomisi tarım ağırlıklı ülkelerin tarımsal kalkınma problemlerini ortadan kaldırabilmesi iyi tarım politikaları oluşturmalarına bağlıdır. Türkiye, ekonomisi tarım ağırlıklı bir ülke olmasının sonucuna olarak kırsal tarım problemleriyle karşılaşmaktadır.

2002-2012 verilerinden de anlaşıldığı üzere kırsal kalkınmanın en öncelikli ilgisinin yoksulluk yani ekonomik yetersizliği olduğunu ortaya koymaktadır. Kırsalda yaşayan halk geçimini sağlayacak kadar üretim gerçekleştirebilmekte ve elde edilen gelir ile sermaye birikimi söz konusu olamamaktadır. Kırsalda en büyük problemlerin başında sermaye birikiminin olmaması ve buna bağlı olarak sermaye gerektiren yatırımların gerçekleştirilemez olması gelmektedir.

Cari satın alma gücü paritesine göre 4,3 dolar sınırı itibariyle kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2011 yılında %6,83 olan yoksulluk oranı, 2012 yılında %5,88 olarak gerçekleşti. Aynı yoksulluk sınırına göre kentsel yerlerde yaşayanların 2011 yılı için %0,94 olan yoksulluk oranı, 2012 yılında ise %0,60 olarak gerçekleşti (TÜİK, 2013).

Tablo 1:Türkiye Geneli Fert Yoksulluk Oranı (Kent ve Kırsal)

Fert yoksulluk oranı (%)										
TÜRKİYE	2003	2004	2005	2006	2007(2)	2008	2009	2010	2011	2012
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı (1)	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06
Kişi başı günlük 4,3 \$ altı (1)	23,7	20,89	16,4	13,3	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27
KENT										
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı (1)	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02
Kişi başı günlük 4,3 \$ altı (1)	18,3	13,51	10,1	6,13	4,4	3,07	0,96	0,97	0,94	0,6
KIRSAL										
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı (1)	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14
Kişi başı günlük 4,3 \$ altı (1)	32,1	32,62	26,6	25,4	17,59	15,3	11,9	9,61	6,83	5,88
(1) 1 \$'ın SGP üzerinden TL karşılığı olarak ilgili yılın cari değerleri kullanılmıştır.										
(2) 2007 yılından itibaren yeni nüfus projeksiyonları kullanılmaktadır.										

Kaynak: 2011 Yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK

Tabloda da görüldüğü üzere gerek kırsalda gerekse kentte yaşayan her kişiye, yıllar itibariyle düşen günlük kazanç azalış göstermektedir. Kırsalda 10 yılın sonunda kişi başı azalışın 6 kat olması kırsalda yaşayan insanlar açısından önemli bir göstergedir.

Kırsal kalkınma konusunda dünyadaki gelişmeler Türkiye'yi de etkilemektedir. İşsizlik ve yoksulluk, göç, bölgelerarası eşitsizlikler Türkiye'nin kırsal kalkınma konusunda daha duyarlı çalışmasını gerektirmektedir. AB'ye uyum sürecini ile birlikte Kırsal Kalkınma üzerinde önemle durulmaya başlanan politikaları netice vermeye başlamıştır. Fakat kaynakların sınırlı olması, hazırlıksız geçiş henüz somut ve uygulanabilir politika yaklaşımlarını tam ortaya koyamamıştır.

Kırsal kesimde yaşayan insanların önemli bir kısmı için eğitim, sürdürülebilir kırsal kalkınmayı gerçekleştirebilmek için çok önemlidir. (UNESCO, 2002). Özellikle AB, süreçte Kırsalda yaşayan insanların eğitimini başlı başına üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir husus olarak görmektedir.

2.2. GÜNDEM VE ŞEKİLLENDİRME

Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşması olan Roma Antlaşması'nın 38- 47. maddeleriyle (Amsterdam Antlaşması 32- 38. maddeleri) yasal çerçevesi belirlenen OTP' nin amaçları 33. madde ile şöyle sıralanmıştır:

1-Teknik ilerlemenin özendirilmesi, tarımsal üretimin rasyonelleştirilmesi ve üretim faktörlerinin, özellikle işgücünün optimal kullanımının ve verimliliğinin artırılması,

2-Tarımsal nüfusun yaşam düzeyinin, özellikle tarımda çalışanların gelirinin artırılması yoluyla yükseltilmesi,

3-Piyasalarda istikrar sağlanması,

4-Düzenli bir ürün arzının garanti altına alınması,

5-Tarım ürünlerinin tüketicilere uygun fiyatlarla ulaştırılmasının sağlanmasıdır.

AB Komisyonu, tarımsal desteklerin üye devletler arasında daha adil şekilde dağıtılması ve desteklerin artan fiyat dalgalanmalarına ve çevresel endişelere daha iyi cevap verecek biçimde gözden geçirilmesi konusunda talepler ile yıllardaki yaşanan gıda krizleri ile küresel ısınma tehdidi karşısında, 2013 sonrası Ortak Tarım Politikasının (OTP) nasıl şekillendirilmesi gerektiğine ilişkin olarak, 12 Ekim 2011 tarihinde, reform önerilerini açıklamıştır.

Kırsal kalkınma kapsamında ise, 2014 – 2020 kırsal kalkınma desteklerinin yeni amaçları şu şekilde sıralanmıştır (www.tarim.gov.tr/ Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Avrupa Birliği Uyum Daire Başkanlığı Raporu)

1-Tarım, ormancılık ve kırsal alanda yenilik ve bilgi transferinin hızlandırılması

2-Tarımsal üretimin tüm alanlarında rekabetin artırılması ve işletme verimliliğinin sağlanması,

3-Tarımda besin zinciri organizasyonunun ve risk yönetiminin geliştirilmesi,

4-Tarım ve ormancılığa dayalı ekosistemin korunması ve geri kazanımı,

5-Tarım, gıda ve ormancılık sektöründe düşük karbon ve iklime dayanıklı tedbirlerin desteklenmesi ve kaynak etkinliğinin geliştirilmesi,

6-Kırsal alanlarda sosyal katılım, yoksulluğun azaltılması ve ekonomik gelişmenin sağlanması.

Avrupa Birliği'nde tarım sektöründe uygulanan devlet yardımları Toplulukta bazı genel kurallara tabi olmakla beraber, sektörün kendine has özellikleri nedeniyle özel kuralları oluşturan bir alan olmuştur. Tarım sektörüne verilecek devlet yardımları Anlaşmanın EK-1 listesindeki ürünleri kapsayacak şekilde verilmektedir. Tarımsal devlet yardımlarına ilişkin yasal dayanak ise 27 Aralık 2006 tarih ve 319 No'lu AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan 2007–2013 yıllarını kapsayan Tarım ve Ormancılık sektörü için Topluluk Kılavuzu, Topluluğu kuran Antlaşmanın 87. ve 88. Maddelerinin, tarımsal ürünlerin üretiminde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelere verilecek yardım uygulamasına ilişkin 15 Aralık 2006 tarih ve 1857/2006/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, Topluluğu kuran Antlaşmanın 87. ve 88. Maddelerinin, tarım sektörüne verilen “ De Minimis” yardımına uygulanmasını içeren 21 Aralık 2007 tarih ve 3337 sayılı AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan 1535/2007/EC sayılı Komisyon Tüzüğü ve 20 Eylül 2005 tarih ve 1698/2005 sayılı Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarımsal Fonu Tarafından Kırsal Kalkınmanın Desteklenmesine İlişkin Konsey Tüzüklerinden oluşmaktadır.

AB'de Tarıma yönelik olarak verilen devlet yardımları aşağıda yer almaktadır; (1535/2007/EC sayılı Komisyon Tüzüğü)

- a) İşletme Dönemi Yardımları
- b) Kırsal Kalkınma Tedbirleri
- c) Risk ve Kriz Yönetimi

d) Diğer Yardımlar

e) Blok Muafiyetler

AB, üyelik statüsündeki ülkelerin Tarım ve Kırsal Kalkınmalarının topluluk seviyesine yükseltilmesi için IPARD (Instrument for Pre-accession Rural Development) programını uygulamaktadır. Üyelik sürecindeki her ülke IPARD programının uygulanmasına aracılık edecek bir kurumu oluşturacaktır. Bu kurum AB fonlarının üye ülke içerisinde istenen standartlarda kullanılmasına aracılık edecektir. Dolayısıyla kuruma olan ihtiyaç ilgili tedbirin ülkede uygulanabilmesi için böyle bir aracı kurumu zorunlu kılmaktadır. 11 no'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma faslında, farklı ürün türlerinin geliştirilmesi, bu üretimi gerçekleştirecek olan çiftçilere ve sektörde üretimin gerçekleştirilmesinde rol alan tüm işlemcilerle verilen destekler, bazı ürünlere yönelik üretimle ilgili kota düzenlemeleri ve bazı ürünlerin ithalatına yönelik kısıtlamalar, ek tarifeler gibi hususlar ele alınmaktadır. Bunun yanında tarım sektöründe yer alan ve ekonomik açıdan düşük seviyede olan kırsal kesimin gereksinimlerinin karşılanması hususu da vardır. Gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesine yönelik tedbirlerin ele alındığı AB kırsal kalkınma politikasının uygulanabilmesi için zemin teşkil eden planlama, programlama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim ve kontrol ile politika amaçlarına ulaşmak için kurulması gereken sistemler ve idari araçlar da bu başlık altında ele alınan diğer temel hususlardır. (1535/2007/EC sayılı Komisyon Tüzüğü)

Kırsal kalkınma da dahil olmak üzere, OTP kapsamındaki tüm harcamalar oran olarak AB bütçesinde önemli bir bölüm oluşturduğundan sağlanan desteklerin uygunluğunun kontrolü için sağlam bir idare ve kontrol sistemi kurulması gerekmektedir. OTP mevzuatı yöresel ve geleneksel bir takım özellikleri olan tarım ve gıdalara ilişkin coğrafi işaret koruması ve bunların denetimi, organik tarım ilkeleri ve kontrol prensipleri, tarım sektöründeki devlet yardımları konuları ile AB Ortak Tarım Politikasının oluşturulmasında büyük öneme sahiptir.

2.3 SEÇENEKLER VE TRANSFER (ÜYE ÜLKELERİN KURUMLARININ İNCELENMESİ)

SAPARD (Special Accession Programme For Agriculture and Rural Development - Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı) AB Komisyonu'nun 20 Temmuz 1999 tarih ve 1999/595/EC sayılı kararı ile 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya, Romanya, Slovenya ve Slovakya), tarımsal ve kırsal yapıyı yeniden şekillendirmek için oluşturulmuş bir mali yardım programıdır. AB kaynaklarının hem de aday ülkelerin ulusal kaynaklarının oluşturduğu fonlarla 2000-2006 döneminde kırsal kalkınma amaçlı olarak hazırlanan projelere katkı sağlayan fon programı olmuştur (www.zmo.org.tr).

“SAPARD, bir yandan 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesinin AB Müktesebatını uygulamalarına yardımcı olmayı hedeflerken diğer taraftan da bu ülkelerin tarım sektöründe ve kırsal alanlarda yaşadıkları sıkıntıları aşmalarını amaçlamıştır” (Bilici, 2010). Bu amaçla, 2000-2006 yılları arasında, 10 ülkeye 2003 yılı rakamları itibariyle, yılda 560 milyon Euro'luk bir kaynak ayrılmıştır. Bulgaristan ve Romanya dışındaki diğer ülkelerdeki SAPARD yardımı üye oldukları 1 Mayıs 2004 tarihi itibariyle sona ermiştir.

2004 yılında üyeliğe geçen ülkelerle birlikte Bulgaristan ve Romanya'da SAPARD programı çalışmalarının takibi için ajanslar oluşturulmuştur. Adaylık sürecini tamamlayan ülkelerdeki bu ajanslar zaman içerisinde birer ödeme kuruluşu haline dönüşmüştür. Aynı süreci adaylık öncesi yaşayan ülkelere Polonya, sahip olduğu tarım işletmeleri ve üretim kapasitesi yönüyle ülkemize benzerlik göstermektedir. Toplam nüfusuna bakıldığında Polonya 20 milyon gibi bir nüfusun Kırsalda hayatını sürdürdüğünü ve bunun sonucu olarak ekonomide %20 lere varan bir istihdam oluşturduğu görünmektedir. Polonya AB sürecinde oluşturulan ARMA (Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu) ajanslığında SAPARD döneminde yıllık olarak 100 milyon € AB desteği sağlamıştır. Programın ilerleyen safhasında bu rakam 170 milyon € seviyelerine ulaşmıştır. Polonya ajansı ARMA çalışmalarında ülke adına başarılı sonuçlar elde etmiştir (Can, 2007).

Macaristan'ın süreci Polonya gibi başarılı tamamladığı söylenemez zira ülke ajansı çalışmaları daha ziyade AB'nin destek ve telkinleriyle gerçekleşmiş bunun sonucu çok daha başarılı elde edilmesi mümkün olan bir sonuç düşük seviyede gerçekleşmiştir. Macaristan SAPARD Ajansı ve Tarımsal Müdahale Merkezi (AIC) birlikte Tarım ve Kırsal Kalkınma Ajansı (ARDA)'nı oluşturmuş ve üyelik öncesi çalışmalarına bu yeni ajansla devam etmişlerdir. Programın tatbikiyle Macaristan, SAPARD Ajansından yıllık 55 milyon € ye varan AB desteği almıştır. Rakamın düşük olma sebebi ajansın geç kurulmuş olmasıdır. Aday ülkeler SAPARD programının tatbiki için oluşturdukları ajanslar sayesinde; Letonya RSS ajansı ile %92, Slovakya APA ile %83, Estonya ARIB ajansı çalışmalarıyla %91, Litvanya SAPARD ajansı NPA ise %94, Çek Cumhuriyeti SAIF ile %95 ve Slovenya AAMRD ile %99 seviyelerinde başarı elde etmişlerdir (Yıldız, 2006: 20-28).

2.3.1. Polonya

Üye olan son 8 ülke ile Bulgaristan ve Romanya'dan oluşan SPARD ülkelerinde mutlak surette bir SAPARD Ajansı kurulduğu görülmektedir. Bu ajanslar daha sonra birer ödeme kuruluşuna dönüşmüştür. Adaylık sürecinde SAPARD Ajansı olarak çalışan Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, üyelikle birlikte Ödeme Kuruluşuna dönüşmüş ve kırsal kalkınma desteklerinin yanı sıra balıkçılık destekleri, Doğrudan Gelir Desteği ve ulusal kaynaklı ödemeleri de yürütmeye başlamıştır. Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, 29 Aralık 1993'te, kendi teşkilat kanunu ile kurulmuş olan bir ajans olup, tarım ve kırsal alanlardaki ulusal politikaları gerçekleştirmekle görevlendirilmiştir (Can, 2007).

Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, SAPARD Kurumu ödeme ajanslığı görevi süresinde 2000–2006 yılları için yaklaşık 1,21 milyar Euro tutarındaki AB kırsal kalkınma desteğinin Polonya tarım sektörüne aktarmıştır. Bu miktara, 1,06 milyar Euro'ya yakın miktarda özel sektör ve faydalanıcı katkısı eklendiğinde rakam 393 milyon Euro civarına ulaşmaktadır ki buna ulusal bütçeden gelen destek eklenince toplam olarak 2,67 milyar Euro

tutarındaki kaynak Polonya'daki tarımsal ve kırsal kalkınma için harcanmıştı (Yıldız, 2005).

Polonya sahip olduğu tarım işletmesi sayısı ile, hububat üretimiyle Türkiye'ye benzerlik göstermektedir. Adaylık sürecinde Polonya SAPARD Ajansı olarak oluşturulmuş olan ARMA (The Agency of Restructuring and Modernization of Agriculture) Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, üyeliğin gerçekleşmesiyle birlikte ödeme kuruluşu haline dönüşmüştür. ARMA ilk dönemde yıllık 100 milyon € AB desteği almış zaman içerisinde bu rakam 170 milyon €' ya ulaşmıştır. AB fonlarının ülkeye aktarımında kurum %82 düzeyinde kalmıştır (Yılmaz, 2006).

SAPARD Tüzüğündeki tedbirlerden yedi tanesinin Polonya'da uygulanması benimsenmiştir. Bu tedbirler (Can, 2007):

- 1-Gıda ve balık ürünleri işleme ve pazarlamasının geliştirilmesi.
- 2-Tarımsal İşletme yatırımları;
- 3-Kırsal Altyapının Geliştirilmesi
- 4-Kırsal Alanda Ekonomik Aktivitelerin Çeşitlendirilmesi
- 5-Orman ve Çevre tedbirleri
- 6-Mesleki Eğitim
- 7-Teknik Yardım

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde Polonya'da olduğu gibi AB'ye uyum ve AB kırsal kalkınma desteklerinin ülkemizde değerlendirmesinde IPARD Ajansı olarak faaliyet gösterecek ödeme ajansı görevini TKDK üstlenmiş durumdadır. Polonya'da olduğu gibi Gıda Tarım Bakanlığımız nezaretinde kurulmuş TKDK AB desteklerinin kırsalda değerlendirilmesini takip eden akredite olmuş bir kurumdur.

2.3.2. Bulgaristan

Bulgaristan, SAPARD programının uygulandığı ülkeler içinde, programın hayata geçirilmesi için gerekli ön koşulları yerine getirmiş olan ilk ülkedir. STAR Komitesinin, programa ilişkin 12 Eylül 2000 tarihindeki olumlu görüşü ve 20 Eylül 2000 tarihindeki AB Komisyonu'nun onay kararı ile 2000 – 2006 yıllarını kapsayan Ulusal Kırsal Kalkınma Planı kabul edilmiştir. SAPARD Ajansı'nın akredite edilmesi (15 Mayıs 2001) ve sonrasında AB Komisyonu'nun plan kapsamındaki “üç temel tedbir” yönetim devri (conferral of management) vermesi ile uygulamaya geçiş süreci başlamıştır. Bulgaristan, SAPARD'ı uygulayan ülkeler arasında, programın hayata geçirilmesi için gerekli ön koşulları yerine getirmiş olan ilk ülkedir.(Can, 2007)

Bulgaristan'da SAPARD Ajansı görevini gören Bulgaristan Devlet Müdahale Fonu yerine getirmektedir. Bulgaristan, Çok Yıllı Mali Anlaşmasını 9 Şubat 2001 tarihinde Ulusal Meclisinde kabul etmiş ve 23 Şubat 2001 de resmi gazete de yayımlamıştır. Çok Yıllı Mali Anlaşma'nın, “A” ekinin 2. ve 5. maddeleri uyarınca, SAPARD Ajansının kurulması için Bulgaristan, “Devlet Tarım Fonu” adlı kuruluşu görevlendirmiştir (Yazgan, 2003).

“Bulgaristan uygulamada birimleşme yolunu tercih etmiş, her bir tedbir için ayrı ayrı birimleşmiştir. Aynı birimleşme ödeme birimleri de tedbir bazlı oluşturulmuştur” (Yıldız, 2005). TKDK ise işleyişi ve personel yapısı itibariyle uzmanlaşmış, mesleki uzmanlık alanına göre oluşturulan birimlerde her bir tedbir o birimdeki her uzman tarafından incelenebilmektedir. Birimsel ayrımın 3 grupta yapıldığı TKDK da tedbirsiz uzmanlaşma yerine kendi birimi içerisinde her tedbirde uzmanlaşma şeklinde düşünülmektedir. Bunun sebebi tedbirsiz proje rakamlarının farklılık arz etmesi ve proje yükünün belli uzmanlarda kalmasının önüne geçilmek istenmesidir.

Programın ilk iki yıl boyunca süren en önemli sorunu, proje başvurularının az ve yetersiz sayıda olmasıdır. Ancak diğer ülkelerle karşılaştırma yapıldığında Bulgaristan'ın, programı en iyi uygulayan ülkeler arasında yer aldığı söylenebilir

(Turhan, 2005). Bu durum program kırsalda tanınıncaya ve ilk örnekleri oluşuncaya kadar hemen hemen tüm ajansların karşılaştığı bir durumdur. Ankara örneğinde bu çok bariz olarak yaşanmıştır. İlk projelerin hayata geçmesiyle ortaya çıkan somut durum beraberinde projeyi getirmiştir.

Programın Bulgaristan'da; gıda üretiminde %85'lik bir ürün kalite ve güvenlik standardı yakaladığı, AB Standartlarında kesimhanelerde üretim yaptıkları belirtilmiştir (Can, 2007). TKDK çalışmalarında da programın gerekli kıldığı prosedürler gereği bazı standartları sağlaması gerektiği hususu takip edilmektedir. Bu standartların belgeli bir şekilde sağlandığının ispatı yatırım sonunda istenmektedir. Bu durum yatırım başında taahhüt altına alınarak yatırımcının bu standartları yakalaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bulgaristan'da gerekli kurumsal yapının oluşturulması ve geliştirilmesi, bununla ilgili olarak gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, personelin programı tatbik edebilecek seviyede eğitimi v yetiştirilmesi husunda çalışmalar yapılmıştır. TKDK bu bağlamda öncelikle yasal zeminde kendine ait kanunıyla hayata geçmiş ardından programın sürdürülmesinin temel aktörleri olan personel yapısını oluşturmuş ve zorlu akreditasyon sürecini tamamlamıştır. Akreditasyon ve sonrasında halen devam eden personeli yetiştirme ve daha etkin hale getirme eğitimleri sürmektedir. "Bulgaristan SAPARD Ajansı SFA ise ilk başlarda kuruluş aşamasında iken çok başarılı bir akreditasyon süreci geçirmiş olmasına rağmen zaman içerisinde bu hızını kaybetmiş ve etkinliğini yitirmiştir. Bu nedenle de AB fonlarının kullanılma yüzdesi %61'de kalmıştır" (Can 2007). TKDK fonların yatırıma dönüştürülmesi yoluyla değerlendirilmesi çalışmalarına devam etmektedir.

SAPARD programı Bulgaristan için yatırımların finansmanında oldukça önemli olmuş, AB standartlarına uyumlu tesislerin oluşturulmasında rol oynamıştır. Bunun yanında tarımsal yatırıma karşı bir ilgi oluşmuş, yapılan yatırımlarla Bulgaristan'da önemli bir fon idare ve yönetimi deneyimi kazandırmıştır. Genel olarak Bulgaristan bazı aksaklıklar yaşamasına rağmen program anlamında başarı sağlanmış, kırsal kalkınma adına ortaya konan politikalar hedefine ulaşmıştır.

2.3.3. Romanya

AB Komisyonu, 2000 yılında Romanya SAPARD Programını onaylamıştır. Romanya’da SAPARD Ajansı olarak akreditasyon ve programın takibini Maliye Bakanlığı takip etmiştir. SAPARD destekleriyle ilgili olarak proje sunumu Ağustos 2002’de başlamıştır. SAPARD programı kapsamında görevlendirilen Yetkili Otorite, Maliye Bakanlığı bünyesindeki Ulusal Fon Genel Müdürlüğü olmuştur (Turhan, 2005).

“Romanya’da bazı teknik hizmetlerin delege edilebileceğine dair karar alınmış ve bu çerçevede tarım ve balıkçılık ürünlerinin pazarlanması ve üretiminin geliştirilmesi tedbirine ilişkin uygulamalar. Çevreyi ve kırsal alanı korumaya yönelik olarak geliştirilen tarımsal destek; ürün çeşidi ve araziyi kullanma yöntemiyle ilişkilendirilen bir yüzde itibariyle yıllık olarak verilmiştir” (Yıldız, 2005). SAPARD Programının temelini oluşturan uluslararası antlaşmalar kapsamında İki önemli antlaşma mevcuttur. Bunlardan ilki, Komisyon ile Romanya arasında imzalanan Çok Yıllı Mali Antlaşma, diğeri ise, yıllık mali antlaşmalardır.

Romanya Ulusal Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Planının genel amaçları sırasıyla, Romanya’nın AB üyeliğine yardımcı olmak, Topluluğun pazar rekabeti baskısına karşı koymak ve Romanya tarım yapısını güçlendirmek ve son olarak kırsal alanlarda yaşayan toplumun hayat koşullarını iyileştirmek olarak belirlenmiştir.

Kırsal alanların sürdürülebilir kalkınması için Program öncelikleri dört temel eksene oturtulmuştur. Bunlar (Can, 2007);

- İşlenmiş tarım ve balık ürünlerinin pazara girişinin ve rekabet gücünün artırılması,
- Tarımsal ve kırsal altyapının geliştirilmesi:
- Kırsal ekonominin kalkındırılması
- İnsan kaynaklarının gelişt

Romanya’da bu dört tedbir için gerçekleşen yatırımlar, Toplam Maliyet 2 082.927, toplama kamu gideri 1 423.184, AB katkısı 1 072.702, Özel teşebbüs katkısı 659.744 (milyon Euro) (Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü Kaynakları) şeklinde gerçekleşmiştir. TKDK programın takibinde Türkiye için uygun görülen eksen ve tedbirlerde tüm İl Koordinatörlüklerinde faaliyet göstermektedir. Tedbirler farklı fon düzeylerinde destek imkânını sunmakta, her il bünyesinde proje bazlı olarak çalışmalarını yapmaktadır (TKDK, Başvuru Rehberi 2014).

AB Katılım Öncesi Yardımlar çerçevesinde sağlanan fonları çok iyi değerlendirmelidir. Türkiye diğer aday ülkelere sağlanan imkânlar kadar bir imkâna sahip olmasa da IPA sürecinde bu şansı iyi değerlendirmek durumundadır. AB aday ülke portföyü genişledikçe bu programın fonlarındaki dağılım değişecek ve dolayısıyla bugün Türkiye için ön görülen fon miktarı azalabilecektir. Bu yönü Türkiye bu fırsatı iyi ve hızlı değerlendirmek durumundadır. Örnekleri verilen ülkelerde süreç olumlu ve olumsuz yönleriyle devam etmiş kimi ülkeler bu süreci tamamlayarak kırsal tarımın seviyesini yükseltmişlerdir. Türkiye bu programın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi yolunda önemli adımlar atmıştır.

2.4. KANUNLAŞMA (HUKUKSAL - İDARİ YAPILANMASI)

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, uzunca bir süre devam eden kanun çalışmalarının ardından, 18 Mayıs 2007 tarih ve 26526 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5648 sayılı “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”un aynı gün yürürlüğe girmesiyle birlikte resmen kurulmuştur (1266/1999 (EC) Sayılı Konsey Tüzüğü, md. 12). Bu çerçevede;

(a) Yetkili Otorite (Competent Authority) 2222/2000 (EC) Sayılı Komisyon Tüzüğü, md. 4; Hazine Müsteşarlığı bünyesinde yer alan “Ulusal Fon” olacaktır. Yetkili Otoritenin görevi, Kurumun yönetim, muhasebe, ödeme ve iç denetim ile ilgili yapısını ve bu birimlere ilişkin kural ve prosedürleri incelemek ve

denetlemektir. Bu yapının temel fonksiyonu, Kurumun akreditasyonu vermek, izlemek ve gerektiğinde geri almaktır.

(b) Tarım ve Kırsal Kalkınma Ödeme Kurumu (IPARD Ajansı); Kanun ile kurulacak olan bu kurum, IPARD programının mali ve teknik anlamda uygulanmasından sorumludur. Merkez ve bölge ofisleri olan kurumun oluşumunda ve işleyişinde ilgili bakanlık ve kurumların temsilcileri yer almalıdır.

(c) Yönetim Otoritesi; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulacak olan Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü olmalıdır.

Bu birim, programın izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili raporlama ve koordinasyondan sorumludur. Müsteşar veya müsteşar yardımcısının başkanlığında oluşturulması gereken yönetim otoritesi bünyesinde Kurumun başkanı ve başkan yardımcıları, Kırsal Kalkınma Genel Müdürü ve yardımcıları yer almalıdır.

(d) İzleme Komitesi Planın kabul edilmesinden sonraki ilk üç ay içinde kurulması gereken bu birim, program uygulamalarının etkin ve kaliteli olmasını sağlamakla yükümlüdür. İlgili kurum temsilcilerinden oluşan komite ilk toplantısında kural ve görev tanımlarını oluşturur.

(e) Sertifika Organı; Sayıştay tarafından yürütülebilecek olan bu birimin temel görevi, dış denetimi gerçekleştirmek ve kurumun yıllık hesaplarını denetlemek ve onaylamaktır.

Tablo 2: (01/10/2007 - 30/09/2008) Yasama Dönemi'nde Çıkarılmasında Yarar Görülen Düzenlemeler

Ref no 11.2007	Değiştirilecek/Yeni Çıkarılacak İkincil Düzenlemenin Adı	Uygulama	Uyum Sağlanması Öngörülen AB Mevzuatı	Düzenlemenin Hazırlanmasından Sorumlu Kurum
2.19	Kırsal Kalkınma Yönetim Otoritesinin Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, IPARD Tüzüğü ve uygulama tüzükleri - 2222/2000 ve 1974/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.20	Tkdk Başkanlığında Çalışacak Personelin Nitelikleri, Görev ve Yetkileri, Hizmete Alınma Esasları Yönetmeliği	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, IPARD Tüzüğü ve uygulama tüzükleri, - 2222/2000 ve 1663/95 sayılı Komisyon Tüzüğü	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.21	Tkdk Başkanlığında Çalışacak Personelin Nitelikleri, Görev ve Yetkileri, Hizmete Alınma Esasları Yönetmeliği	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, IPARD Tüzüğü ve uygulama tüzükleri, - 2222/2000 sayılı Komisyon Tüzüğü	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.22	Tkdk Başkanlığı İl Koordinatörlükleri Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, IPARD Tüzüğü ve uygulama tüzükleri, -2222/2000 ve 1663/95 sayılı Komisyon tüzüğü	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.23	Tkdk akreditasyonu ve akreditasyon kriterlerinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Yönetmeliği	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	2222/2000, 885/2006, 1663/95 sayılı Komisyon Tüzükleri, IPARD Tüzüğü ve uygulama tüzükleri	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.24	Kırsal Kalkınma İzleme ve Yönlendirme Komitesinin Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü - 1974/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü - 2222/2000 sayılı Komisyon Tüzüğü	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK
2.25	Avrupa Birliğinden Sağlanan Mali Yardımlar Kapsamındaki Diğer Mali Konulara İlişkin Yönetmelik	(TKDK Baş. Kanununun yürürlüğünden sonra)	- 1290/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, - 1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü, IPARD tüzüğü ve uygulama tüzükleri	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı TKDK

Kaynak: www.tarim.gov.tr

Tabloda Kırsal Kalkınma için gerçekleşen yönetmelik çalışmaları yer almaktadır. Çalışmanın yapıldığı yıllardaki adıyla Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, TKDK'nın üzerine oturduğu tüzük ve yönetmelik çalışmalarını ele almıştır.

2.5. UYGULAMA VE İZLEME (UYGULAMA VE ÇALIŞMALARIN İZLENMESİ)

Tablo-3'e göre Türkiye'de sadece eksen 1'den 101-Tarımsal işletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik yatırımlar ve 103 Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar tedbirlerine, eksen 3 başlığı altında ise sadece 302 Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi tedbirine yatırım imkânı söz konusudur. Tedbirler ise kendi içinde alt tedbirlere ayrılmakta ve bu alt tedbirlere göre farklı sektörlere yatırım yapılması imkânı sağlanmaktadır. Tedbirlere tahsis edilen fon miktarları belirli sınırlar dâhilinde kullandırılmaktadır. Her tedbir için sağlanan destek miktarı farklılık arz etmektedir. Kurum Koordinatörlükleri buldukları ilde IPARD Programı kapsamında belirlenmiş Kırsak Kalmayı sağlayacak her tedbire ait yatırıma imkân sağlamaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de fon tahsisi yapılabilecek eksen ve tedbirler

Eksen 1 Tarım ve Ormancılık Sektörlerinde Rekabet Edebilme Yeteneğinin Geliştirilmesi	Eksen 2 Arazi Yönetimi ve Kırsal Çevrenin İyileştirilmesi	Eksen 3 Kırsal Alanlarda Yaşam Kalitesinin ve Ekonomik Çeşitliliğin Geliştirilmesi
101-Tarımsal işletmelerin Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik yatırımlar	-	302- Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi
103-Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar	-	-

Kaynak: (İ. Bilici tez çalışması, 2010)

TKDK 1. Faz illerle 2012 yılında fonları desteğe dönüştürmeye başlamış 2. Faz illerin akredite olup sürece dâhil olmasıyla fonlar daha hızlı bir şekilde ve artan bir ivmeyle yatırıma dönüştürülmüştür. Kurum 2014 Nisan itibariyle 12 çağrıya çıkmış bulunmakta olup toplam 11 çağrı neticelenmiştir. Her çağrı döneminde gerek başvuru sayısı gerekse yapılan sözleşme sayısında buna bağlı olarak gerçekleşen yatırım tutarında dikkat çeken bir artış söz konusudur. Özellikle akredite olan il sayısındaki artış proje sayılarının ve kullandırılan fon miktarının ciddi oranlarda yükselmesine sebep olmuştur. 11. Çağrı sonunda toplam 3.090 proje hayata geçirilmiş ve bunun karşılığında **790.618.612,16 TL** destek gerçekleşmiştir (www.tkd.gov.tr/ilanlar). Bu rakamın sadece AB ve Türkiye katkısıyla yatırımın % 50 si şeklinde elde edilen rakamlar olup diğer %50 nin yatırımcı tarafından finanse edildiğini düşündüğümüzde toplam yatırımın iki katına çıkacağı ve 1,5 trilyon TL'yi aşacağı hesaplanabilir

IPA fonlarının ilgili yılı izleyen 3 yıl içerisinde (n+3 kuralı) kullanılması mümkün olmaktadır. Dolayısıyla Kurum 2013 yılına ait fonlarını 2016 ya kadar kullandırtma imkânına sahiptir. Kurum son yıllarda göstermiş olduğu performans ile bu fonları bu süre içerisinde desteğe dönüştürme çabasını devam ettirmektedir.

Tablo 4 :Çağrılar ve Katkı Oranları

Çağrı Dönemi	Sözleşmeye Bağlanan Proje Sayısı	AB Katkısı	T.C. Katkısı	TKDK desteği (D+E)
1	4	873.862,50	291.287,50	1.165.150,00
2	58	36.834.495,98	12.278.165,33	49.112.661,30
3	91	54.825.583,70	18.275.194,57	73.100.778,27
4	52	23.158.807,72	7.719.602,57	30.878.410,29
5	46	23.684.049,54	7.894.683,28	31.578.732,82
6	44	26.547.723,40	8.849.241,44	35.396.964,84
7	43	776.089,47	258.696,50	1.034.785,97
8	111	51.740.491,77	17.246.831,24	68.987.323,01
9	981	200.763.532,60	66.921.181,16	267.684.713,76
10	417	58.948.567,88	19.649.523,88	78.598.091,76
11	1.243	114.832.439,66	38.277.482,48	15.308.1000,14
Toplam	3.090	592.985.644,22	197.661.889,95	790.618.612,16

Kaynak: tkdk.gov.tr

Kurumun uygun harcama olarak hibe desteği verdiği uygun harcamalar yapım ve inşaat işleri, makine ekipman alımı, hizmet alımı ve görünürlük harcamalarıdır.

Kurum 15 Ocak 2014 tarihi itibarıyla 12. Çağrı ilanına çıkmış olup bu çağrı döneminde ayrılan bütçe 488.772.128 Avro dur. 21.03.2014 tarihine kadar başvuruları alacaktır (TKDK, 2013).

2.6. DEĞERLENDİRME

TKDK, destek verilen projelerin AB standartlarında gerçekleşmesi kriterini dikkate almaktadır. Kurum, başvuru aşamasında AB tarafından belirlenen bazı kriterlerin yatırımın sonunda yatırımcı tarafından gerçekleştirileceği taahhüdünü alır. Bu kriterlerin yerine getirilip getirilmediği Türkiye’de ilgili kurumların onayı ile ispatlanmaktadır. Örneğin ‘Süt hijyeni, halk sağlığı, hayvan sağlığı ve refahı konularında AB standartlarının karşılanacağına ilişkin taahhütname’, yatırımcı başvuru yaparken bu şartı gerçekleştireceğini taahhüt etmiş olduğundan yatırım sonunda bunu gerçekleştirdiğini Gıda Kontrol Genel Müdürlüğünden veya Gıda Tarım İl Müdürlüğünden alacağı bir belgeyle ortaya koymak zorunda olacaktır. ‘Gübrenin AB standartlarında depolanacağı ve yönetileceğine ilişkin taahhütname’, Yatırımcı bu taahhüdünü Hayvancılık Genel Müdürlüğü yada Gıda Tarım İl Müdürlüğünden alacağı bir belgeyle ispatlayacaktır. ‘Çevre koruma konusunda AB standartlarının karşılanacağına dair taahhütname’. Bu taahhüdün yerine getirildiği ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı veya İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğünden alınacak bir belgeyle ispatlanacaktır. Örnekleri verilen bu standartlar AB standartları olup bunun dışında ayrıca ulusal bazı standartların karşılanması da gerekmektedir. Dolayısıyla Kurum destekleri ile hayata geçen projeler bu standartlara sahip olmak zorundadır. Türkiye Kırsalında gerçekleşen yatırımların en azından 5 yıl süreyle bu standartları koruması gerekmektedir.

Diğer taraftan hayvanların yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve hayvan refahının artırılmasının gereği olarak bir hayvana ayrılması gereken gezinti ve barınma alanı, barınağın havalandırma ve duvar yüksekliği, pencere genişliği,

ürünlerin elde edilmesi, değerlendirilmesi esnasında hijyene dikkat edilmesi gibi bir takım kriterlerin uygulanması kırsal yatırımlarda ulaşılan seviyeyi ortaya koyma açısından örnekler olarak sıralanabilir.

2014 itibarıyla kurumca dağıtılan hibe miktarı ise Türkiye ekonomisine katkı sağlamıştır. Kırsal kalkınma bütçesinin büyük miktarlar tuttuğu Türkiye, bu fonların tamamını yatırıma dönüştürmek suretiyle fon tasarrufu sağlamış olacaktır. TKDK hibelerinin miktarı 1 milyon Euro seviyesinde gerçekleşmiş olup AB fonlarının Türkiye için artırılması ve uygulama alanının genişletilmesi bu miktarın daha da artmasına sebep olacaktır. Zira IPA II çalışmaları içerisinde başvuru imkânlarının genişletilmesi, yatırım alanlarının genişletilmesi ve fon miktarlarının artırılması hususları bulunmakta ayrıca kurumun 81 ilde faaliyette bulunması hedeflenmektedir.

BÖLÜM III

TKDK ANKARA İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ VE KIRSAL KALKINMA UYGULAMA ÖRNEĞİ

3.1. ANKARA İL KOORDİNATÖRLÜĞÜ VE KIRSAL KALKINMA ÇALIŞMALARI

Ankara İl Koordinatörlüğü Ankara il merkezi ve çevre ilçelerle birlikte geniş bir alanda faaliyet göstermektedir. Başkent olmanın sorumluluğu altında verdiği hibe ve yapılan yatırımlarla programın önemli bir ili haline gelmiş bulunmaktadır. Ankara İl Koordinatörlüğü kuruluşunda yoğun bir akreditasyon süreci yaşamıştır.

“Ankara İl Koordinatörlüğü 2. Faz illeri içerisinde yer almakta olup Ankara ve çevre ilçeler kapsamında Kırsal kalkınma yatırımlarına destek vermektedir. Koordinatörlük 2012 yılında yoğun bir akreditasyon ve personel eğitimi çalışması geçirdi. Aynı yıl akredite olan kurum 9. Çağrıyla birlikte destekleme sürecine dâhil oldu. Ankara genelinde yoğun bir tanıtım çalışmasına başlandı 3-4 ay gibi bir süre içerisinde Ankara ve ilçeler başta olmak üzere meslek kuruluşlarına, ilgili sektörlere yoğun bilgilendirme toplantıları yapıldı. Bu yoğun tanıtım çalışmaları ilk çağrı ilanı ile birlikte meyvelerini vermeye başladı” (Y.B, Mülakat, 21.04.2014).

Tarım arazileri pek çok ürünün üretilmesine uygun olan Ankara aynı zamanda hayvancılığın da yapılmakta olduğu bir ildir. Bunun yanında sahip olduğu tarihi ve kültürel yapı turizm açısından da Ankara’yı değerli kılmakta. Bu zenginlik hibe verilebilecek projelerin hazırlanabileceği geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Ankara bu yönüyle tüm tedbir kalemlerinden proje kabul edebilme imkânına sahiptir.

“Destekte bulunduğumuz sektörlerin Ankara’ya uygun olduğunu düşünüyorum. Yaptığımız işletme ziyaretlerinde yatırımcıların memnuniyetiyle karşılaşmaktayız.

Kurumumuzun yaptığı desteklerle yapılan yatırımların o çevreyi değiştirdiğini bizzat müşahede etmiş bulunuyoruz” (Y. B, Mülakat).

Ankara İli kapsamındaki tüm ilçelerden proje gelmiş ve bunlardan büyük bir kısmı hibe programından yararlandırılmıştır. Desteklenen projeler yeni bir işletmenin kurulması olabileceği gibi mevcut işletmenin modernize edilmesi yada sadece makine ekipman desteği şeklinde gerçekleşebilmektedir.

“AB sürecinde ülkemiz Tarımsal işletmelerimiz standartlar açısından yükseltilmesinde bu destekler önemli bir şans ve mevcut yatırımların modernize edilmesi ya da yeniden yapılması gerekmektedir. Yatırımcılarımız için bu destekler büyük bir maliyeti karşılamakta, Ankara’ da bu farkındalığı yarattığımız kanısındayım” (Y.B, Mülakat).

Kırsalda desteklenen bu yatırımlar sadece üretimin artırılması ve iş imkânı oluşturmakla kalmıyor aynı zamanda kaliteli bir üretimin gerçekleşmesini de sağlıyor. Bunun yanında hayvan sağlığı ve refahı, çevre temizliği gibi önemli konularda program standart oluşturmayı hedeflemektedir. Ankara kırsal turizm potansiyeli olan bir il ve Kurum, kırsal turizm projelerinin hayata geçirilmesi için de ayrı bir çaba içerisinde bulunmaktadır.

“Ankara nüfusu itibarıyla önemli bir sermaye birikimi ve bununla birlikte gıda ihtiyacı var. Bunun yanında tarihi ve turistik yerleri mevcut, Ankara kırsalı bakir bir alan olması itibarıyla kısa süreli ziyaretlere açık bulunmaktadır. Bu destekler sayesinde Ankaralıların kırsal turizm imkânlarından istifadesi mümkün olacaktır” (Y. B, Mülakat).

Nüfusu her geçen yıl artan Ankara’da Tarıma bağlı gıda ihtiyacı da artış göstermektedir. Bu ihtiyacın karşılanmasında yeni Tarımsal yatırımlara ihtiyaç vardır. Ankara İl Koordinatörlüğünün destekleriyle gerçekleşecek yatırımlar, bu ihtiyacın karşılanmasında önemli bir rol oynayabilecektir.

Ankara İl Koordinatörlüğü,101-Süt ve Et Üreten Tarımsal İşletmeler,103-Süt Ürünleri ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması, 302-Çiftlik faaliyetlerinin Geliştirilmesi ve Çeşitlendirilmesi tedbirlerden yapılacak

projelere destek verebilmektedir. Ankara merkez ve bağılı bulunan tüm ilçelerden bu tedbirlerde hazırlanmış projeler kabul edilmekte, uygun bulunması durumunda yatırım belli oranlarda desteklenmektedir. 9. Çağrı ile başlayan destek çalışmaları 10, 11 ve 12. Çağrı adıyla dönemler şeklinde devam etmektedir.

Tablo 5 : 9. Çağrı Dönemi

TEDBİR	GELEN PROJE SAYISI	AB KATKISI	ULUSAL KATKI	TOPLAM YATIRIM(TL)
101-SÜT VE ET ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	17	13.636.506	4.545.503	18.182.009
103-SÜT ÜRÜNLERİ VE ET ÜRÜNLERİNİN İŞLENMESİ VE PAZARLANMASI	1	3.043.176,80	1.014.392,27	4.057.569,07
302-ÇİFTLİKFAALİYETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ	12	581.264,21	193.754,74	775.018,95
TOPLAM	30			23.014.597,02

Kaynak: Ankara İl Koordinatörlüğü Çalışma Raporu, 2014

Ankara İl Koordinatörlüğü, 9.çağrıyla birlikte başvuru kabulüne başlamış ve ilk çağrıda 96 proje arasından 30 tanesiyle sözleşme gerçekleştirmiştir. Bu sözleşmeler sonunda 30 proje hayata geçirilmiş ve toplam 23.014.597,29 TL yatırım gerçekleştirilmiştir. Bu yatırımlar ağırlıklı olarak süt üretimi ve çiftlik faaliyetlerinden gerçekleşmiştir.

Tablo 6 : 10. Çağrı Dönemi

TEDBİR NO	GELEN PROJE SAYISI	AB KATKISI	ULUSAL KATKI	TOPLAM
101-SÜT VE ET ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	11	4.699.887	2.072.182	6.772.069
103-SÜT ÜRÜNLERİ VE ET ÜRÜNLERİNİN İŞLENMESİ VE PAZARLANMASI	1	364.704	121.568	486.273
302-ÇİFTLİK FAALİYETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ	73	1.639.099	546.366	2.185.465
TOPLAM	85			9.443.807

Kaynak: Ankara İl Koordinatörlüğü Çalışma Raporu, 2014

10. Çağrıya toplam 84 proje verilmiş bunlardan 53 tanesi sözleşmeye bağlanmıştır. Sözleşme yapılan projelere toplam 9.443.807 TL hibe verilmiştir.

Tablo 7 : 11. Çağrı Dönemi

	GELEN	AB KATKISI	ULUSAL KATKI	TOPLAM YATIRIM(TL)
101-SÜT ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	36	22.185.181	7.395.061	29.580.242
101-ET ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	81	58.079.591	19.359.864	77.439.455
103-SÜT ÜRÜNLERİ VE ET ÜRÜNLERİNİN İŞLENMESİ VE PAZARLANMASI	5	7.810.522	2.603.500	10.414.022
302-ÇİFTLİK FAALİYETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ	213	10.869.894	3.623.300	14.493.194
TOPLAM	335	98.945.188	32.981.725	131.926.913

Kaynak: Ankara İl Koordinatörlüğü Çalışma Raporu, 2014

Proje sayısının 355 olduğu 11. Çağrıda imzalanan sözleşmelere yapılan destek hibe miktarı toplam 131.926.913 TL olarak gerçekleşmiştir. Hibe miktarını başvuru sayısı, sözleşmeye bağlanan proje sayısı kadar yatırım türü de direk etkilemektedir zira yatırımın maliyetinin yüksek olduğu projeler daha fazla hibe desteği imkanı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra çağrı süresi başvuru süresi de proje hazırlamayı doğrudan etkilemekte bu ise başvuru sayısına yansımaktadır. Örneğin 101 tedbiri projesi hazırlanması ile 302 tedbiri projesi hazırlama süresi farklılık arz etmekte yeterli sürenin olduğu başvurulara yüksek maliyetli projelerin yetiştirilmesi mümkün olmaktadır. Hibelerin % 75'i AB fonlarından % 25'i Türkiye fonlarından oluşmaktadır. Yukarıda ifade edilen AB katkısı ve Ulusal katkı bu oranları ifade etmektedir. Dolayısıyla 11. Çağrı itibarıyla yapılan yatırımların 98.945.188 TL'si AB fonlarından, 32.981.725 TL'si Türkiye fonlarından karşılanmıştır.

Tablo 8 : 12. Çağrı Dönemi

TEDBİR NO	GELEN PROJE SAYISI	TOPLAM YATIRIM (TL)
101-SÜT ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	15	38.095.789
101-ET ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER	111	182.728.399
103-SÜT, ET ve MEYVE-SEBZELERİN İŞLENMESİ VE PAZARLANMASI	6	20.191.966
302-ÇİFTLİK FAALİYETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE ÇEŞİTLENDİRİLMESİ	33	6.048.200
TOPLAM	165	247.064.354

Kaynak: Ankara İl Koordinatörlüğü Çalışma Raporu, 2014(12. Çağrı çalışmaları devam etmektedir)

12. çağrı başvuru sayısı açısından 11. Çağrıya göre düşük olmasına rağmen verilen hibe miktarı açısından durum tersidir. Tedbirin maliyeti düşünüldüğünde 12. Çağrı başvuruları daha maliyetli ve daha fazla hibe verilebilecek yatırımlardır.

Tablo 9 : Başvuru ve Destek Verilen Proje Sayıları ve Tutarları

ÇAĞRI DÖNEMLERİ	9	10	11	12	TOPLAM
GELEN PROJE SAYISI	96/27	85/52	335/184	165/127	681/390
DESTEK TUTARI (TL)	19.823.358	8.903.004	75.609.948	116.262.344	220.598.653

Kaynak: Ankara İl Koordinatörlüğü Çalışma Raporu, 2014

Ankara İl Koordinatörlüğü tarafından sağlanan hibe miktarlarının her geçen çağrıda özellikle son çağrı döneminde büyük oranda arttığı görülmektedir. Ankara geneli kabul edilen projelerin ilçe bazında dağılımı ise tablo-10'da verilmiştir. Projelerin Ankara il geneli farklı ilçelerden verildiğini görmekteyiz ki bu da kurum çalışmalarının tüm ilçelerde bilindiğinin bir göstergesi olmaktadır. Özellikle Polatlı, Bala, Haymana gibi tarım sektörünün gelişmiş olduğu ilçelerden fazla proje geldiği görülmektedir.

Tablo 10 : Desteklenen Yatırımların İlçe Dağılımı

YATIRIM YERİ (İLÇE ADI)	SÖZLEŞMEYE BAĞLANAN PROJE SAYISI	TOPLAM YATIRIM TUTARI	TOPLAM DESTEK TUTARI	ÖDENEN HİBE TUTARI
		(TL)	(TL)	(TL)
Merkez				
AKYURT	1	138.765,46	69382,73	66.700,00
AYAŞ	4	6.022.472,72	3.885.774,37	716.225,71
BALA	49	14.227.370,48	8.589.533,99	3.354.600,75
BEYPAZARI	23	24.925.339,94	15.791.663,29	38.401,50
ÇANKAYA	3	371.300	301836	185.650,00
ÇUBUK	7	9.467.609,19	6.361.222,96	2.411.017,83
ELMADAĞ	5	9998381,62	6.368.499,90	3.004.924,60
GÖLBAŞI	13	24.909.556,21	14.791.292,65	1.652.963,96
GÜDÜL	3	4034197,36	2.622.228,28	765974,67
HAYMANA	33	1827697,2	1.232.005,40	380.096,31
KAZAN	4	4.388.424,17	2.770.311,67	799.957,31
NALLIHAN	13	13.755.052	8.588.559,60	1.372.048
POLATLI	69	26.081.563,56	16.643.849	7.739.335,20

SİNCAN	7	17.242.857,50	8961258,8	1146085,5
Ş.KOÇHİSAR	21	7.995.637,41	4.869.520,96	2.727.820,82
EVREN	1	118.100,00	59.050,00	
KALECİK	2	1.752.558,36	1.118.327,93	
TOPLAM	263	167.256.883,04	103.024.317,80	26.665.222,36

Kaynak: TKDK Ankara İl Koordinatörlüğü

Toplam 263 proje için ilçelere yapılan destek miktarı 26.665.222,36 TL olarak gerçekleşmiştir.

3.2. “101-1 SÜT ÜRETEN TARIMSAL İŞLETMELER” ALT TEDBİRİ PROJE SÜRECİ ÜZERİNDEN AB STANDARTLI KIRSAL KALKINMA PROJESİ UYGULAMA ÖRNEĞİ VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Bu tedbirde yatırımın amacı, küçük ve orta ölçekli tarımsal işletmelerin modernize edilmesi, AB standartlarına yükseltilmesi ve iyi tarım uygulamalarını yapar hale getirilmesidir. 101-1 Süt Üreten Tarımsal İşletmeleri alt tedbirinden başvuru yapılabilmesi için bazı koşulları karşılanması gerekmektedir. Başvuru sahibinin gerçek kişi olduğu ve yeni bir yatırımın yapıldığı örneğiyle süreci inceleyeceğiz.

a-Tarımsal İşletmenin sağlaması gereken koşullar;

1-İşletme, Çiftçi Kayıt, Hayvan Kayıt, Ulusal Vergi Sistemlerine kayıtlı olması gerekir.

İşletme yeni kurulacağı için sadece Ulusal Vergi Sistemine kayıtlı olması şart koşulacak diğer şartları yatırımın sonunda sağlaması işletmeden istenecektir.

2-Bu yatırım, Kurum Koordinatörlüklerinin bulunduğu 42 ilde gerçekleştirilebilecektir. Yatırım sonrası 5 yıl boyunca faaliyet devam ettirilmek zorundadır.

3-En az 10, en fazla 120 süt ineği kapasitesi veya en az 50, en fazla 500 süt koyunu/keçisi kapasitesine sahip olunmalıdır.

b-Başvuru Sahibinin sağlaması gereken koşullar;

1-Başvuru sahibinin 66 yaşından gün almamış olması gerekir.

2-Başvuru sahibinin Tarım Meslek veya Teknik Lise diploması veya ilgili alanda uzmanlık üzerine ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora diploması sahibi olması veya tarım ya da ilgili bir uzmanlık alanında en az 3 yıl çalıştığını gösteren SGK hizmet dökümü veya en az 3 yıl Hayvan kayıt sistemine kayıtlı olduğunu gösteren belge gerekmektedir (TKDK Başvuru Rehberi, 2014: 17).

3.2.1. Proje Başvuru Süreci

Projelerin sürecin resmen başlamasıyla kurum tarafından ilk defa ele alındığı birim proje başvuru birimidir.

“Proje başvuru süreci kurum ile başvuru sahiplerinin ilk kez karşı karşıya geldikleri süreçtir. Bu süreçte potansiyel başvuru sahibiyle birebir görüşmeler yapılır, sürecin sağlıklı yürütülmesi için başvuru öncesi gerekli bilgilendirmelerin yapıldığı süreçtir. Başvuru yapıldıktan sonra ise sistem ve paket üzerinden idari kontrollerin incelemelerin yapıldığı, bunun sonucunda projelerin yerinde kontrol birimine iletildiği bir süreçtir” (PBU1, Mülakat 24.06.2014).

3.2.1.1. Başvuru Dönemi

Başvuru yapmayı düşünen potansiyel yatırımcı öncelikle bu yatırımı için kurumca yapılacak olan çağrı ilanını takip etmelidir. Kurum, desteklenecek tedbirleri ve bunlara ilişkin kullanılacak fon miktarlarını, başvurunun kabulüne başlanılacak ve bitirilecek tarihleri de belirttiği bir ilan yapar. Kurumun ilanıyla birlikte potansiyel başvuru sahibi başvuru hazırlıklarına

başlar. Kurumca ilan edilen başvuru kabulü ve bitimine ilişkin tarih aralığı başvuru dönemi olarak adlandırılır.

3.2.1.2. Başvuru Şekli ve Yapılacak İşlemler

Başvuru sahibi başvuru formu ve ekleri, iş planı, teknik proje den oluşan başvuru paketi hazırlamalıdır. Bu belgeler Kurum tarafından ve belirlenmiş formatta hazırlanmalıdır. Başvuru formu ekinde bulunması gereken belgeler başvuru sahibinin uygunluk kriterlerini sağladığının kontrolü için gereklidir. Belgelerin orjinal olması ya da Kurum veya noter tarafından onaylanmış aynı zamanda başvuru dönemi içerisinde alınmış güncel belgeler olması gerekmektedir.

Başvuru esnasında form ekine konulması gereken belgeler;

-Nüfus cüzdan kopyası/nüfus kayıt örneği, üzerinde TC Kimlik numarası olmalıdır.

-Vadesi geçmiş Vergi Borcu olmadığına dair belge, ilgili vergi dairesinden resmi yazı yada internet çıktısı olarak alınmış olmalıdır.

-Vadesi geçmiş prim borcu olmadığını gösterir belge; SGK İl müdürlüğünden alınan resmi yazı yada SGK internet sitesinden çıktı olarak alınmış olmalıdır.

-Mesleki yeterlilik belgesi; başvuru sahibinin kendisi ya da yanında daimi çalıştırdığı kişinin meslek ve teknik lise diploması veya ön lisan, lisans, yüksek lisans, doktora diploması veya 3 yıllık tecrübesini gösteren SGK İl müdürlüğünden alınmış hizmet dökümü veya Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü /Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünden Hayvan Kayıt sistemine en az 3 yıllık kaydını gösteren belge.

-Çiftçi Kayıt sistemi; Yeni yatırım olduğu için başvuru sahibi bu şartı yatırım sonunda sağlamalıdır.

-Hayvan Kayıt Sistemi; bu belge yeni yatırım olduğu için yatırımın sonunda alınacaktır.

-Çalışma izin belgesi/Hayvancılık işletmeleri faaliyet belgesi; yatırımın sonunda alınacaktır.

-Başvuru sahibi yatırım yapacağı taşınmazın sahibi değilse; üst hakkına sahip olduğunu Tapu sicil müdürlüğünden alınmış senetle, sanayi bölgesinden alınmış arsa tahsisi sözleşmesiyle, Maliye Bakanlığında alınan kullanım izni sözleşmesiyle, noter onaylı kira sözleşmesi ile yatırımın tamamlanmasından en az 5 yıllık bir dönemi kapsayacak şekilde alınıp sunulmalıdır.

-Takyidatlı Tapu Kayıt Belgesi; yatırımın uygulanacağı taşınmaza ait Tapu sicil dairesinden çağrı ilanından sonra alınmış ve üzerinde ipotek, şerh, haciz, ihtiyati, tedbir kaydı bulunmayan belge.

-Banka/Tarım Kredi Kooperatifi Niyet Mektubu; kredi kullanılması durumunda TKDK ile protokol yapmış kurumlardan alınan çağrı ilan sonrası tarihli kredi niyet mektubu.

-Yatırım alanı Koordinat Belgesi; Kadastro Müdürlüğünden ya da Lisanslı ve özel Harita Bürolarından alınan ITRF/ED50 sistemli belge.

-Banka Hesap Formu; Faydalanıcı bilgileri ile aynı bilgilerin olduğu ilgili bankadan çağrı ilan tarihinden sonra alınmış form.

-Adli sicil kaydı; Çağrı ilanından sonra alınmış sicil kaydı.

-Tarımsal işletme son ay hizmet ve prim dökümü; SGK İl müdürlüğünden alınmış başvuru teslim tarihinden önceki 30 gün içerisinde alınmış belge.

-Yatırım yapılacak il/ilçe de adına kayıtlı tüm tarımsal işletmeler belgesi; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl veya ilçe Müdürlüklerinden başvuru çağrı ilanı sonrası alınmış belge (TKDK Başvuru Rehberi, 2014: 33-38).

Bu belgelerin dışında zorunlu olmayan ancak sıralama kriterleri için gerekli belgeler vardır. Forma eklenmesi gereken taahhütnameler ise;

-Genel Taahhütname

-Yatırımın ulusal ve uluslararası fonlardan ve diğer IPA bileşenlerinden yardım almadığına dair taahhütname.

-Süt hijyeni, halk sağlığı, hayvan refahı konularında AB standartlarının karşılanacağı taahhüdü Son ödmeden itibaren yatırımın 5 yıl süreyle işletileceği taahhüdü.

-50 İnek ve 150 koyu/keçi kapasiteli yatırım için AB standartlarında gübre depolama ve yönetimi taahhüdü.

-Yatırım sonunda halk sağlığı, hayvan sağlığı, hayvan refahı konularında ulusal minimum standartların sağlandığına dair çalışma izin veya hayvan işletmeleri faaliyet belgesi alınacağı taahhüdü.

-Başvuru sahibi ile tedarikçi arasında çıkar ilişkisi olmadığına dair taahhüt.

-Yatırımın sonunda iş güvenliği konusunda AB standartlarının karşılanacağı taahhüdü.

-Yatırımın sonunda çevre koruma konusunda AB standartlarının karşılanacağı taahhüdü.

-Yatırımın sonunda IPARD spesifik uygunluk kriterlerinden hayvan kapasite aralığının sağlanacağı taahhüdü.

-Yatırım sonunda hayvan kayıt sistemine kayıt olunacağına dair taahhüt.

-Yatırım sonunda çifti kayıt sistemine kayıt olunacağına dair taahhüt.

-Fiyat artışlarından kaynaklanacak farkın başvuru sahibince karşılanacağı taahhüdü.

-Yatırım adresinin bulunduğu yerleşim yerinde aynı tedbirde IPARD kapasitesini aşan yatırım olması durumunda diğer yatırımların kapatılacağı taahhüdü.

Ayrıca form ekinde tüm yatırımlar için eklenmesi gereken belge/dokümanlar;

-Uygun/uygun olmayan harcamalar listesi

-Seçilen/seçilmeyen teklifler ve ekleri

-Maliyetleri gerçekleştirme tablosu

-Yasal mali tablolar

-Mevcut varlıklar listesi

-Mimari projeler, statik projeler, elektrik tesisat projeleri, mekanik tesisat projeleri, detaylı metraj cetveli makine ekipman yerleşim planı, yapı ruhsatı/yapı kullanma izni belgesi (TKDK Başvuru Rehberi, 2014: 39).

Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu internet sitesi üzerinden elde edilebilecek Başvuru paketi (iş planı, teknik proje, başvuru formu ve ekleri) dikkatlice hazırlanmalı ve başvuru formu dikkatlice doldurulmalıdır. Kurum internet sitesi üzerinden doğru olarak doldurulan başvuru paketi içeriğinin 2 kopyası oluşturulur. Böylece 1 orjinal 2 kopya toplam 3 adet başvuru paketi oluşturulmuş olur.

3.2.1.3. Başvuruların Kabulü ve Değerlendirilmesi

Başvuru sahibi hazırlamış olduğu başvuru paketlerini Ankara İl Koordinatörlüğüne kendisi ya da noter onaylı belgeyle vekili teslim etmelidir. Başvuru kabul uzmanlarınca yapılan incelemeler neticesinde teslim edilme şartlarını taşıyan başvurular kabul edilecektir. Kabulde birlikte başvuru sahibine

teslim alındı belgesi kurumca düzenlenecektir. Başvuru sahibi aldığı Başvuru Numarası ile Kurumla tüm yazışmaları gerçekleştirecektir.

3.2.1.4. Uygun ve uygun olmayan harcamaların değerlendirilmesi

Uygun harcamalar;

IPARD programı kapsamında desteklenecek yatırımlar uygun harcamalar şeklinde değerlendirilmektedir. Yapım işleri, makine ekipman alımı, hizmet alımı (genel harcama) ve görünürlük harcamaları uygun harcamaları oluşturur. Bu başlıklar altındaki uygun harcama kalemleri liste halinde sayılmış ve ‘uygun harcamalar listesi’ olarak ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Yapım işleri, taşınmazların inşası ya da genişletilmesi/modernizasyonu için yapılacak harcamalar bu başlık altında desteklenecektir.

Makine ekipman alımı, uygun harcamalar listesinde yer alan tüm makine ekipmanının alımını ifade eder.

Hizmet alımı (genel harcamalar), uygun yapım işleri ve makine ekipman alımı toplamının en fazla %12 sine tekabül eden mimarlık, mühendislik ve diğer danışmanlık ücretleri, lisans ve patent haklarının devralınmasına yönelik genel maliyetler. Bu orana dâhil olmak üzere %4 oranında ve en fazla 6.000 avroyu aşmayan iş planı hazırlığı harcamalarını ifade eder.

Görünürlük, AB ve Türkiye Cumhuriyeti eş finansmanını ifade eden uygun yapım, makine ekipman ve hizmet harcamalarının toplamının %1 ine kadarlık tabela yada pano harcamalarıdır.

Uygun olmayan harcamalar;

IPARD programı destek talebinde bulunulamayacak bazı harcamaları uygun olmayan harcamalar kapsamında belirtmiştir.

-Arazi ve mevcut binaların satın alınması.

-İkinci el makine ekipman alımı.

-Canlı hayvan satın alınması.

-Zirai ürün haklarının, yıllık bitkilerin ve onların ekimlerinin satın alınması.

-KDV ve ÖTV dahil olmak üzere vergi ve harçlar.

-Gümrük resmi ve ithalat vergileri (TKDK Başvuru Rehberi, 2014: 19).

Başvuru sahibi bu harcamalar için kurumdan destek talep edemeyecektir.

3.2.1.5. Uygun Başvuruların Değerlendirilmesi ve Seçim

Koordinatörlük gerekli tüm evrakların eksiksiz olarak teslim edildiğine dair bir idari kontrolü gerçekleştirir. Eksik doküman bulunması durumunda oluşturulan eksik doküman bildirim yazısıyla başvuru sahibinden 10 gün içerisinde bu eksikliği gidermesi istenir. Bu kontrol bir nevi tamlık kontrolüdür. Eksikliklerin bu süre içerisinde tamamlanmaması durumunda başvuru reddedilir.

Başvuru paketinde sunulan bilgi ve belgelerin tamlık kontrolünden sonra uygunluğu kontrol edilir. Sözleşme yapılmadan önce projenin başlangıcından önceki durumun yerinde tespit edilmesi gerekmektedir. Bu kontroller Yerinde Kontrol Uzmanları tarafından gerçekleştirilir. Bu kontrol başvuru paketini tam olarak teslim eden tüm başvurular için gerçekleştirilir.

Mali değerlendirmede başvuru sahibinin mevcut mali durumu incelenir. Yatırımın gerçekleşmesine imkân sağlayacak finansmanın yeterliliği değerlendirilecektir. Bunun için başvuru sahibi tarafından paket içinde sunulan mali tablolar (bilanço, gelir vergisi) başta olmak üzere tüm belgeler incelenir. Gerekli oran analizleri yapılır, belirtilen kaynakların yatırımı gerçekleştirme durumu gözden geçirilir. Mali ve karlılık değerlendirmesi, duyarlılık analizi gerçekleştirilerek iş planı değerlendirme puanı oluşturulur.

İş planı puanlamasından geçirilen tüm uygun yatırımlar IPARD sıralama kriterlerine göre yapılan değerlendirmeyle büyük puandan küçüğe sıralanır.

Yapılan bu puanlama sonucunda en yüksekten başlanarak bütçe bitene kadar başvurular sırasıyla seçilmiş olur. Projenin uygun olması mutlaka destekleneceği anlamına gelmemektedir.

Tablo 11 : Proje Seçim Kriterleri

KRİTER	PUAN
Üretilen sütün, IPARD programından faydalanan bir süt işleme işletmesine satılması	30
Süt elde edilen ineklerin en az %50'sinin saf ya da melez ırk olması	20
Ürünlerin en az %60'ının tedarik sözleşmesi ile işleme işletmelerine ya da kayıtlı süt toplama merkezlerine pazarlanması.	20
Üreticinin faaliyetiyle ilgili bir gruba üye olması	10
İşletmenin organik tarımla ilgili olması	10
Başvuru sahibinin başvuru sırasında 40 yaşın altında olması	10
TOPLAM	100

Kaynak: TKDK Başvuru Rehberi, 2014

3.2.1.6. Sözleşme İşlemlerinin yapılması

Kurum tarafından yapılan değerlendirmeler neticesinde destek almaya hak kazanan başvuru sahipleriyle sözleşme yapılır. Sözleşme aşamasında başvuru sahibinin uygunluk şartları ve pakette sunduğu belgelerin geçerliliği yeniden gözden geçirilir. Eksik varsa giderilmesi istenir. Projeleri kabul edilen başvuru sahiplerine hazırlanmış taslak sözleşme gönderilir, başvuru sahibinin taslak sözleşmeye itirazı olmaz ise sözleşme yapılmak üzere kuruma davet edilir. Sözleşmenin imzalanması ile birlikte başvuru sahibi faydalanıcı sıfatını kazanır.

3.2.1.7. Sözleşme sonrası yatırımın başlaması

Sözleşmenin imzalanmasıyla faydalanıcı vasfını kazanan başvuru sahibi yatırıma başlayabilir. Faydalanıcı sözleşmesinde belirttiği üzere aşama sayısına göre ve hangi aşamada hangi yatırımı gerçekleştireceğine bağlı olarak yatırımına başlayacaktır. Sözleşmede taahhüt ettiği süre içerisinde ve belirtilen tarihte yatırımını tamamlayacaktır.

3.2.2. Yerinde Kontrol Süreci

Proje sürecinin tamamlanmasının ardından yerinde kontrol birimi projelerin teknik anlamda yeterliliğini yerindeliliğini ve uygulanabilirliğini inceler. Yerinde Kontrol prosedürler üzerinden gerçekleştirilir ve kontrol listeleri doldurularak kontroller gerçekleştirilir.

“Projenin çizim analiz kontrol ve değerlendirmesinden başlayarak, yatırımın gerçekleşmesinin her aşamasında ve yatırım sonrası sürdürülebilirliğin 5 yıl boyunca devam ettiğinin kontrolünü birim olarak gerçekleştiriyoruz. Projenin teknik, büro ve saha kontrollerini mühendis ağırlıklı uzmanlarla gerçekleştiriyoruz. Yatırımın projeye uygun gerçekleştirilip gerçekleştirmediğini, makine ekipmanın kontrolünü gerçekleştiriyor yatırımın projeye uygunluğunu raporluyoruz. Kontrollerimizi sözleşme öncesi, ödeme öncesi ve uygulama sonrası olarak farklı uzmanlardan oluşan kontrol ekibiyle gerçekleştiriyoruz” (YKU1, Mülakat 24.06.2014).

3.2.2.1. Sözleşme öncesi yerinde kontrol

3.2.2.1.1. Kontrol Öncesi Büro Hazırlığı

Sözleşme öncesi kontrol büro çalışmasıyla başlar. Görevlendirilen uzmanlar kontrol öncesi ön hazırlığı büroda gerçekleştirir. Yatırım ile ilgili bilgi sahibi olmak için paketi inceler, başvuru sahibi ve yatırım alanıyla ilgili malumatları özetler. Kontrol listesi oluşturur ve gerekli kontrol evraklarını

hazırlar. Saha için gerekli ölçüm ve kontrol ekipmanlarını hazırlar. Başvuru sahibine kontrolün gerçekleştirileceğini ve gerekli bazı evraklarla birlikte başvuru sahibinin kontrol esnasında yatırım alanında hazır bulunması gerektiği bildirimini yapar.

3.2.2.1.2. Yerinde Kontrol

Başvuru sahibinin sözleşme yapılmadan önce kuruma sunduğu belgelerin tamlık ve uygunluğu incelenir. Bu incelemelerin bir kısmını yerinde kontrol oluşturur. Sunulan bilgi ve belgelerin doğruluğunu kontrol için Yerinde Kontrol uzmanlarından oluşan bir kontrol grubu yatırım yapılacak sahayı sözleşme öncesi kontrol eder. Bu kontrol başvuru sahibinin kimlik kontrolüyle başlar daha sonra yatırım sahasının adres doğrulaması yapılır ve GPS koordinatları kontrol edilerek sunulan belgedeki alanla aynı olup olmadığı kontrol edilir. Yatırım alanı üzerinde herhangi bir yapı ya da yapı çalışması olup olmadığı, yatırım düşünülen tedbirle aynı faaliyet alanında başka işletmeler olup olmadığı, destek talep edilen makine ekipmanı riskli duruma düşürecek mevcut makine ekipmanların varlığı kontrol edilir. Yapılan kontroller başvuru sahibinin şahitliğinde gerçekleşir ve çalışmalar fotoğraflanarak kayıt altına alınır. Başvuruda sunulan bilgi ve belgelerin eksik yada aksi durumların tespit edilmesi durumunda bunlar hazırlanacak rapora aktarılmak üzere bulgular şeklinde özetlenir. Kontrol sonunda hazırlanan kontrol özeti karşılıklı imza altına alınarak bir örneği başvuru sahibine verilerek yerinde kontrol tamamlanır. Başvuru sahibi hazırlanan kontrol özetinde katılmadığı kısımlara şerh düşebilir.

3.2.2.1.3. Kontrol Sonrası Büro Çalışması

Gerçekleştirilen yerinde kontrol sonrası oluşturulan özet, çizim, kayıt ve çalışma kağıtları büroda ilgili yerinde kontrol raporunun hazırlanması için kullanılır. Sözleşme öncesi yerinde kontrol sonrası büro çalışması daha ziyade

ilgili form ve raporların doldurulması şeklinde gerçekleşir. Hazırlanan rapora destekleyici bilgi ve belgeler eklenerek sonuç ifade edilir.

3.2.2.2. Ödeme öncesi yerinde kontrolü

3.2.2.2.1. Kontrol Öncesi Büro Hazırlığı

Yerinde kontrol ekibi aynı sözleşme öncesinde olduğu gibi büro ön hazırlığını yaptıktan sonra saha incelemesine çıkacaktır. Gerekli bilgi ve belgeler paket üzerinden edinilecek, ayrıca sözleşme öncesi rapor da incelenecektir. Kontrolü yapılacak yatırımların metrajları ve poz numaraları bazlı kontrol listesi oluşturulur. Ölçüm ve kontrol ekipmanları hazırlanır.

3.2.2.2.2. Yerinde Kontrol

Ödeme öncesi yerinde kontrol sözleşme öncesi kontrole göre daha zaman ve dikkat gerektiren bir kontroldür. Zira sözleşme öncesi yatırım alanında yatırım başlamadığını tespit ediliyorken ödeme öncesi kontrollerde, yapımı biten ya da devam eden yatırımın kontrolü gerçekleştirilmektedir. Yatırımın belirtilen ölçü, miktar ve kapasitede olup olmadığı titiz bir çalışmayla ortaya konmaya çalışılmaktadır. Proje eksenli yapılan kontroller poz poz yatırıma dönüştürüleceğinden kontroller bu pozlar üzerinden kalem kalem kontrol edilen her pozun projeye uygun yapılıp yapılmadığı kontrol ve kayıt edilecektir. Makine ekipmanın başvuru esnasında belirtilen özelliklerde, yeni, çalışır halde, istenen adette olup olmadığı gibi kontrollerde yapılır. Ayrıca görünürlük kontrolü yapılı ve yatırımın büyüklüğüne göre olması gereken pano yada tabela kontrol edilir. Tespit edilen uyumsuzluklar ve eksikler raporlanmak üzere kontrol raporunda belirtilir. Kontrol sonucu özetlenir ve faydalanıcıyla birlikte imza altına alınır. Faydalanıcı kontrol raporunda katılmadığı kısımlara şerh düşebilir.

3.2.2.2.3. Kontrol Sonrası Büro Çalışması

Gerçekleşen ödeme öncesi yerinde kontrol sonrası elde edilen veri ve bulgular, çalışma kâğıtları, fotoğraf ve ölçüm sonuçları büroda ilgili formalara aktarılır. Bulunan usulsüzlükler rapor edilir ve ilgili birimlere gönderilir. Usulsüzlük yoksa veya neticesi sözleşmenin reddini gerektirmiyorsa gerekli eksiltmeler yapılarak yerinde kontrol raporu olumlu doldurulur.

3.2.2.3. Uygulama sonrası yerinde kontrol

Yatırım süresi içerisinde yapılan risk analizleri sonucu elde edilen risk puanına göre işletmenin uygulama sonrası kontrol periyodu belirlenir. Risk puanı yüksek olan işletme uygulama sonrası daha fazla kontrol edilecektir. Bu kontroller işletmenin varlığının ve faaliyetini devam ettirip ettirmediği, desteklerle yapılan bina ve tesislerin standartlara uygun olarak varlığını devam ettirip ettirmediğini ve alınan makine ekipmanların çalışır vaziyette kullanılıp kullanılmadığının kontrolü yapılır.

3.2.3. Ödeme Süreci

Yatırımın bitirilmesi ve yerinde kontroller sonucu yatırımın istenen standart ve yeterlilikte olduğu tespit edildikten sonra ödeme süreci başlayacaktır. Bu süreç Ödeme Talep Birimi tarafından takip edilmektedir ve süreç belge kontrolü şeklinde takip edilmektedir.

“Sözleşme imzalayan faydalanıcıya yatırım yaptığı miktarın ödenmesi işlemlerini gerçekleştiriyoruz. Ödeme ve diğer destekleyici belgeleri sunduğu Ödeme Talep Paketini inceliyor, büro çalışmasıyla düzeltici doğrulayıcı ve tamamlayıcı işlemler gerçekleştiriyoruz. Yaptığımız belge incelemesi sonucu ödenecek tutarın ön tahakkuk miktarını belirliyoruz” (ÖTU1, Mülakat 24.06.2014).

3.2.3.1. ÖTP süreci ve kabulü

Faydalanıcı sözleşmede yatırımın başlama bitiş tarihlerini ve ödeme talep paketini hangi tarihte kuruma sunacağını belirtmiştir. Kurum ilgili birimi ÖTP teslim tarihlerini oluşturulan liste üzerinden takip eder ve sunulması gereken evrakları da belirttiği ÖTP'nin teslimine dair bildirimini faydalanıcıya yapar. ÖTP faydalanıcının ödeme talebini yapmak üzere hazırladığı pakettir. Faydalanıcı gerekli evrak ve belgeleri hazırladığı ÖTP içerisinde diğer eklerle birlikte belirtilen tarihte kuruma sunmak zorundadır. ÖTP teslimi faydalanıcı yada noter huzurunda vekalet verilen kişi tarafından yapılır. Kabul uzmanı ÖTP'nin teslim alınması prosedürüne uygulayarak ÖTP'leri 1 asıl 2 kopya şeklinde alır ve numaralandırır.

3.2.3.2. ÖTP Kontrolü

Kabul edilen ÖTP ler ödeme birimi uzmanları görevlendirilerek incelenmeye başlanır. İlgili uzman öncelikle tamlık kontrolü yapar. Bu kontrol sunulan belgelerin, liste üzerinden var olup olmadığının incelenmesidir. Yapılan tamlık kontrolü sonucu eksiklik olmaması veya eksikliğin verilen süre içerisinde giderilmesi sonucunda uygunluk kontrolüne geçilir. Uygunluk kontrolünde ise sunulan belgelerin içerik kontrolü yapılır. Belgelerin şekil ve içerik yönünden uygunluğu kontrol edilir. Uygun olmayan belgelerin verilen süre içerisinde yenilenmesi, güncellenmesi ya da şeklen düzeltilmesi sonucu uygunluk kontrolü tamamlanmış olacak ve 3 aylık ödemenin yapılması süreci başlamış olur. Yapılan tamlık, uygunluk, ödeme ve ödemeyi destekleyici belgelerin incelenmesi sonucu gerekli düzeltme ve kesintiler yapılarak tahakkuk tablosu oluşturulur. Oluşturulan tahakkuk tablosuyla birlikte faydalanıcıya ödeme yapılma aşamasına gelinmiş olur.

3.2.3.3. Ödemenin Yapılması

ÖTP' nin incelenmesi sonucu oluşan tahakkuk tablosunda belirlenen destek miktarı, sözleşmede başvuru sahibince belirtilen hesaba yatırılacaktır. Yatırımın tek taksitten oluşması ya da birden fazla taksitten son taksitin ödemesinin yapılması durumunda bu ödeme fiziki kapanış anlamına gelmektedir.

3.3. SÜRECİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.3.1. Proje Birimi Açısından

Prosedürel Problemler; Süreç içerisinde proje birimi, prosedürlerin ağırlığından kaynaklanan yatırımcı ve danışman proje hazırlama yetersizliği başta olmak üzere iş yoğunluğu, resmi belge yoğunluğu gibi birtakım problemlerle karşılaşmaktadır.

“Birim olarak süreç içerisinde karşılaştığımız problemler oluyor bunlardan bir kısmı zaman içerisinde giderilebiliyor mesela yatırımcı ve danışmanların proje hazırlama hususunda yetersizliği ki bu problem zaman içerisinde aşılmaktadır. Diğer taraftan proje hazırlama ve bu projelerin incelenmesinde ağır prosedürlerin varlığı da süreci etkilemektedir” (PBU1, Mülakat 24.06.2014).

“Süreç içerisinde Prosedürlerin anlaşılmasının zaman alması ve başvuru sürecinin uzun ve karmaşık olması yatırımcıyı zorlayabilmekte ancak kısa zamanda bu zorluk aşılabilmektedir” (PBU2, Mülakat 24.06.2014).

“Prosedürlerin çokluğu ve bunların yerine getirilmesinde karşılaşılan zorluklar aklıma ilk gelen problem ayrıca sürecin manüplasyona izin vermiyor olması. Prototip proje geliştirilmiş olmaması handikabı.” (PBU3, Mülakat 24.06.2014).

Kurum prosedürlerin işlemleri daha kolay yapılabilir şekilde değiştirme tekliflerini komisyona iletebilmektedir. Bu değişiklik teklifleri belli zaman

dilimlerinde raporlar hazırlanmak suretiyle bildirilmektedir. Proje süreci ilerleyen zaman dilimi içinde prosedürel anlamda taraflarca anlaşılır hale gelmektedir. Bu süre içerisinde kurum gerek yatırımcı gerekse araçlara gerekli eğitim ve duyuruları yapmaya devam etmelidir.

Evrak ve Doküman Yoğunluğu; TKDK akreditasyonunu belge bazlı gerçekleştirmiş ve dolayısıyla her işlemin dokümanlar kullanılarak takip edilmesi zorunluluğu beraberinde evrak ve doküman yoğunluğunu getirmiştir.

“Kurumu diğer danışmanlık şirketlerinden ve tarım il müdürlüğünden duyduk. Kurum çalışmaları hakkında bilgi aldık, kurumu ziyaret edip tanıştık. İlk zamanlar istenen evrak ve başvuru şartları karmaşık geldi. İşin içine girince genel manada mantığı kavradık” (Danışmanlık1, 01.07.2014).

“Ankara gibi tarımsal açıdan büyük bir ilde büyük yatırımların yapılmakta olması başvurulara yığılmalara sebep oluyor. Projelerin incelenmesi de buna eklenince süreç tabii olarak uzuyor. Bu yoğunluk hem uzman personeli yoruyor hem de bizleri strese sokuyor. Bu yoğunluk dönemlerinde uzman personel sayısının artırılması süreci ve stresi azaltabilir. Süreç ilk başta karmaşık ve zor gözüküyor, projeler üzerine çalışmalara devam edilince mantık kavranıyor. Dolayısıyla tecrübeyle işlemler ve süreç hızlanıyor” (Danışmanlık2, 30.06.2014).

Süreç sürekli olarak kendini yenilemeye ve çözüm üretmeye açıktır, genelde karşılaşılan problemlerin eğitim, soru cevap, bilgilendirme toplantıları yapılmak suretiyle çözümü mümkün olacaktır.

“Yatırım yapan bir tanıdıktan öğrendik kurum ve çalışmalarını. Kurumda ilk dikkatimi çeken kurum personelinin uyumlu çalışması. Süreç uzun ve zor ancak bu durumun AB den kaynaklandığını biliyoruz” (Danışmanlık3, 02.07.2014).

AB standartlarında yatırımlar gerçekleştirilmekte ve bu standartlarda yatırımın gerçekleştiğinin belgelendirilmesi gereği olarak oldukça fazla belge incelemesi ve kontrolü gerekmektedir.

“ Belge bazlı akreditasyona tabii olduğundan çalışmalarımızda hep kaynak evrak üzerinden gerçekleştirmek zorundayız. Bu durum çok resmi belge istenmesi ve kontrolünü beraberinde getiriyor. Yatırımcının bu belgeleri temin etmesi ise süreçte ayrı bir zaman gerektiriyor. Tüm bu bilgi ve belgelerin incelenip kimisinin ilgili kurumdan doğrulanması iş yükünü arttırmakta ancak belge güvenilirliğinin sağlanmasında önemli olmaktadır” (PBU1).

“Türkiye'nin daha fazla belgesel yeterlilikle süreci takip etmek zorunda bırakılması AB ülkeler için farklı akreditasyon uygulayabilmekte ülkemiz için bu prosedürler belge bazlı gerçekleşmektedir” (PBU3).

Süreç çeşitli kamu kurumlarıyla yapılan protokollerle daha işler hale gelmektedir. Yapılan yatırımın diğer kurumlara bakan yönü olmakta ruhsat, izin gibi konular bu protokoller sayesinde kolay hale gelmektedir.

“ Süreç içerisinde diğer kurumların iznine onayına veya denetimine tabi işlemler söz konusu olmakta, yatırımcı ilgili kamu kurumu ile de iş gereği muhatap olmakta. Bu aşamada yapılan protokoller devreye girerek işleri daha rahatlatmaktadır. Protokollere rağmen diğer kurumlarla zaman zaman yaşanan problemler olabilmekte prosedür gereği istenen belge verilen belgeyle tam örtüşmeye biliyor ancak kısa bir sürede bu problem giderilebiliyor” (PBU1).

“ Diğer kamu kurumlarıyla ortak dilin zaman içerisinde sağlanabilmesi. Belge vs. temini, farklı kurumların farklı uygulamaları söz konusu olabilmekte” (PBU2).

Sürecin evrak yönüyle oluşan yoğunluğunun başlıca sebebi belge bazlı akreditasyondur, bu durum hem kurum çalışanlarını hem de yatırımcıyı oldukça yormaktadır, çözüm ise bu akreditasyonun projelerle ilgili evrak ve dokümanın elektronik ortamda kabulü şekline gerçekleşmesidir.

Başvurunun Yapılma Şeklinden kaynaklanan problemler; Başvurunun internet ortamında yapılıyor olması da bazen kırsaldaki yatırımcı içim hem alt yapı hem eğitim yetersizliği açısından problemlere yol açabilmekte.

“ Başvurunun internet üzerinden yapılıyor olması ve bilgi eksikliği diğer bir problem ancak genelde danışman tercih edilmekte. Danışmanlar da başvuru işlemlerini

artık öğrenmiş durumdalar bu problem süreci kendisi takip edenler için söz konusu olabilir. Ayrıca İdari kontrollerde personelin proje hazırlar gibi her ayrıntıyı anlatmak zorunda kalmasının sebep olduğu zaman kaybı da söz konusu. Bunun dışında danışmanlık hizmetlerinde akreditasyon sağlanamaması ve genel olarak sürdürülebilir yatırımı gerçekleştirecek ölçekte yatırımcının kırsalda bulunmaması da henüz bir eksiklik olarak görünmektedir” (PBU1).

“Danışmanların ve yatırımcıların eğitim alması gereği, uygun harcamaların sınırlı olması aklıma gelen bazı problemler. Diğer taraftan Ankara bölgesinde böyle bir kuruma olan ihtiyaç bu çalışmalar sonucunda anlaşılmış oldu” (PBU2).

“Sürecin zor ve karmaşıklığı zaman içerisinde gideriliyor, danışmanlar ve uzmanlar bir süre sonra ortak bir dil kullanmaya başlıyor ve süreç kolaylıyor. Yatırımcılardan büyük bir kısmı bu destekler olmadan yatırım düşünmezlerdi. En az % 50 oranında hibe desteği yatırım düşünmeyene bile cazip geliyor” (Danışman4, 02.07.2014).

Kurum Personel yapısı avantajı; Kurumun personel yapısı yetişmiş ve seçilmiş uzmanlardan oluşmakta genç ve hareketli olan bu yapı Koordinatörlüğün çalışmalarını olumlu yönde direk etkilemektedir.

“Kurumun genç ve personel yapısının yetişmiş olmasının avantajları yaşanmakta, yatırımcının kuruma farklı bir kamu kurumu yaklaşımı söz konusu olmaktadır. Ayrıca Kurumun birim yapılanmasının süreci rahat yönetmeye elverişli olması avantajı da vardır” (PBU2).

Danışmanlık Hizmetleri fayda ve zararları; Başvuru süreci içerisinde projenin hazırlanması ve başvurunun yapılması işlemleri danışmanlar tarafından gerçekleştirilebilmekte bu harcama kaleminin program içerisinde ödemesi yapılmaktadır.

“Danışmanlık hizmetinin uygun harcama kapsamında olması avantajı. Zira karmaşık gibi gözükten projelendirme ve başvuru işlemleri danışmanlık hizmetleri adı altında kurum tarafından karşılanmaktadır. Aynı inşaat ya da makine alımı gibi

yatırımcı danışmanlık hizmeti alıp bunu uygun harcama kalemi olarak kurumdan talep edilmektedir” (PBU3)

“Sürecin danışmanlar olmadan yatırımcı tarafından takip edilmesi zor. Yoğun bir hazırlık dönemi var ve bu koşuşturmayı ancak danışmanlar yapabilir. Kurum biz danışman firmaları zaman zaman toplayarak bilgilendirmelerde bulunuyor. Karşılaşılan problemler dile getiriliyor ve çözümler gösteriliyor” (Danışmanlık1, 01.07.2014).

“Zaman içerisinde sürecin hızlandığını proje hazırlamayıp evrak toplama işlerinin öğrenilmesiyle ilk sıkıntılar atlatıldığını söyleyebiliriz. Yatırımcı açısından bulunmaz bir fırsat olmanın yanında biz aracı firmalarda bu imkânlardan faydalanmaktayız. Kurum hibeleri içerisinde danışmanlık hizmetlerinin de desteklenmesi yatırımcıyı rahatlatıyor”(Danışmanlık1, 01.07.2014).

3.3.2. Yerinde Kontrol Birimi Açısından

Birim yoğunluğunun dezavantajları; Sürecin en yoğun, işlemlerin uzun ve teknik çalışmanın en fazla yapıldığı dolayısıyla riskin en fazla olduğu birim kontrol birimidir. Prosedürler doğrultusunda yapılan kontroller yoğun ve yorucu olmaktadır.

“AB fonlarını dağıtıyoruz ve prosedürleri de onlar belirliyor, biz teknik ekibimizle bu prosedürleri tatbik için büro da çalışıp yoruluyor ve zaman kaybediyoruz. Diğer kurumlardan farklıyız, özel sektör mantığıyla zaman zaman hafta sonu dâhil 7/24 çalışıyoruz. 25 ilçede tanıtım ve ziyaretler yaptık, kahvehanelere girip kurumu anlattık, kırsalda kurum farkındalığı oluştu. Projelerin hayat bulmasıyla bu farkındalık pekişti” (YKU1, Mülakat 24.06.2014)

Yerinde Kontrol birimi proje üzerinden yatırımı kontrol etmektedir. Projeler ise standartlara uygun hazırlanmış olduğundan kontrollerde bu standartların varlığı ve uygunluğu kontrol ediliyor.

“Önce Projelerin prosedürlere uygun hazırlanıp hazırlanmadığı daha sonra yatırımın aşamalar şeklinde bu projelere uygun gerçekleşip gerçekleşmediğinin kontrolü

mesleki bilgi gerektiriyor. Standartlara uygun yapılmış bir projenin saha kontrolü işimiz kolaylaştırıyor. Bu uygunluğun sık kontrollerle devam ettirilmesi önem arz etmektedir. Birim olarak sürekli sahada olmak durumundayız” (YKU1)

“Teknik yeterlilik gerektirin bir birim, farklı tecrübe ve uzmanlık gerektiriyor. Gerekli eğitimleri alıyoruz ve saha için yeterli hale geliyoruz. Çalışmaların önemli bir kısmı sahada gerçekleşiyor. Ölçüyor, uygunluk ve yeterlilik kararı veriyoruz. Zaman zaman ara kontroller gerçekleştiriyoruz” (YKU2, Mülakat 24.06.2014)

“Birimimiz üç aşamalı bir çalışma gerçekleştirmektedir. Uygulama öncesi dediğimiz sözleşme ve ödeme öncesi kontrol, uygulama sonrası dediğimiz sürdürülebilirlik kontrolleri. Sözleşme öncesi kontroller yatırım öncesi kontrolleri ihtiva eder ki yatırımcının sahanın projenin uygunluğunun kontrolü yapılır. Ödeme öncesi kontrollerde yapımı bitmiş yatırımın sözleşme dolayısıyla standartlara uygunluğu kontrol edilir. Uygulama sonrasında 5 yıl boyunca bu yatırımın devam edip etmediğinin kontrolleri yapılır” (YKU3, Mülakat 24.06.2014)

“Teknik anlamda problemler yaşıyoruz, projenin iyi kurgulanmamış olması, eksiklikler, çizim hataları yanlış kapasite seçimi, fazla ve yanlış makine tercihi gibi problemler söz konusu olabilmektedir. Yatırımcıyla birim olarak en çok biz muhatap oluyoruz. Projenin sunulmasıyla başlayan beraberlik yatırımın yapılması ve sonraki 5 yıllık dönemde de devam ediyor” (YKU4, Mülakat 24.06.2014)

“Yatırımları proje üzerinden sahada kontrol ediyoruz. Projeler arazi şartları dikkate alınarak oluşturulmalı. Aksi halde hesaplanamayan problemler ortaya çıkmakta. Prosedür denince akla yük, devlet bürokrasisi gelmekte oysa öyle değil korkulacak bir şey değil. Yol gösterici bir kılavuz gibi yatırımcıyı bir çerçeve içerisinde hareket etmeye yönlendirerek işini kolaylaştırır” (YKU5, Mülakat 24.06.2014).

Birim yoğunluğunun oluşturduğu olumsuzluklar personel sayısının artırılması böylece uzman başına düşen proje sayısının azaltılmasıyla giderilmiş olacaktır.

Teknik açıdan yaşana problemler; Sürecin kontrol birimine bakan yönüyle aracılık faaliyetini yapanların ya da yüklenicilerin işini bilen kimseler

olması önem arz etmektedir. Bu kişilerin yetersizliği veya işi iyi bilmiyor olmaları projenin sağlıklı tatbik edilmesini zora sokmaktadır.

“ Danışman ve yatırımcı bu prosedürlere tam hakim değil. Prosedürlerin ağırlığı problemler oluşturuyor. Danışmanları eğitmek ve akredite etmek isterdik ancak AB serbest piyasa diyor. Dolayısıyla işini çok iyi yapan araçlar olmadığı gibi onlarsız da süreç daha zorlaşır ” (YKU2)

“Teknik anlamda yatırımcıyla aynı dili konuşmak çok zor. Bu aşamada danışmanlar aracılık yapmakta. Faydalanıcı danışman ve kurum üçlemesi işi yürütmektedir” (YKU5)

Kurumun tedarikçi ya da yüklenici akreditasyonu söz konusu değildir. Bu durum yatırımcının piyasada faaliyette olan yüklenicilerden biriyle anlaşması şeklinde gerçekleşmektedir. Teknik anlamda oluşan problemlerin çözümü yatırımcıların gerçekleştirecek projeleri hakkında iş tecrübesi olan yüklenicileri seçmeleri ve bu yüklenicilerin işin içeriği ile ilgili olarak kurumla görüşmesinin sağlanmasıyla giderilebilir.

Yatırımların Kırsalda oluşturduğu farkındalık; Kırsalda uygunluk kontrolü yapan kontrol birimi yatırımların kırsalda oluşturduğu ekonomik ve çevresel farklılığı yakından görmektedir. Kırsalda gerçekleşen bu yatırımlar o bölgede hemen dikkati çekmektedir. Bu sayede kırsal, modern yatırımlara kavuşabilmektedir. Ölçeği küçük işletmeler bu sayede ayakta kalabilmektedir.

“AB standartlarında bir kırsal kalkınmanın tatbiki sağlanıyor. Kırsal yavaş yavaş bu sürece alıyor. Kırsalımız henüz AB standartlarında değil, kurum bunun için öncelikle farkındalık oluşturuyor. Mesafe alınıyor. Temel amacımız küçük ve orta ölçekli işletmeler, kırsalda sermaye birikimi az bu problemi bankalarla yapılan protokollerle aşıyoruz. Düşük faizli vadeli kredi imkânı var” (YKU2)

“Kurumumuz her geçen gün kırsal farkındalığını artırıyor. Hedefi daha büyük fonları daha geniş bir yelpazede yatırımcıya ulaştırmak. AB kriterleri ulusal kriterlere

göre fazla bu durum aslında yatırımcının lehine, zira kriter hayvan sağlığı, hijyen, çevre sağlığı diyor. Eski usulün biraz değişmesi anlamına geliyor” (YKU3)

Hedef kitle ve kırsalda yatırım cazibesi; “Programın asıl hedef kitlesi, öz kaynağa sahip yatırımcıdır. Bazı tedbirlerde yatırım yapılması ve yatırımın devamı ettirilmesi bu sermaye oluşumunu gerekli kılıyor. 101 ve 103 dediğimiz yatırımların kırsalda istihdama katkısı muhakkak olmaktadır. Sermaye alt yapısı olsa da yatırımın kırsalda yapılmak mecburiyeti vardır. Bu durum kırsalın gelişmesi anlamına gelir” (YKU4)

Yatırımların büyük olması ve sağlanan hibe miktarının kırsalda en uygun şekilde değerlendirilmesi gerektiği gerçeği kontrolü riskli hale getirebilmektedir.

“ Kontroller sıkı, proje eksenli kontroller yapılıyor ve uygunsuzluklar tespit ediliyor. Ortaya çıkan bu uygunsuzluklar zaman ve fon kaybına sebep oluyor ” (YKU2)

“ % 65 hibe yatırımcının iştahını açıyor. Yatırımı cazip hale getiriyor. Türkiye ekonomik şartlarında yarımından fazlası hibe ile yapılabilecek bir yatırım ve bizim için kontroller bu miktarın ülkemizde değerlendirilmesi için riskli bir hal alıyor” (YKU3)

“Kurumumuz çalışmalarını cazip kılan en başta kullanılan fonların hibe olması geri dönüşünün olmaması ya da yatırım olarak dönüşünün alınması. İşletmenin getirisinin önemi yatırımcıyı bu alana sevk ediyor. Bazı tedbirlere talep bu yüzden fazla olmaktadır. Böyle olunca büyük miktarların kırsala transferinde uzman daha dikkatli olmak durumunda kalıyor” (YKU6, Mülakat 24.06.2014).

“Kırsalda uygun inşaatların yapılması modern makine ekipmanın kullanılması ve işletme sahibinin istihdamla birlikte devamlılık mantığını kavraması çok önemlidir. Bunu sağlaması istendiğinden bu hibelerin kırsalda değerlendirilmesi biz kontrolcüler için önem arz etmektedir” (YKU5)

Saha çalışmalarından kaynaklanan zorluklar; Yerinde Kontrol birimi çalışmalarının önemli bir kısmın sahada gerçekleştirmek zorundayken büro

çalışması ve hazırlığı kısmı da gerekli olmakta ancak bu durum beraberinde kırtasiyeciliği ve yoğun bir çalışmayı getirmektedir.

“Saha çalışması öncesi büro çalışması gerekli ancak kırtasiyenin azaltılarak zamanın araziye ayrılması daha farklı olacaktır. İşimizin büyük bir kısmı sahadadır” (YKU5)

Sahanın tabii özelliklerinden kaynaklanan problemler çözümü genelde giderilemeyen problemlerdir, kırsalda hava şartlarının ya da coğrafi durum çalımları etkileyebilmektedir ancak bu tür problemlerin çözümü mümkün olamamaktadır.

Yatırım imkânı ve tedbir genişliği faydaları; Kırsalda atıl duran arazi ve tarlalar bu yatırımlar sayesinde ekonomiyeye kazandırılmaktadır. Tedbir kırsalda örneğin kimyon, aspir üretimine makine ekipman hibesi vermektedir. Yatırımcı tarlasını ekmek için traktörü, römorku ve diğer makine ekipmanı bu destekle alarak tarıma başlamaktadır.

“ Kurum ve çalışmaları artarak devam ediyor. Yatırımı bitiren yeni bir projeye geliyor. Tarlanın bir kısmına aspir bir kısmına kimyon ekerek ekilen miktarı artırıyor” (YKU2).

Yatırımların yelpazesi hayvancılık, tarım gibi klasik tedbirleri içermekte olup alternatif kırsal yatırım imkânı sunulmamaktadır. Kırsalda alt yapı, eğitim, enerji önemliken bu alanlarda destek verilmesi önem arz etmektedir. Bunu yanında bazı tedbirlerin kırsalda tatbiki yatırımcı açısından ekonomik açıdan avantajlı bulunmamakta ve başvuru sayısı düşük gerçekleşebilmektedir.

AB fonları adaylık sürecinde olan Türkiye için aynı zamanda siyasi yönü olan bir kırsal kalkınma programıdır ve siyasi ilişkilerden etkilenmeye açıktır. Türkiye AB ilişkilerinde meydana gelebilecek değişiklik bu yatırımları etkileyebilecektir.

“AB ile üyelik sürecine bağlı olarak kurum çalışmalarını devam ettirecektir. Üyelik sürecinin yolunda gitmesi fonların girişinin devam etmesi anlamına gelir” (YKU6)

“AB üyelik süreci ve IPARD II çalışmaları sürüyor sene sonuna netleşmesini bekliyoruz. Yeni yatırım alanları ve tedbirler, daha büyük bir bütçe, arttırılan kapasiteler bekliyoruz. Biyoenerji, güneş enerjisi gibi yeni alanlar söz konusu” (YKU1)

“Yüzü AB ye dönük ve ekonomisi tarıma büyük ölçüde bağlı ülkemizde bu fonların yatırıma dönüşmesi, kurumu önemli kılmakta. Önümüzdeki yıllarda kurum çok daha etkin ve faydalı hale gelecektir” (YKU4)

“Desteklerin daha geniş sektörlere hitap edecek olması yatırım sayısını arttıracaktır. AB standartlarında yatırım isteniyor olması özellikle kırsal kalkınma açısından ülkemize çok şeyler katacaktır” (Danışman 3, 02.07.2014)

Teşkilat ve genç bir personel yapısına sahip olmanın avantajları; Yetişmiş ve işini bilen personel Kırsaldaki yatırımcı tarafından olumlu karşılanmaktadır.

“Biz proje başvurumuzu yaptıktan sonra her sıkıntımızda her sorunumuzda bizimle beraber kurum çalışanları da ellerini taşın altına koydular, bizi hep güler yüzle ve nezaketle karşıladılar ” (Yatırımcı 1).

“Sürecin bizim tarafımızdan öğrenilmesinde kurum personelinin çok özverisi oldu” (Danışmanlık2, 30.06.2014)

“ Kurum çalışma usulü, personel yapısıyla farklı geliyor yatırımcıya. Klasik memur görmüyorlar karşısındakileri, işlerinin takip edildiğini görmek şaşırtıyor onları” (YKU6)

“Teşkilat yapısı farklı, personel genç kalifiye ve seçilmiş. Kurumumuzu farklı kılan AB tarafından akredite ediliyor olmamız. Başka bir kurum yoktur bu şekilde akredite olup çağrısını yapan, proje inceleyen kabul edip sözleşme imzalayan ve ödeme yapan” (YKU4).

Ankara’da kırsalda yatırımları destekleyecek böyle bir kuruma olan ihtiyaç; Ankara İl Koordinatörlüğünün kabul ettiği başvuru sözleşme sayısı her geçen çağrı döneminde artış göstermiştir.

“Bu bölgede bu ölçekte bir tesis yok, gelip görenler bizde yapalım diyorlar ancak prosedürleri duyunca biraz düşünelim diyorlar. Diğer taraftan AB standartlarında üretim, teknoloji, hijyen isteniyor ki bu da bizim istediğimiz ve ihtiyaç duyduğumuz şeyler. 2013 yılında 10. Çağrıya başvurumuzu yaptık uygun bulunan projemizi yatırıma dönüştürdük. Süreç uzun ve yorucu oldu ancak buna değdi yatırımın büyük bir kısmını bu desteklerle gerçekleştirdim. Kırsaldan bu sürecin takibi zor, zaten buradaki insanların ekonomik yetersizliği de var. Ancak biraz birikimi olanların bu desteği de alarak gerçekleştirebileceği yatırımlar söz konusu olabilir. Kırsala ve kırsaldaki insana yatırımın ulaştırılması gerek. Bu sürecin daha anlaşılır şekilde kırsalda anlatılması yatırımı arttıracaktır. İnsanlar görüyor ve hevesleniyor, yol gösteren de olursa kırsalda yatırım olur ” (Yatırımcı2, 05.09.2014).

“Ankara’da destek yelpazesi geniş değil zira belli bazı tedbirler yatırım maliyeti açısından alınabilecek hibe açısından daha cazip olabilmekte. Ankara’nın yatırım potansiyeli veya konjonktürü 101 ve 302 dediğimiz yatırımlara daha uygun ve başvurular genelde bu alanlarda oluyor. Kurum yapılanması sürecin yürütülmesine çok uygun düşüyor. Manevra kabiliyeti yüksek bir kurum. Kırsaldaki yatırımcıyla ortak bir dil oluştu, kurumun AB fonlarını yatırıma dönüştürmenin yanında standart oluşturma açısından da önemli bir görevi var” (YKU4)

“Hayalimizdeki çiftliği kurabilmek için TKDK desteğinin olduğunu öğrenince cesaretlendik ve başvurmaya karar verdik. Başından beri ekip işi yürüttük, zamanla yarıştık, herkes çok destek oldu Tedarikçi ve müteahhit firmalarla problemler yaşadığımız, zaman zaman bizi zorlayan bir süreç yaşadık; fakat her şeye rağmen çok büyük bir fırsatı değerlendirerek beklentilerimizi karşıladık. Babamın ismiyle ve onun anısıyla, hayalimizdeki ‘Koca Yusuf Çiftliği’ni kurduk. Önümüzdeki hedef, başka bir tedbirde ikinci proje ile TKDK’ya başvurmak ve çiftliğimizi büyütmek, istihdamı artırmak, iş hacmini büyütmek. İnşallah ilk tecrübelerimizi kullanarak, daha başarılı oluruz” (Yatırımcı1, 2014).

3.3.3. Ödeme Talep Birimi Açısından

Belgesel takibin avantajları; Süreç birim olarak hibenin tahakkukunun da belgesel kayıt ve takibini gerektirmektedir. Takip edilen tablo ve listeler sayesinde rakamsal büyüklükler sağlıklı olarak ödemeye dönüştürülmektedir. Birimce yapılan bu belge bilgi takip ve incelemeler idari hatanın aza indirilmesine bunun yanında manüplasyonun önüne geçilmesini sağlamaktadır.

“Bu belgeleri orijinal nüshaları üzerinden kontrol ediyor, bazı belgeleri alındığı kurum üzerinden çapraz kontrol edebiliyoruz. Bu paketteki belgelerin manüplasyon olma ihtimali çok düşük zira bu bir suç olduğundan bu yola başvurulması zor” (ÖTU1, Mülakat 24.06.2014).

Proje Başvuru biriminde olduğu gibi Ödeme Talep Biriminde de belge kontrolü gerçekleşmekte, prosedürel açıdan gerekli olduğu için fazla belge istenmekte ve incelenmektedir.

“Yatırımı gerçekleştirmiş faydalanıcı bu harcamaları belgeleyerek, uygun formatta kuruma sunar. Birim olarak biz bu belgeleri inceleyerek tamlık ve uygunluk kontrollerini yapıyoruz. Belge istenen belge midir, gerekli yerden alınmış mıdır, aranan standartta bir belge midir gibi kontroller bunun yanında bazı belgelerin ilgili kurum kayıtlarıyla karşılaştırılması söz konusu olmaktadır. İncelemelerimiz belge üstünden olup neticesinde bir tutar tahakkuk ettiriliyor” (ÖTU2, Mülakat 24.06.2014)

“Faydalanıcı alımlarını yapıp yatırımını bitirdikten sonra yapılan harcamaları belgelendirir, bu belgelerle birlikte ödemeye esas diğer destekleyici belgeleri de sunmak zorunda. Bu belgelerin olduğu paket ödeme talep paketi adını alır. Birim olarak bu paket üzerinde çalışıyoruz” (ÖTU1)

Desteklerin ekonomik etkileri; Kırsalda makine ekipman ihtiyacı giderilirken yada inşaat yapılırken ilgili sektörde hareketlenmektedir. Ekonomik açıdan piyasaya hareket getirmektedir. Bunun yanında prosedürün yatırımcıya vergi muafiyeti sağlamakta olması yatırımcı açısından önemli bulunmaktadır.

“Kurum katkısı teşvik açısından çok cazip. Bunun yanında KDV istisnası da eklenince, yatırımın büyük bir kısmı desteklenmiş oluyor. Bu desteğin olmaması durumunda gerçekleşmesi mümkün olmayacak yatırımlar yapılıyor ” (Danışmanlık2, 30.06.2014).

Yatırım dönemi süresi farklılık göstermekle birlikte inşaat gerektiren yatırımlarda yatırım süresi uzun olabilmektedir. Başvurusu kabul edilen yatırımcıya ödenecek miktar Euro olarak tespit edilmekte olup bu durum geçen zaman içerisinde kurda meydana gelen değişmelerle birlikte maliyetin artması şeklinde yatırımcıya yük olarak dönebilmektedir.

“Proje başvuru tarihleri yılın başında belirlenmiş olsa yatırımcı önünü daha rahat görebilecek, hangi projeye yetişebileceğini kendisi karar verebilecektir. Ayrıca yatırım süreci içerisinde kurlardaki değişme maliyetlerin karşılanmasını etkilemektedir. Tekliflerin Euro olarak alınması durumuna bu sıkıntı aşılabılır” (Danışmanlık2, 30.06.2014)

Yatırımların miktarı önemli boyutlarda olup hibelerle bu miktar yatırımcı açısından ciddi avantaj oluşturmaktadır. Ayrıca istihdam oluşmakta ve çevresel aydalar saptamaktadır. Projeler hızla artmakta, iş yoğunluğu artıyor.

“Toplam maliyeti 1.500.000 TL olacak bir yatırım söz konusu ve bunun yaklaşık 900.000 TL si Kurum desteğiyle gerçekleşecek. Bir o kadar önemli olan ise hayvan sağlığı, istihdam, çevre temizliği gibi konularına eğiliyor olunmasıdır” (Danışmanlık3, 02.07.2014)

“Bu tesisi tek başıma idare etmem zor. Yanıma bu işi meslek olarak yapabilecek birilerini yanımda istihdam etmem gerekiyor. Üretimi ilk etapta günlük 2,5 ton olarak hesaplıyoruz zaman içerisinde bu miktar artacaktır” (Yatırımcı2, 05.09.2014)

Kırsalda maliyet unsuru olarak önemli miktar tutan canlı hayvan alımı desteklenmemektedir. Yatırımcı için bu maliyetin desteklenmiyor olması dezavantaj olarak görünmektedir. Ödeme paketinde olması gerekli olan belgelerin temini zaman alabilmektedir.

“Kırsala daha az prosedürlü programların açılması ve canlı alımına destek sağlanması çiftçiler açısından daha faydalı olacaktır. Kurumun süreç içerisinde istediği belgeler diğer kurumlar tarafından bilinmiyor. Bunun yanında bu belgelerin temini uzun sürüyor” (Danışmanlık3, 02.07.2014).

Kırsal sermaye yetersizliği; Kırsalda bu çapta yatırımın yapılabilmesi sermaye yetersizliği engeliyle karşılaşılabiliyor. Kurumun 18 Banka ile yaptığı protokol sayesinde uygun bulunan projeye kredi imkânı sağlanmış olup bu durum yatırımcının elini çok rahatlatmıştır.

“Uzun yıllardır hayvancılıkla uğraşıyoruz ve 10 yıldır mevcudu geliştirmek ve yenileştirmek için fırsat arıyorduk. Bunun için Ziraat Bankasına kredi başvurusunda bulunmuştum. Bu arada Kurumu duydum ve ilgimi çekti. Aldığım bilgiler Kurum desteklerinin tam da bana göre olduğunu gösteriyordu. Bankaya bu durumu ilettim, zaten kurumla protokolleri varmış anlayışla karşıladılar. Biz hemen proje hazırlıklarına başladık, 100 başlık bir süt üretim tesisine karar verdik” (Yatırımcı2)

SONUÇ

AB süreciyle birlikte hızlanan uyum süreci Türkiye’de pek çok alanda kendini hissettirmiştir. Tarım sektörünün ve özellikle Kırsal Kalkınmanın AB standartlarında istenen seviyeye gelebilmesinde AB fonlarının önemli bir yeri vardır.

Ekonomik anlamda; Türkiye, IPA I (2007-2013) programı bünyesinde 42 ilde hayata geçen Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu çalışmaları neticesinde 800 milyon Euro AB, 270 milyon Euro Hazine olmak üzere toplam 3 milyar TL kamu desteği sağlanmıştır. Yatırımların ortalama % 50 destekle gerçekleştiği düşünüldüğünde Türkiye gerçekleştiren yatırım tutarı 6 milyar TL olmuştur. Türkiye’de sadece süt tesisi olarak sıfırdan 535 tane tesisi üretime başlamıştır. Yine Türkiye genelinde oluşturulan istihdam miktarı 13 bin kişi olmuştur.

Kırsala yapılan bu yatırımlar üretime, istihdama, kullanılmayan tarım arazilerinde üretime geçilmesine, şehre göçün engellenmesi ve dönüşlerin sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Kırsalda makine ekipman ihtiyacı giderilirken yada inşaat yapılırken ilgili sektörde hareketlenmektedir. Kırsalda gerçekleşen her yatırım ekonomik açıdan piyasada ilgili pek çok sektör olumlu etkilenmektedir. Bununla birlikte kırsalda sektörel çeşitliliğin oluşmadığı ve pazar ortamının tam gerçekleşmemesinden kaynaklı olarak tedarikçi seçme problemi ortaya çıkmakta bu ise tek satıcı lehine bir tekele yol açma riskini beraberinde getirmektedir

Kırsalda bu çapta yatırımın yapılabilmesi sermaye yetersizliği engeliyle karşılaşmaktadır. Kurumun 18 Banka ile yaptığı protokol sayesinde uygun bulunan projeye kredi imkânı sağlanmış olup bu durum yatırımcının elini çok rahatlatmıştır. Kredi teminatı olarak yatırımın gösterilebiliyor olması ise yeterli sermayesi olmayan yatırımcı için avantaj sağlamakta ancak karlılığın devamını

sağlama piyasa şartlarıyla ve üretim maliyetleriyle ilgili olduğundan bu durum hem yatırımcı hem kurum açısından risk oluşturmaktadır.

Prosedürün yatırımcıya vergi muafiyeti sağlamakta olması yatırımcı açısından önemli bulunmaktadır. Program vergi ödemelerini uygun olmayan harcamalar kapsamında değerlendirmekte olup desteklenen projeler için gerçekleşen tedarik işlemlerinde KDV'siz tutarlar ödenmektedir. Bunun yanında bu hibe ve destek ödemeleri gelir ve kurumlar vergisinden de muaf olacaktır. Böylece fonlar tamamen kırsal yatırım ve buna bağlı olarak piyasada kalacaktır.

Sektörel açıdan; Türkiye kırsal tarım politikalarında bu program sayesinde yeni bir kapı açmış oluşturulan bu destekleme kurumu sayesinde kırsala daha fazla yatırım gerçekleştirilmiştir. Kırsaldan programa olan teveccüh ülkemizde böyle bir kuruma olan ihtiyacı da ortaya koymuştur. TKDK kurum olarak kırsalda 7000'ni aşkın projeye destek vererek önemli bir yatırımı gerçekleştirmiştir. TKDK bu yatırımları sadece 42 ildeki koordinatörlüklerle ve bu illerde gerçekleştirmiştir. Kurumun diğer illerde koordinatörlüğünün bulunmaması her ilde yatırım yapılamamasına yol açmaktadır. Koordinatörlük sayısının artırılması desteklerin dolayısıyla yatırımların artması anlamına gelecektir.

Ankara merkez ve çevre ilçelerde gerçekleştirilen proje sayısı 390 olmuştur. Bu durum ilçeler açısından süt üretimi, istihdam, üretim hijyeni, üretim teknolojisi, çevre hijyeni açısından verimli yatırımlar olmuştur. Ancak kırsalda da kendi içerisinde gelişmişlik sıralaması yapıldığında bazı ilçelerin daha fazla yatırıma ihtiyacı olduğu halde yeterli maddi birikime sahip olunmaması ya da yatırımın karlılık açısından avantajlı olmaması gibi sebeplerle proje hazırlanamaması söz konusu olmakta ve kırsalın gelişiminde fırsat eşitsizliği söz konusu olabilmektedir.

TKDK'nın yatırımları, prosedürler doğrultusunda ve istenen standartlara uygunluk şeklindeki kontrolleri, kırsalda yapılmakta olan tarımın standartlarını da geliştirmektedir. Hayvan sağlığı ve refahı, çevre temizliği gibi konularda

sağlanan ilerlemeler kırsalda yapılan tarım ve hayvancılığı geliştirmektedir. Zira hayvanlar için daha elverişli yaşam alanlarının oluşturulması, üretimin hijyenik şartlarda gerçekleşmesi, gübre depolama ve çevre sağlığı mevzuları yapılan denetlemelerle güvence altına alınmıştır. Ancak 5 yıllık gözetim süresi içerisinde başta sağlanan bu şartların devamlılığın sağlanmasında, denetim ve değerlendirmesinde problemlerle karşılaşılabilir. Bu durum geri alımlar şeklinde kuruma ayrı bir iş yükü getirebilecek ayrıca tarafların hukuksal yollara başvurması söz konusu olabilecektir.

Uygulama ve farkındalık açısından; Kurum çalışmalarını IPARD mevzuatına uygun olarak gerçekleştirmek zorundadır. Bu durum çalışmaların bir çok prosedür çevresinde yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Kâğıt bazlı akreditasyon beraberinde kırtasiye ve belge yoğunluğunu getirmektedir. Bazı prosedürlerin tatbiki hem kurum hem de yatırımcı açısından zorlayıcı bulunmakta olup bunların zaman içerisinde hafifletilmesi çalışmaları ve teklifleri yapılmaktadır. Prosedürlerin varlığı süreci zorlaştırıp ağırlaştırıyor olmanın yanında yatırımların uygun standartlarda gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Kırsala yapılabilir yatırımlar tedbirler şeklinde sayılmış olup hangi ilde hangi tedbirlerden destek sağlanabileceği belirlenmiştir. Türkiye gibi tarım coğrafyası geniş bir ülkede desteklenen tarımsal faaliyetlerinin ya da yapılabilir yatırımların sınırlandırılması kırsaldaki yatırımcı için anlamlı bulunmamaktadır. Başta çevre ve enerji olmak üzere kırsalda alt yapı, eğitim gibi konuların program çerçevesine alınması gerekmektedir.

Yatırımın tamamlanması ve ödeme talebinde bulunulmasıyla birlikte 3 ay içerisinde ki bu en geç süreyi ifade etmektedir yatırımcıya ödeme yapılması gerekmektedir. Bu durum yatırımcı açısından olumlu bir durumdur zira ödemenin yapılıp yapılamama riski söz konusu olamamakta prosedür gereği belli bir sürede ödemenin yapılması zorunluluğu bulunmaktadır.

Sürecin anlaşılır ve takip edilebilirliği; Prosedürel sürecin yatırımcı ve aracı kişiler tarafından tam anlaşılmamış olması bir dezavantaj olarak görünmektedir. Bu durum projenin sağlıklı hazırlanmasından başvurunun yapılmasına ve yatırım gerçekleştirilmesine kadar bir takım problemleri beraberinde getirebilmektedir. Yatırımcı ve danışmanların bu husustaki beklentileri dikkate alınarak gerek prosedürün nasıl anlaşılacağı gerekse değişikliklerle ilgili bilgilendirmeler yapılması gereklidir

Kırsala daha az prosedürlü programların açılması ve canlı alımına da destek sağlanması çiftçiler açısından daha faydalı olacaktır. Kırsalda hiç hayvanı olmayan ya da az sayıda hayvanı olan bir kişinin yatırım yapıp destek alabilmesi mümkün olsa bile yine kendi imkânlarıyla daha fazla hayvan satın alması gerekecek. Programın canlı alımına destek vermemesi kırsalda yaşayanlar açısından bir eksiklik olarak görünmektedir.

Kurumun süreç içerisinde istediği belgeler diğer kurumlar tarafından bilinmemekte. Bunun yanında bu belgelerin temini uzun sürmektedir. Kurumun Ankara çalışmalarının yeni olması nedeniyle diğer kurumlarla yapılan mutabakatlara rağmen temini istenen belgelerin bu kurumlar içinde yeni olması riskini beraberinde getirmektedir. Bu problemin sebebi ise AB tarafından yatırımla ilgili istenen yeterlilik belgelerinin ülkemizdeki karşılığı ya tam bulunmamakta ya da birden fazla belgeyle sağlanabilmektedir. Bu yüzden yatırımcı tarafından temin edilecek belgeler hem sayıca fazladır hem de bu belgelerin düzenlenmesi uzun sürebilmektedir. TKDK ve ilgili diğer devlet kurumlarının bu belge yoğunluğunu azaltıcı ve süre açısından zaman kazandırıcı çalışma yapması gerekmektedir.

Kırsal kalkınma desteklerinden yararlanmak için başvuru koşulları belirlenmiş olup belli yaşın altında veya bayan yatırımcı olmak gibi olumlu öncelikler sağlanmıştır. Bununla birlikte bu koşulları sağlamayan ancak kırsalda yaşayıp yatırıp yapmak isteyen kimselerin bu imkânlardan yararlanamaması programın hedefini daraltmaktadır. Başvuru koşullarının kırsaldaki her türlü yatırımı ve yatırımcıyı destekleyecek şekilde iyileştirilmesi gerekmektedir.

Danışmanlık hizmetinin uygun harcama kapsamında olması yatırımcı açısından oldukça avantajlı. Zira karmaşık gibi gözüken projelendirme ve başvuru işlemleri danışmanlık hizmetleri adı altında kurum tarafından karşılanmaktadır. Yatırımcı aynı inşaat ya da makine alımı gibi yatırımcı danışmanlık hizmeti alınıp bunu uygun harcama kalemi olarak kurumdan talep edilebilmektedir.

Kurum ve yapılanma açısından; Türkiye genelinde teşkilatlanan kurum bünyesinde bulundurduğu personel sayısı ile önemli bir istihdam yaratmıştır. Farklı bölümlerden uzmanın yanında yine destek personeli istihdamı sağlayarak işsizlik rakamlarının düşürülmesine de bu yönüyle fayda sağlamıştır.

Kurum çalışmaları her geçen çağrıda artarak devam etmektedir. Başvuru ve imzalan proje sayılarındaki artışa paralel olarak kurum çalışanı için de bir yoğunluk oluşmaktadır. Kurumun personel yapısının genç ve dinamik olması aynı zamanda işin gerektirdiği mesleki bilgi birikimine sahip olması sayesinde süreç şüana kadar sağlıklı devam ettirilebilmiştir. Kurumun özel sektör mantığıyla ancak kamu kurumu ciddiyetiyle ortaya koyduğu performans yatırımcılar tarafında da fark edilip altı çizilen bir husustur.

AB fonları adaylık sürecinde olan Türkiye için aynı zamanda siyasi yönü olan bir kırsal kalkınma programıdır ve siyasi ilişkilerden etkilenmeye açıktır. Türkiye AB ilişkilerinde meydana gelebilecek değişiklik bu yatırımları etkileyebilecektir. AB başkanlığı dönemsel olarak değişmekte ve ülkeler arası siyasi ilişkilere göre süreç olumsuz etkilenme riskini taşımaktadır.

Ankara İli örneği üzerinden yapılan çalışmalar, mülakatlar ve rakamlar, kurumun yeni olduğu kabul edildiğinde IPA programının uygulanması esnasında ortaya çıkan bir takım adaptasyon problemleri süreci çok olumsuz etkilememiş olup Türkiye'nin tarım ve kırsal kalkınması adına olumlu çalışmalara imza attığını ortaya koymaktadır.

TKDK kurumsal anlamda teşkilatlandığı illerde yaptığı destekleme çalışmalarıyla, kırsal kalkınmada büyük ölçüde başarılı olmuştur. Süreç

içerisinde aksayan bazı yönler olmakla birlikte genel anlamda AB fonlarının Türkiye’de yatırımına dönüştürülmesinde kurum hedeflerini yakalamıştır. 2014 yılı sonu itibariyle TKDK hedefini aşmış ve tahsis edilen fonu dağıtmış, ekstra fon talebinde bulunma aşamasına gelmiştir. Sürecin daha sağlıklı hale getirilmesi için sürekli güncellemeler yapılmakta, karşılaşılan her problemin çözümü aranmaktadır. Yatırımın gerçekleştiği kırsal alanlarda kurum destekli yatırımların farklılığını çok bariz bir şekilde ortaya koyduğunu gözlemlemekteyiz. Kırsalda yaşayan halkın kurum hakkında kanaatleri oldukça olumludur, kurum çalışmaları ve çalışanları ‘ayağımıza kalan gelen devlet’ tabiriyle ifade edilmektedir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurum’u AB üyelik sürecinde kendisine ihtiyaç duyulan bir kurum olarak oluşturulmuş ve kuruluş amacına uygun olarak AB fonlarının kırsalda yatırıma dönüşmesi sürecini başarıyla gerçekleştirmiştir. TKDK fonların tamamını süreci iyi yöneterek ve fon iadesi söz konusu olmaksızın en etkin ve verimli şekilde kullanmıştır. AB ülkeleri içerisinde fonlarını yakmayan tek ülke olarak Türkiye’nin başarısından bahsedilmiştir. Süreç tatbik edilen prosedürler sayesinde suiistimale kapalı bir yapı taşımakta bu durum sürece duyulan güveni de arttırmaktadır. Bunun yanında sürecin kendi içinde esnek yapısı, oluşabilecek yeni durumlara intibak etme kabiliyetini arttırmakta ve sürecin tıkanmadan devamını sağlamaktadır. Sürecin takibinin yanında tüm aktörlerin eşgüdüm içerisinde uyumlu şekilde çalışmasına rehberlik etmiş, proje kabulüne başlanan ilk çağrılarda yaşanan yoğunlukta aktif rol üstlenmiş ve süreci başarıyla tamamlamıştır.

KAYNAKÇA

AKÇA, H., Esengün, K. ve Sayılı, M., (2001) 'Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü'. *Standard Dergisi*, Sayı: 470, Ankara.

AKDOĞAN, A.A., (2013) *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, Ekim, Ankara: Adres Yayınları.

ALTUNDAĞ, H. (2008) AB Kırsal Kalkınma Politikasında Leader Yaklaşımının Yeri ve Türkiye'de Uygulamaya Yönelik Yapılan Çalışmalar. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.

ANDERSON, J. (1994) *Public Policymaking*, Houghton Mifflin Company, USA.

Anonim, (2000) Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yayını, Ankara

Anonim, (2008) Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Ankara.

Anonim, (2005) Etüt ve Proje Dairesi Başkanlığınca Uygulanmış ve Uygulanmakta Olan Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Hedefleyici Programlara Dayalı Projelere İlişkin Rapor. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Basılmamış, Ankara.

Anonim, (2004) II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Komisyon Raporu. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Ankara.

Anonim, (2010) Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Önemli Bazı Destek ve Projeleri, Tarım Havzaları Modeli. Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü Kaynakları.

AYANAOĞLU, İ., (2008) Kırsal Kalkınma ve Türkiye İçin Bir Kırsal Kalkınma Modeli. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BARDACH, E.. (2000) *A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving*, Çeviri: Buğra Kalkan, Bahadır Akın, Şeyma Akın, New York: Chatham House Publishers.

BAŞARIR, E.P., (2008) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Çevre Odaklı Kırsal Kalkınma Politikaları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara

BAŞKAYA, F., (2005) *Kalkınma İktisadının Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Maki Yayınları.

BİLİCİ, İ. (2010) 'Türkiye'de Kırsal Kalkınmanın Gelişimi ve IPARD Süreci', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

CAN, M. (2007) *Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Sayı 2, Tokat

ÇAKAR, Y.M., (2007) Türkiye'de 1980 Sonrası Kırsal Kalkınma Uygulamaları ve Çorum Örneği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÇELİK, Z.. (2005) *Planlı dönemde Türkiye'deki kırsal kalkınma politika ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme*, Planlama dergisi sayı 32, İzmir.

ÇEVİK, H.H.. (1998) *Amme İdaresi Dergisi* cilt31, sayı 2, sayfa 1, Haziran

ÇEVİK, H.H ve DEMİRCİ, S.. (2008) *Kamu Politikası: Kavramlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme*, S.160-178 Ankara: Seçkin.

ÇEVİK, H.H ve DEMİRCİ, S.. (2012) *Kamu Politikası: Kavramlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme*, S. 54-56 Ankara: Seçkin

DEMİR, Fatih.. (2011) *Celal Bayar Üniversitesi Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Ağustos sayı 30*

DUNN, W. N.. (1981) *Public Policy Analysis*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N J.

DYE, T.R., (1995) *Understanding Public Policy*, Prentice Hall, New Jersey,

EKİM, R.M., (2006) *Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

ERAKTAN, G ve YILDIRAK, N. (1989). *Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Stratejileri*, İstanbul: Friderich Ebert Vakfı.

ERAT, V.. (2014) *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Türkiye'de Kamu Politikası Alan Yazını Üzerine Bir İnceleme* , Sayı 10, Haziran

ERGUN, T.. (2004) *Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama*, Ankara, TODAİE Yayınları 313-315

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (2003) *Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu*, Ankara.

GÜLÇUBUK, B. ve YILDIRAK, N. ve KIZILASLAN, N. ve ÖZER, D. ve KEPOĞLU, A. ve KAN, M.. (2014) *Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri*, <http://www.zmo.org.tr> (Erişim Tarihi: 09.06.2014)

GÜNAYDIN, G., (2000) "Sekizinci Planda Tarım Sektörü" *Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi*, Yıl: 1 Sayı:3-4 s: 1-6.

GÖKTÜRK, A., (2003) *Türkiye Tarım Politikalarının AB'ne Uyumu. AB Türkiye Gerçekler Olasılıklar*, Yeni Hayat Kütüphanesi Yayınları, 196, İstanbul.

HENRY, N.. (2004) *Public Administration and Public Affairs, Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.* (Hacettepe Üni. Siyaset Bilimleri ve Kamu Yönetimi 2012 Bahar-Henry 2004: 305)

HOWLETT, M ve RAMESH, M., (1995) *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*, Oxford University Press, New York,

JENKINS, W.I.. (1978) *Policy Analysis; Political and Organizational Perspectives*, Martin Robertson Co. Ltd., London

KAPTI, A.. (2013) *Kamu Politika Süreci*, Kamu Politikası Süreci, Alican Kaptı (ed),Seçkin, Ankara, s.17.

KARABACAK, H., (2014) *Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye ile Mali İşbirliği*, Maliye Dergisi, Eylül-Aralık, Sayı 47.

KARATAŞ, H., (2010) *Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımları*, MB Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2010/409. Ankara.

KARTAL, N.. (2004) *Kamu Politikasını Oluşturma Tekniği Açısından Güney Doğu Anadolu Projesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim /Siyaset Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Programı “Kamu Politikası Süreci” Dersi Çoğaltması, Ocak

MURAT, M.. (2011) *Yıllık Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Uyumunu Açısından Kırsal Kalkınma Bileşeninin Önemi Ve Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun Rolü*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman Tez Çalışması

ORHAN, Gökhan, (t.y.) *Kamu Politikasına Yorumlamacı Yaklaşımlar*,

ÖNEN, S. M ve ALBAYRAK, H.. (2011) *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi 8 (2)*, ‘Kamu Yönetimi Bağlamında Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları: AB İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme

PARSONS, W (1995) *Public Policy*, Edward Elgar Publishing Limited, Aldershot, Platts Top 250 Global Energy Companies

TKDK, Ankara İl koordinatörlüğü, 2014 Kırsal Tarım Raporu.

TKDK Başvuru Rehberi, 2014 s:45

TKDK Başvuru Rehberi, 2014 s:17

TKDK Başvuru Rehberi, 2014 s:19

TKDK Başvuru Rehberi, 2014 s:33-38

TKDK Başvuru Rehberi, 2014 s:39

TKDK Ankara İl Koordinatörlüğü, çalışma raporu sayfa 4, Ankara 2014

TOMZAK, N, (2007) *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ‘Kamu Politika Analizi: Enerji Sektörü’ Dr Tezi.*

TURHAN, M. S.. (2005) *AB Uzman Yardımcısı Uzmanlık Tezi Ankara ,‘Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci’*

TURHAN, M.S., (2005) *Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci*. TKB – DİATK, AB Uzmanlık Tezi, Ekim, Ankara.

TUİK Haber Bülteni Sayı: 16023 06 Aralık 2013

USTA, A. (2002) *Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış*, İÜ İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, yasama dergisi 3

USTA, A. (2013) *Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış*, Yasama Dergisi 24,

YAZGAN, H., (2003) *Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön verme Fonu*. AB Uzmanlık Tezi, TKB – DİATK, Ankara.

YILDIZ, F.F., (2005) *AB Üyeliği Yolunda Türkiye’de Ödeme Kuruluşlarının Yapılanması*. TKB – DİATK, AB Uzmanlık Tezi, Ekim, Ankara.

YILDIZ, F.F. ..(2006) *AB Katılım Öncesi Aracı Kırsal Kalkınma Bileşenleri Kapsamında Türk Tarımındaki Dönüşüm Süreci*, Türk Tarım Dergisi, sayı:167, s.20-28, Ankara

YILDIZ, M.. (2011) *Türkiye Bilimler Akademisi Dersleri-Kamu Politikası Analiz Süreci Döngüsü*

YILDIZ, M. ve SOBACI, M. Z.. (2013) *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, Ekim, Adres Yayınları)

YILMAZ, H. ve TOLUNAY, A., (2007) *Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye*. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1.

YÜCER, A., Topbaş S., Can M., Akdağ K., Bilici İ. ve Ekin, N.A., (2009) *Türkiye’de Kırsal Kalkınma*. TÜTEV, Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı Yayınları: 3, Ankara

ZÜLFÜOĞLU, Ö., (2011) *Avrupa Birliği Bütçesi ve 2007-2013 Mali Perspektifi İzdüşümünde 2011 Bütçesi Üzerinde Bir Değerlendirme*, Çimento İşveren Dergisi, Temmuz 2011 Sayı:4 Cilt:25

İNTERNET KAYNAKLARI

- Anonim, (2009). Köydes ve Beldes. <http://koydesbeldes.wordpress.com>-
(Erişim Tarihi:28.07.2010).
- www.libertedownload.com/Ornek/KP_OS.pdf, /(Erişim Tarihi:14.11.2014)
- www.plan8.dpt.gov.tr /(Erişim Tarihi:29.10.2014)
- www.platts.com/top250/electric.xml>, /(Erişim Tarihi:15.06. 2014).
- www.tarim.gov.tr/Konular/Avrupa./Tarim-Ve-Kirsal-Kalkinma-Fasli/
(Erişim Tarihi: 10.11.2014)
- [www.tarim.gov.tr/Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Avrupa Birliği Uyum Daire Başkanlığı Raporu](http://www.tarim.gov.tr/Avrupa_Birligi_ve_Dis_Iliskiler_Genel_Mudurlugu_Avrupa_Birligi_Uyum_Daire_Baskanligi_Raporu/)) /(Erişim Tarihi: 15.11.2014)
- www.tarimyayin.gov.tr/tarimrehberi/documents/1_10.pdf/(Erişim Tarihi: 29.11.2014)
- www.tkd.gov.tr/Duyurular.aspx // (Erişim Tarihi: 14.11.2014)
- www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e406957d45fcb6c_ek.pdf?tipi=14/(Erişim Tarihi:10.11.2014)

RESMİ KAYNAKLAR

- Anonim, (2009). Köydes ve Beldes. <http://koydesbeldes.wordpress.com>-
(28.07.2010).
- AB RG: 27.12.2006 Tarih 319 Sayı Madde 87-88
- AB RG: 21.12.2007 Tarih 3337 Sayılı 1535\2007\ (EC) Komisyon Tüzüğü
1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu
- Konsey Tüzüğü Sayı 1266/1999 (EC) , md. 12 (2)
- Komisyon Tüzüğü Sayı 2222/2000 (EC) , md. (4)
- Komisyon Tüzüğü, Tarih 15.12.200, Sayı 1857\2006 (EC), Madde 87-88
- Komisyon Tüzüğü, 20.09.2005 Tarih, Sayı 1698\2005
- Komisyon Tüzüğü, 20.07.1999 Tarih, Sayı 595\1999 (EC)
- RG: 21.12.1999 Tarih 99/13759 Sayılı Kararname, 2391
- RG: 18.05.2007 Tarih, Sayı 2625, 5648 sayılı Kanun